ENIGME şi CONSIDERAŢII în LONGEVITATE

în faţa hărţii gerentologice a României

Cel mai bătrîn om din lume este, se pare, la cei 119 ani, japonezul Shigechiyo Ugumi din localitatea Toku Nochima. Longevivi de vîrste apropiate au mai fost identificaţi în Ecuador, Asia centrală, Pakistan, precum şi în zona submontană a Munţilor Caucaz din Republica Socialistă Gruzină, unde numărul localnicilor, ce depăşesc binişor un secol de viaţă este de ordinul sutelor.

Aceste date sînt puse însă sub semnul întrebării chiar de către cei ce le-au raportat, deoarece cele mai multe persoane ajunse la asemenea vîrste de invidiat (sau de compătimit!) şi-au deconspirat etatea după aproximări memorialistice şi nu pe bază de acte de stare civilă. Unii longevivi şi-au pierdut certificatele de naştere, mulţi dintre ei n-au fost înscrişi nici odată într-un registru al primăriei (Cu 120 de ani în urmă acest lucru nu era obligatoriu în multe ţări mai ales în mediul rural), iar altora li s-au eliberat acte de naştere abia după decenii bune de viaţă. Dar, evident, oameni cu vîrste impresionante au existat de întotdeauna. Prin 1950 a rulat şi pe ecranele noastre un documentar sovietic dedicat decanilor de vîrstă din Afhazia. Între aceştia, doi campioni absoluţi: unul de 130, celălalt de 145 de ani! Cu alte cuvinte, contemporani în copilărie cu Napoleon Bonaparte, ostaşi bătrîni în Războiul Crimeii, copii de-a binelea la începutul secolului, trecuţi de suta de ani în răstimpul primei conflagraţii mondiale şi patriarhi biblici în perioada inter şi postbelică. Şi dacă ni se îngăduie să mai rămînem cîteva clipe în domeniul istoriei, iată şi alte date: sub domnia lui Vespasian, a fost efectuat un fel de recensămînt în nordul Italiei. La o populaţie de 3 milioane locuitori au fost înregistraţi 170 centenari. Între care cel mai vîrstnic trecuse de 150 de ani. După Suetoniu, recenzorii împăratului Titus au găsit trei persoane peste 140 ani, 8 de 135 şi 63 de 110 ani. 1800 ani mai tîrziu, în 1870, Solaville atribuie Europei o veritabilă armată de centenari: 62.508. În sfîrşit, dacă facem cîţiva paşi şi în lumea legendelor biblice, atunci dăm neapărat de Adam cu cei 930 de ani ai săi, de Noe, care a adunat 950 ani bătuţi pe muchie, ca să nu mai vorbim de Matusalem cu cele nouă secole şi 69 de primăveri! Vechiul Testament aduce şi explicaţia acestei longevităţi: activitate neîntreruptă, cumpătare la mîncare şi băutură, curăţirea sîngelui prin dragoste cu fete tinere. Celor ce doresc să urmeze această cură de tinereţe, le atragem atenţia că importante sînt doar primele două. De cea de a treia se pot lipsi.

Dar aici e momentul să facem o precizare: persoanele longevive nu indică neapărat o zonă, o regiune sau o ţară unde şi durata mediei de viaţă este ridicată. Nu se trăieşte mai mult decît în altă parte în Ecuador, India, Pakistan. În Europa, ţările care excelează printr-o durată medie de viaţă ridicată sînt Suedia (73,6 ani) Marea Britanie (73,7), Islanda (76,7, ţară care beneficiază şi de cea mai redusă poluare atmosferică). Dar nu în aceste ţări apar şi monumentele gerontologice.

În privinţa longevivilor (deci, a persoanelor ce depăşesc 85 ani), factorii care favorizează atingerea acestor vîrste înaintate sînt — după părerea gerontologilor şi geneticienilor — de ordin ereditar. Iar problemele de ereditate, de bagaj genetic, rămîn încă obscure ştiinţei actuale. Şi asta deoarece ereditatea apare suverană în foarte multe cazuri, chiar acolo unde modul de viaţă, deprinderile alimentare, clima, relieful, profesiunea etc. un sînt pe măsura unei vieţi echilibrate după pres-

cripţiile gerontologilor. Această precizare ne aminteşte o snoavă, foarte în tema relatării noastre, deoarece, aşa cum vom arăta de îndată, viaţa e şi ea plină de glume nevinovate. Se zice că un grup de specialişti în geriatrie izbutesc să descopere un bătrîn de 110 ani. Luat la întrebări, conform chestionarului stas, moşneagul mărturiseşte că a atins această venerabilă vîrstă printr-o viaţă cumpătată fără tutun şi alcool, fără alte abuzuri. „Iată un exemplu de înţelepciune", exclamă unul dintre cercetători, exact în clipa în care de afară încep să se audă nişte urlete cumplite. „Ce s-a întîmplat? se interesează omul de ştiinţă". „Nimic important. Am un frate de 120 de ani, care, de obicei, se întoarce acasă beat criţă". Iată acum şi exemplele realităţii.

În evidenţa Institutului naţional de geriatrie şi gerontologie s-a aflat pînă acum cîţiva ani muncitorul portuar Marsek Margosian, în vîrstă de 114 ani, a cărui fişă medicală indică următoarele date: a prestat toată vremea o muncă grea (hamal de port), a mîncat de toate şi în special alimente carnate, a băut zdravăn şi a fumat cît i-a căzut bine. Chiar şi în ultimii ani de viaţă, la dorinţa sa şi cu încuviinţarea medicului curant, a băut în fiecare dimineaţă o sută de grame de coniac. Maria Slătinaru, de 106 ani, recenzată de curînd, aduce în schimb dovada unei vieţi cumpătate. S-a îndeletnicit toată vremea cu treburi gospodăreşti, a folosit o dietă alimentară mixtă, dar lipsită de alcool, tutun, cafea. Iată alte nouă exemple de persoane aflate în viaţă înregistrate şi urmărite îndeaproape de colectivele de specialişti ai institutului. C.P., 98 ani, de profesiune pianistă, fără copii; alimentaţie mixtă, nefumătoare, bea şi azi două ceşti de cafea pe zi. În prezent îşi scrie memoriile. G.V., 91 ani, militar pensionar: alimentaţie mixtă, consum de alcool moderat, fumător pînă la 67 ani, cafea 1—2 ceşti zilnic. M.E., 92 ani, inginer pensionar: alimentaţie mixtă, predominant carnată, alcool puţin, nu a consumat cafea. Pînă anul trecut făcea zilnic plimbări de 8—10 kilometri. V.A., 85 ani, casnică: alimentaţie mixtă, nu alcool, nu tutun, cafea două ceşti pe zi. Lucrează şi în prezent. A.M., 86 ani, casnică: alimentaţie mixtă, dar fără tutun, alcool şi, în ultima vreme, fără cafea. Îşi face singură menajul. O.C., 90 ani, medic: alimentaţie mixtă, fără alcool şi tutun şi, în ultimii ani, fără cafea. Redactează o monografie. Activitate publicistică. C.R., 85 ani, casnică: regim alimentar mixt, fără alcool, cafea, tutun. Ocupaţii gospodăreşti. I.A.I., 85 ani, economist: alimentaţie mixtă, fumător inrăit pînă acum 15 ani (35 ţigări pe zi), n-a consumat alcool şi cafea. Este corespondent voluntar al ziarelor Informaţia şi România Liberă. P.A., 86 ani, casnică: alimentaţie variată fără consum de alcool, cafea, tutun. Treburi gospodăreşti.

În toate aceste cazuri este vorba de persoane care au trăit la oraş (mediu ambiant mai puţin favorabil longevităţii, aşa cum vom arăta cîteva rînduri mai jos), situaţie care indică importanţa primordială a factorului genetic. Cercetările extinse pe întreaga suprafaţă a ţării indică însă supremaţia pe care o deţin în această privinţă:

Clima, perimetrul geografic, alimentaţia, profesiunea

Medicii Vlademir Jucovschi şi Mircea Dumitru, director al Institutului naţional de geriatrie şi gerontologie, ne-au pus la dispoziţie mai multe studii efectuate de specialiştii institutului în ultimii 30 de ani. Cifrele cunosc, evident, modificări de la o etapă la alta, dar, procentual, factorii care influenţează în mod pozitiv sau negativ vîrsta omului rămîn neschimbaţi. Vom încerca un rezumat al acestor investigaţii, dar nu înainte de a prezenta şi cîteva opinii ale unor experţi în materie din mai multe centre gerontologice ale lumii.

OAMENI CELEBRI

MAXIME CELEBRE

Hemingway a fost întrebat odată de o mare revistă americană în legătură cu conciziunea bine cunoscută a operelor sale. El a declarat:

— E foarte simplu: scriu în picioare, ba chiar mai mult, stau într-un singur picior. Într-o asemenea poziţie, oboseala şi efortul îmi cer să fiu scurt. Cînd este vorba însă să corectez ce-am aşternut pe hîrtie, atunci mă aşez comod în scaun. Această poziţie plăcută îmi permite să suprim cu seriozitate tot ce e de prisos.

*

Cunoscutul comic francez, Fernandel, hotărîse să devină vegetarian. Curînd, un cunoscut îl zări într-un restaurant mîncînd cu multă poftă un şniţel uriaş.

— Parcă spuneai că vrei să devii vegetarian?

— Chiar sînt! răspunse Fernandel. Dar azi e marţi şi pentru vegetarieni este zi de post...

Îndreptîndu-se într-o zi spre ferma sa, Abraham Lincoln observă pe un arendaş care-şi lua prînzul la marginea drumului, nu departe de casă.

— De ce mănînci în drum? întrebă nedumerit Lincoln.

— Ah, domnule, îngăimă stingherit omul, în casă nu se poate... pentru că... pentru că soba scoate fum şi...

— Ia să văd care e pricina adevărată, spuse Lincoln şi pînă să-l oprească omul, intră în casă. N-apucă să treacă pragul că se pomeni cu un linguroi trecînd în zbor razant deasupra capului, iar un glas mînios de femei îl apostrofă:

— Să te cari imediat la naiba, haimana bătrînă!

Lincoln se înapoie la arendaş şi bătîndu-l prieteneşte pe umăr îi zise în chip de consolare:

— Sus capul, dragul meu Tom! Şi la mine acasă, soba scoate uneori fum...

Cercetătorii din Kiev, în baza unui studiu efectuat pe 40.000 de subiecți, acordă un rol precumpănitor condițiilor social-economice, acestora fiindu-le subordonate factorul ereditar, condițiile de climă, relief și alimentație. Deosebit de importantă apare în aceeași opinie munca rațională, alternată cu munca fizică, precum și practicarea unor activități fără eforturi exagerate, dar care oferă individului o deplină satisfacție. În exemplificare, cîteva cazuri celebre: Goethe a scris Faust la 80 ani, Verdi a compus Falstaff tot la 80 de ani, Michelangelo a terminat sculpturile ce împodobesc catedrala Sfîntul Petru din Roma la aceeași vîrstă, iar Pavlov, la 86 de ani, se afla încă în plină activitate.

În Bulgaria, țară cu numeroși centenari, autorii unor investigații sînt tentați să acorde alimentației o importanță majoră. Consumul mare de iaurt ar fi una din explicații, deoarece acest produs ar avea o influență favorabilă asupra aparatului digestiv. Școala italiană pune la stîlpul infamiei o serie de factori cu efect negativ în procesul longevității: stressuri emoționale și fizice, excesul sau lipsa activității fizice, condițiile de climă în care extremele se asociază: cald, frig, uscăciune, umiditate, abuz alimentar, agenți chimici și radiații. Un cercetător este de părere că: „rămînerea în activitate exercită o acțiune pozitivă chiar și atunci cînd cel în cauză este nevoit să-și schimbe felul de muncă. Prin acest transfer este posibil ca subiectul să găsească progresiv o rezolvare a rolurilor sale profesionale și astfel să împiedice instalarea sentimentului de inutilitate".

Școala franceză de gerontologie apreciază, între altele, că bazele ereditare ale longevității sînt încă neclare, existența unor gene speciale, determinante în procesul de longevitate, rămînînd în continuare o problemă deschisă. În această situație, o influență precumpănitoare ar deține-o condițiile sociale, tipul de alimentație, educația, viața de familie. Cercetătorii americani abordează problema bătrîneții din punct de vedere sociologic și psihosocial. Se consideră, astfel, că, în viața fiecărui individ, există un prag critic — trecerea de la maturitate la bătrînețe — moment ce poate fi depășit cu bine prin intervenția societății, prin crearea unui statut socio-economic cît mai apropiat de statutul personal al individului, de personalitatea acestuia. Deci, bătrînul ar fi rezultatul influenței societății și flexibilității propriei personalități. Omul îmbătrînește în condiții optime dacă reușește să reziste restricțiilor și dacă izbutește să găsească soluții de substituire a acelor activități la care a fost nevoit să renunțe.

În România, unde studiile de gerontologie și tratamentele de geriatrie se bucură de o faimă mondială, cercetările sistematice au început încă de acum cîteva decenii, odată cu înființarea Istitutului național de gerontologie și geriatrie. A fost adunat un material imens, imposibil de prezentat chiar printr-un rezumat al rezumatului în limitele tipografice ale prezentului articol. Pentru informarea cititorilor noștri vom apela tocmai de aceea la rezultatele unei investigații de dată mai recentă, comunicarea purtînd semnătura unui colectiv alcătuit din acad. dr. Ana Aslan, dr. Vlademir Jucovschi, dr. Maria Sandu și dr. Ecaterina Muteață.

S-a putut constata, astfel, cu certitudine, rolul diferitelor tipuri de relief în favorizarea sau defavorizarea duratei de viață, zonele de munte aducînd dovada unui indice crescut al marii longevități (26%), față de zonele de cîmpie (15%). De viață lungă s-ar bucura, de asemenea, cei ce trăiesc în mediul rural (26,3%) față de cei din mediul urban (14,3%). Pe baza datelor anamnestice, s-a putut aprecia, de asemenea, o vigoare biologică la majoritatea persoanelor cu vîrstă înaintată, cei investigați declarînd că nu au suferit de nici o boală, examenul medical efectuat în timpul anchetei

OAMENI CELEBRI
MAXIME CELEBRE

Cînd Albert Einstein a fost întrebat dacă este de părere ca energia atomică să fie folosită numai în scopuri pașnice, el răspunse:
— Firește că sînt de această părere și o apăr cu orice ocazie. În fond, în domeniul electricității, nu se limitază nimeni a utiliza curentul numai pentru scaunul electric...

*

O dată pe cînd Johann Strauss regele valsului, lucra acasă în cămașă cu mînecile suflecate, îl vizită colegul său Lanner. Strauss se ridică și dădu să-și îmbrace haina, adresîndu-se vizitatorului:
— Pui preț mare pe etichetă?
— Da, dar numai la vinuri...

În tinerețe, Mark Twain vroia să se angajeze ca elev marinar. Căpitanul vasului la care se adresase se uită cu neîncredere la statura lui firavă și mormăi:
— Cunoaștem noi! Cine nu-i bun de nimic acasă, pe acela îl trimit părinții la marină...

*

Una din fiicele lui Toscanini îi reproșa odată că nu s-a ocupat niciodată de educația muzicală a copiilor săi, arătîndu-se curioasă să cunoască motivul acestui comportament.
— Draga mea, răspunse neîntrecutul dirijor, în viața mea am cunoscut atîția diletanți pe care a trebuit să-i ascult, încît ar fi cumplit să-i întîlnesc și-n propria mea casă...

*

Voltaire ședea odată la masă cu regele.
— Spune-ne o anecdotă, îi ceru regele cam amețit de băutură.
— Azi sînt prea prost pentru așa ceva, răspunse Voltaire cam supărat.
Regele se înfurie și-i zise:
— Ei drăcie, m-ai auzit pe mine vreodată spunînd: „Azi nu pot domni pentru că sînt prea prost"?

arătînd că 32% din persoanele investigate au prezentat afecțiuni manifeste. S-a mai putut aprecia, deopotrivă, că 38% din persoanele de 85—89 de ani au avut ascendenți și colaterali longevivi, procent ce se ridică la 55% la grupa persoanelor peste 95 de ani.

Comun pentru marea majoritate a longevivilor este faptul că provin din familii organizate cu mulți copii, cu părinți tineri, că în multe cazuri primul copil s-a dovedit și cel mai longeviv, sau ceea ce pledează pentru ideea că întîiul născut ar beneficia de un plus de vigoare biologică. Sub aspect educațional, ancheta a relevat că cei mai mulți longevivi aparțin unor familii sobre, cu viață ordonată, chiar aspră, supuse autorității paterne, cu tradiții și obiceiuri privind durata și obligativitatea muncii, a timpului de odihnă, a modului de alimentație. Și o remarcă ce ni se pare deosebit de interesantă: în mediul rural, persoanele instruite, cu predispoziții sau preocupări intelectuale furnizează un număr mai ridicat de bătrîni activi.

Un alt indicator semnificativ îl constituie viața activă. Fără a evidenția rolul preponderent al unei anumite ocupații asupra duratei de viață cercetările au relevat unele particularități comune tuturor longevivilor: peste 80% au desfășurat activități legate de munca fizică, cei mai mulți au început să lucreze încă de tineri, uneori chiar sub 14 ani, rămînînd activi pînă la vîrste înaintate. În ceea ce privește statutul psihologic al longevivilor, acesta a pus în evidență unele caracteristici legate atît de personalitatea acestora, cît și de contextul sociocultural în care au trăit. Au fost selecționate trăsături ce pot defini longevivul din țara noastră: motivația variată, adaptabilitatea superioară, echilibrul și sociabilitatea.

În privința condițiilor de relief, un studiu datorat medicului Al. Clucă, relevă ca factor de bun augur nu numai zona de munte, ci și cea de baltă. Iată un tablou semnificativ:

Tipul de relief	Grupa de vîrstă/ani 85	90—94	peste 95
Baltă	61,6	24,2	14,2
Cîmpie	78,7	17,5	3,8
Deal	79,3	16,8	3,9
Munte	70,4	21,1	8,5
Diferite	78,7	16,4	4,9

Se poate constata, astfel, că frecvența marilor longevivi este mai crescută în zonele de baltă și la altitudini mari față de media pe țară a celor ce trăiesc în alte perimetre geografice. Sub aspect epidemiologic, cercetarea a pus în evidență o sănătate fizică superioară a oamenilor de baltă și de munte. Mai mult de jumătate din longevivii din Delta Dunării (55,5%) au o stare fizică foarte bună, față de numai 41,0% la deal cu toate că, paradoxal, la aceștia din urmă apare predominantă grupa persoanelor de 85—90 ani.

În ceea ce privește problemele de nutriție, s-a putut constata influența benefică a consumului de pește și produse lactovegetariene, cu toate că, în același timp, multe persoane în vîrstă au declarat că au folosit o dietă alimentară mixtă, chiar preponderent carnată. Un procent de 12,2% nu au consumat deloc alcool, 51,6% au băut alcool ocazional și în doze moderate, iar 36,2% au tras cu vin și țuică după pofta inimii. Peste 75% din longevivii cercetați nu au fumat deloc, procentul minim de fumători (3,6%) întîlnindu-se totuși la grupa celor de peste 95 de ani. În general, majoritatea au mîncat potrivit, de trei ori pe zi și la ore regulate. De fapt nimic nou în treaba aceasta. Regimul de austeritate este prețuit de cînd lumea. La Roma, pe o stelă funerară, ce împodobește mormîntul unui bătrîn de 112 ani, au fost scrise următoarele: „A fost cumpătat la mîncare și băutură". Nu e mai puțin adevărat însă — conchide autorul studiului — că studiul alimentației lon-

OAMENI CELEBRI

MAXIME CELEBRE

— Din nefericire nu Majestate, răspunse Voltaire cu aerul cel mai serios din lume.

*

Actrița Joan Crawford privea la niște fotografii care i-au fost făcute de către un fotograf cunoscut. Era vădit nemulțumită...

— Ultimele fotografii pe care mi le-ați făcut erau cu mult mai bune, zise ea fotografului.

— Da, Miss Crawford, răspunse acesta, cînd ați fost ultima dată în atelierul meu, eram cu opt ani mai tînăr...

*

Conan Doyle cunoscutul autor de romane polițiste, sosi odată la Boston pentru a ține o conferință. La gară opri o birjă, care-l duse la hotel. Cînd se pregătea să plătească birjarului, acesta îl rugă:

— Domnule Doyle, aș renunța cu plăcere la plata cursei dacă mi-ați da două bilete pentru conferința Dvs.

— Vă dau bilete gratuite pentru întreaga familie, dacă-mi spuneți cum m-ați recunoscut?

— Foarte simplu, răspunse birjarul, știam că ați ținut ieri o conferință la Chicago, iar pe pantofii Dvs. sînt urme de noroi cum numai la Chicago poți găsi! În afară de aceasta aveți o tunsoare tipic englezească, iar haina dvs. e mototolită, de unde se deduce că reporterii v-au cam „înghesuit"!

— Excelent! Poftim patru bilete pentru conferință și banii care-i datoresc pentru cursă, ai o capacitate combinatorie într-adevăr excepțională!

Măgulit, birjarul băgă în buzunar banii și biletele, iar în momentul în care Conan Doyle dădea să intre pe ușa hotelului, îi strigă:

— Mai e ceva d-le Doyle!...

Cel strigat se opri din mers.

— ... pe geamantanul Dvs. scrie numele posesorului...

culese de Paul BERNSTEIN ■

gevivilor ne oferă puține soluții pentru o profilaxie științifică. Și totuși:

De ce se trăiește mai mult în Vrancea și Delta Dunării decît în altă parte?

În ceea ce privește centenarii, distribuția geografică a acestora se dovedește extrem de variată, numărul persoanelor ce au împlinit

Shigechiyo Izumi din localitatea niponă Tokunoshima și-a sărbătorit zilele trecute împlinirea remarcabilei vîrste de 120 de ani, menținîndu-și astfel titlul de cel mai vîrstnic locuitor al Terrei.

sau au depășit o sută de ani fiind, de pildă, de 12 ori mai mare în Dobrogea decît în zona subcarpatică apuseană. Cei mai mulți se găsesc în Delta Dunării și Munții Vrancei, zone geografice atît de deosebite între ele.

Pentru a se descifra secretul acestor insule de longevitate, Institutul național de geriatrie și gerontologie a efectuat o investigație exhaustivă a întregului contingent de longevivi din cele două zone. S-a stabilit, astfel, că, în pofida unor deosebiri generale atît de evidente, cele două comunități prezintă particularități asemănătoare în legătură cu modul de viață, regimul alimentar, factorii profesionali, condițiile de muncă. Toți marii longevivi au fost pescari sau ciobani, profesii ce se desfășoară în aer liber, nu necesită un ritm de muncă impus și permite includerea unei perioade de odihnă activă. De notat că încetarea activității se face aici după împlinirea vîrstei de 80 de ani în mod lent. Deprinderile alimentare sînt și ele semnificative. În Vrancea se consumă cu preponderență produse din lapte de oaie, carne de oaie și fructe crude, în Delta Dunării alimentul de bază îl reprezintă peștele, dar — constată cercetătorii — din punct de vedere al aportului de calorii și de substanțe nutritive (proteine, hidrocarburi, grăsimi), deosebirile sînt nesemnificative. S-a observat de asemenea că, în ambele zone, mîncarea este practic aceeași de la o zi la alta, alimentele fiind pregătite în același mod, nu există nici variație, nici rafinamente culinare, iar în locul pîinii, localnicii preferă mămăliga.

Iată deci un mod de viață, de alimentație ce poate aduce unele argumente în explicarea longevității, dar care, evident, nu poate fi luat ca model de restul populației din țara noastră. De altfel, chiar în aceste zone, datele prelevate de specialiști cu ani în urmă nu mai corespund întrutotul în ziua de azi. Viața nu stă pe loc nici în Vrancea, nici în Delta Dunării. Progresul este ireversibil și cuceririle civilizației tentante și accesibile tuturor. Oamenii nu mai pot trăi ca pescarii și ciobanii de altădată. Pretutindeni modul de trai cunoaște schimbări structurale ce determină o accelerare enormă a funcțiilor și întregului ritm al vieții. „Mediul după care s-a modelat organismul și gîndirea înaintașilor noștri timp de milenii — observa doctorul Al. Ciucă — a fost înlocuit cu un altul... și orice modificare a mediului răsună inevitabil în ființa noastră". Toate acestea impun un nou punct de vedere asupra senescenței, care nu mai poate fi privită doar ca un proces natural, ireversibil. Cu alte cuvinte, rolul gerontologilor este nu numai de a detecta condițiile diverse ce favorizează sau defavorizează înaintarea în vîrstă, ei trebuie să intervină pentru încetinirea degradării biologice a individului.

Pe această cale s-a născut conceptul de gerontoprofilaxie, descoperire prioritar românească, datorată profesorului dr. Ana Aslan, anunțată încă din anul 1957 la cel de al IV-lea Congres al Asociației Internaționale de Gerontologie (Merano-Veneția). O nouă idee în tratamentul senectuții, văzută ca o maladie ce se instalează pe nesimțite, perfid, insidios, uneori fără semne aparente. Spre deosebire de cei ce susțin că omul devine obiect al gerontologiei după 60 de ani, școala românească consideră că procesul de îmbătrînire trebuie să fie tratat încă din perioada de presenescență, între 45 și 65 de ani, cînd în organism apar modificări de ordin morfologic, fiziologic, biochimic, enzimatic, imunologic, neuropsihic etc, ce determină apariția fenomenului de îmbătrînire și instalarea bolilor degenerative. Un nou mod de abordare, sub raport conceptual și terapeutic a senectuții, care, așa cum se știe, a dus la instituirea tratamentului profilactic și curativ cu produsele eutrofice Gerovital și Aslavital, cunoscute în întreaga lume.

Sînt primele mărturii că longevitatea și durata medie de viață nu mai depind doar de capriciile naturii. În viitor, sînt de părere specialiștii, omul va putea trăi în medie 90 sau chiar peste o sută de ani, grație ulterioarelor descoperiri ale medicinei, biologiei, ingineriei genetice.

LIVIU TIMBUS ■

Dintre toate ființele vii de pe Pămînt, numai omul este capabil să plîngă „de-adevăratelea". Plîngem de durere, plîngem de bucurie. Moare un om — plîngem; Se naște un copil — iarăși plîngem; pentru unii dintre noi aceste lacrimi înseamnă înclinarea în fața minunii nașterii, căci fiecare nouă viață este, într-un anumit sens, vestirea unei morți — facem un pas spre moarte cu fiecare zi pe care o trăim. Dar, poate, lacrimile sînt provocate de lipsa de ajutorare a noii ființe, care în curînd se va ciocni cu toate greutățile vieții? În general lacrimile apar în ochii noștri din pricini multe și diferite, adesea banale. Ele sînt declanșate de contemplarea unui apus de soare, de muzică și chiar de lucruri mărunte, cum sînt pierderea trenului sau negăsirea unor obiecte rătăcite. S-ar părea că plînsul e o treabă simplă: instinctivă — ca bătaia pulsului, spontană — ca respirația. Și totuși, lacrimile rămîn o enigmă. Ce înseamnă ele? Cum și de ce apar? Și ce reprezintă la urma urmelor aceste „produse" ale durerii care de-a lungul secolelor i-au unit pe oameni în bucurie și în tristețe?

Fluctuațiile modei plînsului

Lacrimile au fost întotdeauna legate indisolubil de inima omului, ele însoțind omenirea în decursul întregii ei istorii. În ceea ce privește însă atitudinea față de plîns, felul în care plînsul era privit de societate, situația a variat de la o epocă la alta. În Asiria, plînsul era un element obligatoriu al sărbătorilor rituale ale fertilității; este posibil ca acolo lacrimile să fi simbolizat ploaia, atît de importantă pentru recoltă. O variantă românească a acestui ritual este bocitul Caloianului, pentru a chema ploile. În mitologia popoarelor nordice, lacrimilor li se atribuiau forțe magice. Cînd Baldur, fiul iubit al lui Odin, a murit, zeii au încheiat cu maimarele iadului un contract, potrivit căruia Baldur putea să învie dacă tot ce-i pe Pămînt va plînge. Și, bineînțeles, spune legenda, oamenii și toate celelalte ființe, precum și pomii, pietrele și metalele, au plîns. Cele mai „lacrimogene" legende relevau și cruzimi deosebite: se poate aminti, în acest sens, mitul cu privire la regina Niobe. Pentru jignirea adusă Latonei, mama lui Apollo, acesta, împreună cu sora sa Diana, i-au ucis Niobei toți copiii. Tatăl copiilor, doborît de jale, și-a pus capăt zilelor, iar Niobe s-a prefăcut în stană de piatră din ochii căreia curg continuu lacrimi de durere. Homer povestește că la moartea lui Patrocle, în fața porților Troiei, au plîns pînă și caii lui Ahile. În general, în timpii mitologiei plînsul era considerat cît se poate de firesc, atît la femei, cît și la bărbați. Să ne amintim că zîna, mama lui Făt-Frumos, plînge la moartea fiului, iar acesta, înviat prin jertfa zînei, care-i dă propriul ei suflet, plînge la moartea mamei lui.

Atitudinea față de plîns se schimbă radical în Evul Mediu, datorită și interdicției bisericii catolice, întrucît, potrivit dogmelor acesteia, jelirea celui mort ar nimici speranța în învierea sufletului lui. De aceea nu e de mirare că lacrimile se întîlnesc așa de rar în arta europeană pînă în apropierea Renașterii. Unul din eroii piesei shakespeare-iene „Hamlet", Laertius, deplîngînd moartea surorei lui, se rușinează de lacrimi: „Natura cinstește obiceiul. Eu înadins mă rușinez și, alungînd tristețea, devin din nou bărbat... Sînt plin de cuvinte amare, dar plînsul meu prostesc mi l-am înăbușit". În epoca Luminilor, durerea peste măsură era considerată nefolositoare. În secolul al XVII-lea, John Locke, în tratatul său cu privire la educația copilului, scria că „prin plîns se manifestă pasiunile, în supunerea cărora trebuie să vedem principala noastră sarcină".

Din nou viraj de 180 de grade în epoca romantismului, care, după cum este cunoscut, a avut la bază convingerea că sentimentele și nu rațiunea indică drumul spre adevăr și bunătate. Romantismul a creat un cult al sentimentelor nobile și al inspirației din tristețea adîncă. Lacrimile au venit atunci la modă, culoarea neagră de doliu a devenit o parte inalienabilă a veșmintelor bărbătești, iar vizitarea cimitirelor și meditațiile cu privire la faptul că omul este muritor au inspirat pe poeți în crearea de elegii sentimentale. În secolul al XIX-lea cerurile s-au transformat într-un „liman" unde răposatul poate să aștepte întîlnirea cu cei dragi, care, la rîndul lor, și-au păstrat dreptul la durere. Moartea a început să fie privită ca o rîvnită trecere în lumina liniștii. Să ne amintim versurile eminesciene: „Moartea vindec-orice rană/ Dînd la patime repaos"

Dar, după un oarecare timp, nu prea lung, glorificarea lacrimilor și a sentimentelor de jale a început iarăși să fie considerată de rușine. „Dar lucrul cel mai laș din lume/ E un bărbat tînguitor./ Nimic nu-i mai de rîs ca plînsul/ În ochii unui luptător" scria robustul nostru George Coșbuc. Atitudinea eroică, prohibirea plînsului au ținut pînă după terminarea primului război mondial. De aici încolo barometrul a indicat o totală instabilitate în ceea ce privește acceptarea sau respingerea plînsului. Se părea că marea depresiune din 1929—1933 și al doilea război mondial au înmormîntat cu totul „sentimentalismul dulceag", „comportamentul lacrimogen". Dar acestea au revenit în anii '50, ca să dispară din nou în anii '60 ș.a.m.d. În prezent, se pare că ne aflăm la cota „face fiecare după cum îl taie capul". Totuși, cercetările arată că bărbații nu sînt înclinați să admită că prin lacrimi s-ar putea influența sau rezolva ceva.

Ce sînt lacrimile?

Știința din zilele noastre nu poate încă răspunde mulțumitor la întrebarea: ce sînt lacrimile și de ce apar ele? Se știe că orice lacrimi conțin o anumită cantitate de sare (circa 0,9 la sută). Femeile plîng mai mult decît bărbații. De ce? Trebuie să căutăm cauza în particularitățile biologice? Potrivit concepțiilor actuale, există o deosebire fiziologică între lacrimile reflexe (care ne curg din ochi, de pildă, cînd tăiem ceapă) și lacrimile emoționale (care sînt, în principal, cauzate de durere și de bucurie). Dintr-o revistă care apare la Washington aflăm că biochimistul William G. Frey, din statul Minnesota, care se ocupă de studierea compoziției lacrimilor, a stabilit că lacrimile emoționale se deosebesc de cele reflexe printr-un conținut mai ridicat de albumine. Pînă în prezent nu este însă clar de ce se întîmplă așa. În secolul al XVII-lea, englezul William Harvey, care a studiat pentru prima dată inima și sistemul circulației sanguine, a avertizat că acumularea de prea multe emoții poate să deregleze ritmul cardiac, provocînd „scăderea poftei de mîncare și apariția senzației de frig". Ceva mai tîrziu, Darwin, a exprimat presupunerea că în momentul cînd copilul plînge, capilarele ochilor lui se umplu de sînge, mușchii ochilor se încordează și, ca rezultat, intră în acțiune glandele lacrimale. El scria: „nu e nici o îndoială că suferința provoacă lacrimile". Totuși, Darwin considera lacrimile propriu-zise drept un „produs secundar fără valoare", care nu are nici o legătură cu evoluția speciilor.

Savanții au stabilit că omul este, la naștere, practic lipsit de capacitatea de a avea lacrimi emoționale. Această capacitate se dezvoltă aproximativ între a doua și a 12-a săptămînă de viață (în treacăt fie zis, cu mult mai devreme decît capacitatea de a zîmbi, care apare cam în a cincea lună de viață). Potrivit cercetărilor, copiii care, datorită unor defecțiuni, nu pot să plîngă „cu trei rînduri de lacrimi" nu sînt în stare să suporte încărcături emoționale mari. William Frey și-a concentrat atenția asupra studierii compoziției chimice a lacrimilor emoționale și asupra modificărilor biochimice din organism în legătură cu această situație. Împreună cu colaboratorii săi, el a adunat timp de 5 ani „secreții emoționale" de la sute de voluntari din Minneapolis și Saint-Paul, cărora le-a proiectat filme sentimentale înduioșătoare, care i-au făcut să plîngă în hohote. La început, fiecărui participant la experiment i s-au dat ochelari speciali, prevăzuți cu mici recipiente, unde se adunau lacrimile. Ulterior, din cauză că acest aparat nu era comod pentru toți, s-au folosit mici eprubete. Tocmai aceste cercetări au permis savantului să demonstreze că lacrimile emoționale se disting printr-un conținut ridicat de albumine. El a mai emis și ipoteza — care însă trebuie încă întărită — că lacrimile îndepărtează din organism substanțele toxice care se formează ca rezultat al stresului. Care sînt aceste substanțe deocamdată nu se știe.

În 1982, Frey a întreprins prima cercetare asupra comportamentului oamenilor maturi care plîng. La ea au luat parte 331 de oameni (45 de bărbați și 286 de femei). Omul de știință a stabilit că în medie durata plînsului pentru reprezentanții ambelor sexe este de 6 minute. În afară de aceasta, s-a dovedit că la femei plînsul se manifestă aproape de două ori mai des în timpul transmiterii seara de filme la televizor. Este posibil ca pricina acestei frecvențe a plînsului să nu fie filmele ca atare, ci faptul că în timpul respectiv femeile se află acasă și că au suferit unele șocuri emoționale. 40 la sută dintre femei au plîns în legătură cu conflictele avute la locul de muncă, în familie sau ca urmare a suferințelor în dragoste. Toți acești factori au fost cuprinși de Frey într-o grupă sub denumirea generică de „relații reciproce între oameni". Dintre bărbați, numărul celor care au plîns din cauza „relațiilor reciproce" a reprezentat 36 la sută, adică cu 4 procente mai puțin decît în cazul femeilor. Totuși, oricît ar părea de ciudat, la bărbați s-a înregistrat cel mai mare procent (36, în comparație cu 27 la femei) al celor care varsă lacrimi la vizionarea filmelor, a teleemisiunilor sau la citirea cărților. Și ceea ce-i mai curios, printre bărbați au fost cu 3 la sută mai mulți cei care plîng din cauze cu totul inexplicabile, care au fost incluse în categoria „gîndurilor triste".

Plînsul, un fenomen binefăcător

În prezent, printre fiziologi este răspîndită părerea că lacrimile ajută la slăbirea încordării emoționale și în aceasta și consistă rolul lor pozitiv. De aici rezultă că reținerea lacrimilor mărește receptivitatea la diferite neplăceri fizice sau fiziologice. S-a ajuns, de unii cercetători, la concluzia limpede că plînsul este o condiție necesară pentru izbăvirea de tristețe, iar lacrimile — un component biologic însoțitor. Un specialist în stress a arătat că încercările nereușite de a învinge încordarea emoțională agravează boli cum sînt hipertensiunea arterială, ulcerul gastric și ulcerul duodenal, precum și unele forme de boli reumatice, alergice, cardiovasculare și renale.

Dacă plînsul nu numai că asigură o stare fiziologică bună, dar este necesar și pentru sănătate și fericire, atunci rezultatele cercetărilor lui Frey sună pentru bărbați nu prea îmbucurător. Se pare că femeile plîng de 4 ori mai des decît bărbații, practic de 5,3 ori pe lună. Dacă se ia orice lună, este edificator că abia 6 la sută dintre femei pot răspunde că ele în general n-au plîns în această perioadă, în timp ce în rîndul bărbaților numărul celor ce n-au plîns ajunge la 45 la sută. Aceste rezultate sînt întărite de alte cercetări, publicate nu demult într-o revistă de femei, unde se spune că multe reprezentante ale sexului slab „plîng destul de temeinic și cu metodă", alegînd în chip activ timpul, locul și cauzele pentru a vărsa lacrimi (să ne amintim că exact acest lucru îl face Mama,

din cunoscutul roman cu același nume al lui **Pearl S. Buck**).

Încă din timpuri imemoriale oamenii au încercat să tranșeze chestiunea: să fie „pentru lacrimi", sau împotriva lor? Discuțiile pe această temă nu s-au terminat nici pînă în prezent. „Lacrimile sînt un lucru bun, afirmă unii. Ele sînt semnul omeniei, al supleței și al delicateței modului nostru de a percepe lumea. Ele ne fac mai sensibili". „Lacrimile sînt un lucru rău, consideră alții. Ele ne lipsesc de rezonabilitate, îi fac pe oameni mai vulnerabili. Și dacă în cele din urmă lacrimile se pot ierta femeilor și copiilor, la bărbați ele sînt cu totul suspecte, ca să nu spunem pur și simplu respingătoare". Atitudinea societății față de lacrimi — aici permițîndu-le, aici declarîndu-le inacceptabile — este, după cum se vede, cu totul inconsecventă și schimbătoare. În ceea ca privește lacrimile bărbaților, acestea, în pofida atitudinii negative față de ele, au fost scuzate totdeauna dacă au fost legate de evenimente cu adevărat tragice. Ne vin, desigur, în minte sfîșietoarele plînsuri — al lui Priam la moartea lui Hector, al regelui Lear la moartea Cordeliei, al Novăceștilor la moartea „fratelui păgîn"; reamintim și monumentala jelanie, în același timp capodoperă de literatură, a lui Neagoe Basarab la moartea fiului său Vasile. Singurele lacrimi care nu s-au iertat niciodată bărbaților sînt cele provocate de înfrîngeri sau de insuccese. După cum a arătat cazul senatorului Muskie în 1972, lăcrimatul în împrejurări neprielnice poate să-l coste pe un bărbat cariera politică.

Legînd lacrimile de slăbiciune, iar slăbiciunea de femeie, bărbații au o atitudine foarte binevoitoare față de lacrimile femeilor, considerîndu-le ca pe un atribut al feminității. Nu întîmplător în basmele populare vrăjitoarele sînt lipsite de capacitatea de a plînge. Într-un „Ghid în lupta împotriva vrăjitoriei", apărut în 1490, unul din „testele" prin care se verifica dacă o femeie este sau nu vrăjitoare era putința de a vărsa lacrimi. După părerea unor bărbați, femeile au dreptul să plîngă practic în toate împrejurările. Acesta nu este doar dreptul lor emoțional, conferit „sexului slab" prin naștere, ci și un mijloc sui generis de reprimare a agresivității. În lunga istorie a luptei și a competiției dintre cele două sexe, lacrimile au fost totdeauna privite ca o armă puternică a femeilor. Cei mai duri reprezentanți ai sexului puternic se dau, de regulă, bătuți în prezența lacrimilor femeii iubite.

Desigur, cercetările vor continua, vom mai afla lucruri noi. Este adevărat și faptul că în timp ce savanții studiază compoziția și funcțiile lacrimilor, în lumea de azi continuă să existe suferințe și „lacrimi multe, multe". Dar, dincolo de toate acestea, credem că lacrimile, fie de bucurie, fie de jale, exprimă cel mai bine, fără cuvinte, tragismul și eroismul existenței pe Planeta Oamenilor.

ION D. GOIA ■

Yngve Klintman din localitatea Alvsjö și Josef Barabas din Södertalje sînt constructorii unui helicopter miniatural asemănător unui ...țînțar fără cap! Acest mini-helicopter are atașat un mic aparat de fotografiat ce poate lua imagini aeriene în locuri greu accesibile, unde s-au produs accidente ori unde se proiectează deschiderea unor prospecțiuni, construcții, etc.
Mini-helicopterul este construit în cea mai mare parte din aluminiu, are dispozitive electronice incorporate, un motor suficient de puternic care-i permite zborul la o altitudine de peste 850 metri.

Cei doi constructori au studiat timp de zece ani pentru a realiza acest prototip, lucrînd în timpul liber. Ei au anunțat că vor pune la punct un alt aparat de zbor, asemănător acestuia, mai puternic și avînd o capacitate de transport de 30 de kilograme.
foto — Demonstrarea modului de funcționare a mini-helicopterului pentru fotografii aeriene.

Curiozități

Pompierul Guido Bagutti din Basle este posesorul unei colecții cuprinzînd 200 de căști de pompier din 38 de țări — colecție prezentată în aceste zile în cadrul primul muzeu al pompierilor din Elveția care și-a deschis recent porțile în acest oraș.

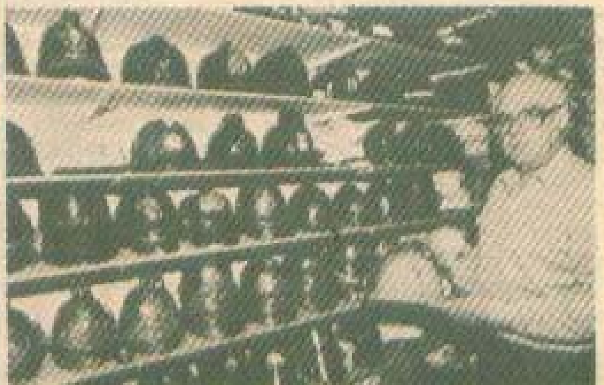

Va supraviețui elefantul african?

Printre chestiunile ecologice de extremă urgență se numără și salvarea unor specii de animale aflate în pragul dispariției. În rîndul acestora, elefantul african ocupă un loc de cea mai mare importanță. Pentru că, potrivit veștilor care sosesc de la fața locului, elefanții din Africa sînt nimiciți metodic, fără regret, zi de zi. Speculanții de fildeș și braconierii mișună continuu prin pădurile africane, dedîndu-se la adevărate masacre. Vînătoarea elefanților de pe continentul negru a luat o asemenea amploare, încît amenință cu distrugerea totală a acestei specii. După datele furnizate de specialiști, în fiecare an sînt uciși între 80 000 și 100 000 de elefanți, în condițiile în care numărul total al acestora este de numai 1,3 milioane. Dacă lucrurile vor continua tot așa, peste un deceniu aceste animale imense vor dispărea cu totul. În ultimii 15 ani numărul lor s-a redus drastic: la jumătate, în Kenya, în Zair și în Congo; cu 90 la sută în Republica Centrafricană (aici au rămas nu mai mult de 15 000), în Sudan și în Ciad. Și mai puțini elefanți au supraviețuit în țările Africii de apus: circa 2 000 în Coasta de Fildeș, 400 în Mauritania și doar 100 în Senegal.

Pe piața internațională, mai ales în Japonia și în Hong-Kong, ajung anual 800 000 de kilograme de fildeș neprelucrat (din care 80 la sută pe căi clandestine). Ca urmare a distrugerii rapide a acestor animale, astăzi un colț de elefant cîntărește în medie doar 5 kilograme, cu 40 la sută mai puțin decît acum 20 de ani. Prețul fildeșului ajunge la 8 000—12 000 de franci africani/kilogramul (50 de franci africani = 1 franc francez), deseori depășind acest nivel. Aceasta reprezintă o sumă imensă pentru locuitorii Africii, unde venitul mediu anual pe cap de locuitor este foarte scăzut. În țările exportatoare de fildeș există legi care nu numai că reglementează comerțul cu această marfă, dar prevăd și apărarea elefanților de distrugere. Însă „Convenția cu privire la comerțul internațional cu specii ale faunei și florei aflate sub amenințarea distrugerii" — așa numita Convenție de la Washington —, semnată în 1968 de 90 de țări, printre care și 24 africane, n-a împiedicat pînă în prezent nimicirea elefanților. În iulie 1984, statele africane semnatare ale acestei convenții au hotărît să instituie o cotă anuală de desfacere a fildeșului. Dar, cum se poate pune capăt în chip eficient masacrării elefanților, ce măsuri trebuie luate?

Aprecieri realiste

Ar fi o utopie, scrie revista „Afrique-Asie", să credem că este posibilă o sistare totală a vînătorii elefanților. Fauna și flora sînt principalele bogății ale continentului african. În zona tropicală, 80 la sută din proteinele animale se asigură din carnea animalelor vînate. În aceste condiții, în cazul întreruperii vînătorii braconajul ar deveni un factor social-economic cu care nu e posibil să te lupți prin măsuri bazate pe dezbateri și discuții. Nu trebuie să se scape din vedere nici aspectul demografic al problemei. Indicele ridicat de creștere a populației africane (unul din cele mai ridicate din lume) face ca satele să înainteze tot mai mult în păduri. Și în vreme de secetă, cînd izvoarele seacă, animalelor sălbatice nu le rămîne altceva decît să distrugă recoltele, iar oamenii se văd siliți, pentru a putea ei supraviețui, să le ucidă. Totodată, trebuie avut în vedere și faptul că vînzarea fildeșului aduce o importantă parte din veniturile provenite din export, înlesnind astfel reducerea deficitului balanței comerciale.

Dar dacă vînătoarea nu poate fi, din motivele arătate, oprită cu totul, de ce nu se recurge la oprirea comerțului cu fildeș, după cum recomandă mai multe societăți de apărare a naturii? Cercetări ale specialiștilor au arătat că o astfel de sistare înseamnă o amenințare atît pentru existența elefanților înșiși, cît și pentru populație. Așa, de pildă, acolo unde pe suprafețe limitate elefanții se află sub o protecție puternică, numărul lor crește. Dar imediat ce acest număr depășește pe acela care poate fi hrănit pe teritoriul respectiv, începe frîngerea echilibrului natural, fapt care amenință și viața elefanților, și conservarea mediului înconjurător, și chiar oamenii. Avînd toate acestea în vedere, Federația Internațională de Apărare a Animalelor recomandă instituirea unui sistem eficient de control asupra comerțului cu fildeș, bazat pe dirijarea rațională a populației de elefanți. A fost elaborat un program vast, care urmează să fie supus aprobării statelor semnatare ale Convenției de la Washington, precum și țărilor „producătoare" de fildeș, țărilor importatoare și țărilor care servesc drept punct de transbordare a acestei mărfi. O măsură excepțional de importantă care se are în vedere este determinarea exactă a numărului de elefanți din fiecare țară și stabilirea de cote raționale de vînat. Pentru înfăptuirea ei, vor fi elaborate modele de dirijare în funcție de condițiile locale. Paralel, se are în vedere și adoptarea unui document care să reglementeze condițiile de export, marcarea și controlul fildeșului neprelucrat și prelucrat. Se plănuiește, de asemenea, să se constituie un serviciu de informare zilnică cu privire la rezervele și la vînzările de fildeș pe piața internațională.

Partea invizibilă a aisbergului

Vînătoarea este în Africa o îndeletnicire cu o străveche tradiție, dar ea s-a făcut întotdeauna după reguli bine determinate, participanții la vînători purtîndu-se cu grijă față de animale. Africanii respectau normele „societății de vînătoare", în care oamenii au descoperit secretele naturii și au învățat să respecte natura. Încă de la începutul secolului al XVII-lea, cînd primii colonizatori s-au instalat pe litoralul african, animalele au început să-și piardă în ochii băștinașilor însemnătatea lor de mai înainte și și-au ocupat locul în rîndul „resurselor utile". În Africa a apărut o ramură industrială necunoscută ei pînă atunci. Chiar și astăzi în lumea bogătașilor din țările dezvoltate se consideră de bon ton participarea la safari. Unul din trofeele cele mai rîvnite este chiar fildeșul. Pe de altă parte, colții de elefant au devenit pentru africani un material prețios pentru artizanatul tradițional. În fiecare an meșterii locali fabrică mai bine de 2 milioane de diferite obiecte din fildeș. În 1983, numai Japonia a importat din Africa 475 de tone de fildeș — cu 40 la sută mai mult decît media ultimilor zece ani. Dar aceasta este doar partea vizibilă a aisbergului, întrucît nimeni nu cunoaște exact cantitatea de fildeș care circulă pe piața mondială, mai ales în Statele Unite, unde vînzarea acestui produs este formal interzisă.

Aflată printre preocupările cu caracter de urgență ale multor foruri naționale și internaționale, apărarea elefanților africani este, bineînțeles, în primul rînd o cauză a continentului respectiv, fiind la mijloc una din bogățiile de bază ale Africii. În același timp însă, această chestiune privește întregul mapamond, atît pentru că este vorba de una din cele mai prețioase podoabe ale naturii Terrei, cît și pentru sursa de fildeș pe care o reprezintă și care trebuie cu grijă conservată.

ION D. GOIA

Curiozități

„SONY Corporation of America" a prezentat recent un aparat de înregistrat imagini ultra-compact, portabil și utilizînd casetă video de 8 mm, considerat a fi unul dintre cele mai perfecționate aparate de acest fel în lume. „CCD-M 8 U" — cum este denumit aparatul — este înzestrat cu un microfon atașat și are casete cu o durată de înregistrare de două ore.

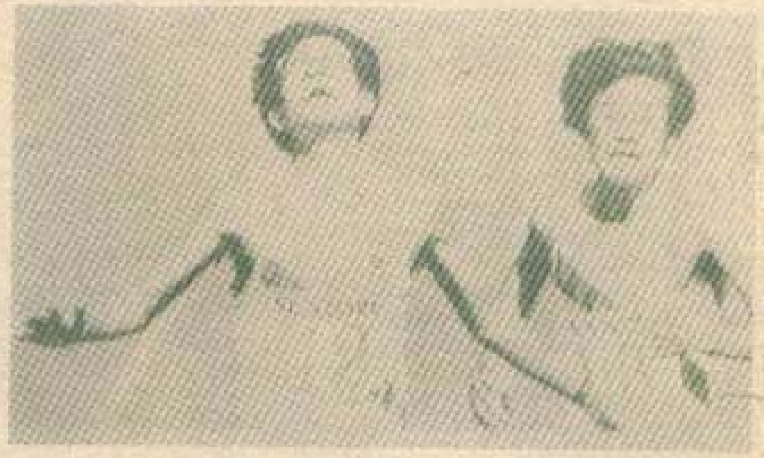

Cei doi frați gemeni Shingeru So (nr. 12) și Takeshi So (nr. 13) din Japonia au reușit să stabilească pe lîngă un record sportiv la Maratonul Internațional al orașului Beijing (timpul de 2:10:23:00) și un record al „ineditului" întrucît ambii au trecut în același timp linia de sosire clasîndu-se pe primul loc, în aceeași formație de „gemeni".

Spectacolul anual ce se organizează prin tradiție (începînd din anul 1920) la Stadionul Moritzburg, ținutul Dresda, în timpul căruia participă peste 100 de cai de rasă, deosebit de dotați pentru probele de dresură și rezistență

Momentul fatidic al adevărului

CORRIDA

IULIAN COSTANDACHE

TAUROMAHIA ȘI TRADIȚIA SPANIOLĂ

Ca simbol al forței și virilității, taurul este caracteristic întregii lumi mediteraneene încă din cele mai vechi timpuri. Fără a ignora rolul său mitologic, sacrificiile rituale, vînătorile sacre, taurul este socotit la origine un animal nobil, curajos și mîndru, un egal al omului. Cu atît mai mare este tentația acestuia să-l înfrunte și să-l învingă. Primele astfel de manifestări apar în Grecia elenistică și ele sunt mai curînd exerciții de gimnastică în care atleți încearcă să frîneze tauri lansați, se iau la întrecere de viteză cu el, se străduiesc să-l călărească sau să-l îngenuncheze. Nimic nu ne face să presupunem că astfel de jocuri sunt sîngeroase, iar taurul e o simplă victimă. Nici intrarea calului în arenă nu pare să schimbe situația. Pe timpul împăratului roman Claudius, o trupă de călăreți thessalieni fac aceleași acorbații care, cu ajutorul cailor, devin și mai spectaculoase. În Asia Mică se răspîndește obiceiul luptelor de tauri între ei. De-acum începe să curgă sînge. În arenele Romei se leagă cu o coardă un urs și un taur ce se vor bate. Un gladiator are misiunea să stîrnească animalele și să dea lovitura de grație. Cum gustul romanilor pentru specta-

cole sîngeroase este recunoscut, împărații se întrec în ingeniozitate și grandoare. Nero nu ezită să arunce în arenă peste o sută de animale, printre care și tauri, împreună cu un escadron al gărzii de pretorieni care să le excite. Bineînțeles că va ieși un măcel memorabil. Astfel de lupte se consacră sub numele de venationes. Înfruntarea dintre om și taur devine firească. Cel care luptă cu taurul se numește taurocentae. Este înarmat cu o lance lungă și e clar că animalul nu va mai ieși viu din arenă. Tradiția venationes se păstrează în Byzanț în ciuda opoziției bisericii creștine. Patriarhul Ioan Chrysostomos amintește despre cursele și luptele cu taurii ca fiind „ultimele resturi ale acestor jocuri barbare în Europa civilizată". Urmează cîteva secole de năvăliri ale popoarelor migratoare și izvoarele amuțesc. Să fi dispărut cu desăvîrșire, în acest timp, spectacolele cu tauri?

Practic, pe această lipsă de informație se bazează majoritatea istoricilor spanioli care consideră corrida o invenție specific națională. Sunt aduse ca argumente ferocitatea taurilor din peninsulă și curajul tradițional al locuitorilor ei dovedit de istorie. Unii împing speculațiile pînă la drapelul național ale cărui culori, roșu și auriu, simbolizează sîngele și nisipul arenelor. Cert e că una din sărbătorile populare numită encierro are ca personaj principal taurul. Apărută în zorii epocii feudale în provincia Pampeluna, ea consta în eliberarea unui taur într-o piață de tîrg și hăituirea lui pînă la ucidere. Obiceiul se mai practică și acum, dar măiestria și eleganța corridei nu au pornit din acest amuzament oribil. Noblețea corridei se desprinde din jocurile cavalerești ale căror prim precursor ar fi fost chiar eroul național al Spaniei — El Cid. Practica celebrării marilor evenimente prin „jocuri taurine" se instaurează treptat. La încoronări, la nașterea unor prinți, după marile victorii împotriva maurilor au loc ceremonii în care intră în arenă tauri. Dar nu întotdeauna ei luptă cu oameni. De obicei se înfruntă cu un grup de cîini. Obiceiul nu este însă spaniol, ci caracteristic întregii lumi medievale. Englezii chiar creează o faimoasă rasă de cîini specializați în lupte cu tauri. Este vorba de bull-dog. Nici intrarea cavalerilor în arenă nu e tipic spaniolă. În 1332 are loc o sărbătoare tauromahică la Roma unde-și găsesc moartea 19 seniori. După această „hecatombă", luptele cu tauri se interzic în Italia. Însuși papa le condamnă printr-o bulă, amenințînd cu excomunicarea. Se pare că aceste lupte erau foarte sîngeroase. Iezuitul Petro de Guzman susținea că nu există „sărbătoare a taurilor" fără doi-trei morți. În 1612, la Valladolid, zece seniori își găsesc sfîrșitul. Cu toate riscurile și interdicțiile, tauromahia ia avînt și de-acum Spania se individualizează. Regele Ioan al II-lea își dă seama de profiturile pe care le pot aduce aceste spectacole. Carol Quintul, rege al Spaniei și împărat al Germaniei, nu ezită să intre în arenă. Sebastian, regele Portugaliei, este renumit în epocă pentru abilitatea sa în luptele cu tauri. Urmașii lor se grăbesc să construiască arene și să găsesc pretexte pentru noi sărbători. Filip al V-lea, primul Bourbon spaniol, a lăsat o amintire grandioasă despre fastul și multitudinea luptelor cu tauri. La acea vreme, spectacolul avea mai curînd aspectul unui turnir. Cavalerul, complet înzăuat și pe cal, aștepta taurul pentru a-i înfige lancea. El este ajutat de scutieri care stîrnesc animalul și îl dirijează. Totul se rezumă la un șoc violent. Numai în cazul rănirii nefatale a taurului, cavalerul este obligat să lupte pedestru, cu sabia.

De-abia pe la sfîrșitul secolului al XVI-lea, lupta își schimbă alura. Lancea grea e înlocuită cu o suliță ușoară, cu vîrful în formă de harpon și mîner de lemn. Se renunță la armură în schimbul costumului de catifea. Cavalerul evită cu dibăcie taurul, înfigîndu-i sulița. Lupta devine mai dinamică. Cum taurul e rănit, cavalerul ar trebui să-l înfrunte pe jos. Dar călăreților nu le prea convine să coboare din șa. Atașați spiritului nobiliar, ei lasă pe seama altora uciderea taurului care ar părea, oarecum, o formalitate. Rănit, orb de durere și furie, taurul face acum mișcări desperate, incontrolabile. Este nevoie de mai mulți oameni ca să-l doboare. Cei care luptă pe jos se expun mai mult și preiau conducerea corridei. Spectacolul se democratizează, permițînd oamenilor simpli, dar temerari, să intre în arenă. Se formează adevărate echipe. Prin secolul al XVIII-lea, corrida ia configurația stabilă, cu cele trei faze: ințeparea (de către picador), banderillas (de către banderilleros) și moartea (de către matador). Această ultimă și tragică scenă e socotită momentul adevărului — hora de verdad

ŞCOALĂ ŞI ARTĂ

Stabilirea corridei în formele actuale este atribuită unanim clanului Romero. Francisco introduce muleta, din stofă roșie, agățată de o vergea. Fiul său Juan organizează disciplina și pune bazele echipei, numită cuadrilla. Iar fiul acestuia, Pedro, este socotit fondatorul școlii Ronda, adică al stilului clasic, sobru, rigid, care recomandă toreadorului să miște cît mai puțin picioarele. În paralel, Pepe-Hillo inventează stilul Sevilla care se pretează la fantezii grațioase și schimbări de ritm spontane. În prima manieră, toreadorul dă ritmul „valsului", în a doua, toreadorul pare a se adapta mișcărilor neprevăzute ale taurului. Dacă la început cavalerul avea un rol determinant și lupta în legea lui acum rolul preponderent este al matadorului care impune regula jocului. De la Francisco Montes, picadorul devine un membru al echipei care luptă după indicația șefului. Această reglementare revoluționară este trecută în primul regulament oficial al Madridului, pe la 1851. Totuși picadorul are un rol important și lupta sa produce o emoție puternică. Se folosesc tauri imenși de peste 600 de kilograme, care nu par impresionați de o suliță și răstoarnă călăreți cu cal cu tot. Calul, nefiind protejat, e cel mai adesea victimă. La nouăzece atacuri ale taurului, într-o corrida, rămîn tot atîtea cadavre de cai pe teren. Armura

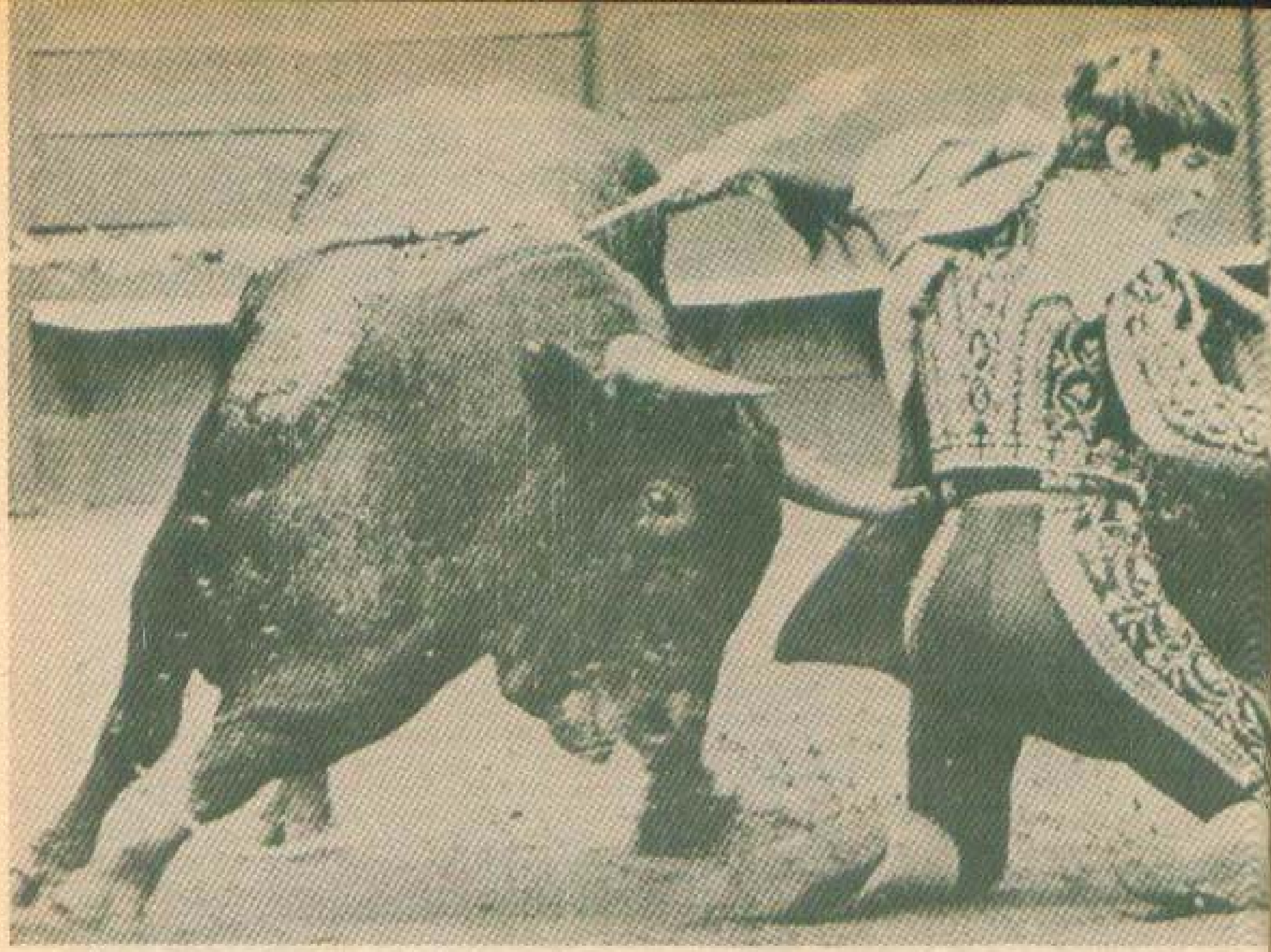

obligatorie pentru cal este introdusă printr-o ordonanță guvernamentală abia în 1928. Banderilleros trec aproape neobservați pentru a face loc matadorului. Taurul, deși obosit și însîngerat, nu renunță la luptă. Îi sunt suficiente matadorului cîteva fîlfîiri de muletă pentru a-și deruta complet adversarul și a-i aplica lovitura de grație. Publicul este satisfăcut. Este un public primitiv și brutal care savurează emoțiile sălbatice.

Pe la începutul secolului, Juan Belmonte va modifica profund aspectul corridei. El impune un nou mod de luptă, un alt tip de taur, reușind să restructureze gustul publicului. Dezavantajat de fizic, cu picioare scurte și brațe lungi, Belmonte se mișcă puțin. Dar se apropie incredibil de taur și, agitînd capa, îl face aproape să danseze după ritmul său. Pentru asta e nevoie de un taur mai ușor și mai agil. Se găsește o rasă avînd aceste calități, cu coarnele mai mari și extrem de sensibilă la înțepături. Este taurul standard care se folosește și azi. Pentru prima oară, un toreador îngenunchează în arenă, și taurul îl trece „pe sub braț". Publicul e în delir. Aproape că uită de uciderea taurului. Se cere „doar" urechea pentru protagonistul acestui spectacol formidabil. În sfîrșit, ultimul rafinament al corridei este atins de Manolete. Acesta își domină adversarul printr-o indiferență suplă. Se mișcă încet, lasciv, stă cu spatele, ca și cum ar fi singur în arenă, dar se ferește în ultimul moment, se lasă aproape mîngîiat de taur, îl conduce muzical de la menuet la rock, și îl ucide dezinvolt de parcă ar face un pas de dans. El folosește exclusiv muleta care este mult mai mică decît capa și mai aprinsă la culoare. Manolete este desăvîrșit, nimic nu se mai poate inventa după el. El Cordobés are doar avantajul publicității.

CONVENȚIA ARENEI

Primele lupte cu tauri se desfășurau în cîmp, apoi în piața centrală a unui tîrg. Cu timpul, pe măsură ce aceste manifestări atrăgeau un numeros public, dovedindu-se extrem de rentabile, s-a simțit nevoia construirii unor edificii speciale. Primele arene erau făcute din lemn, provizorii și demontabile. Ele constau mai mult din adaptarea decorului pentru a încăpea cît mai mulți oameni. O astfel de schelărie este ridicată în Plaza Mayor încă din 1617. Cea dintîi arenă independentă se construiește la Sevilla pe locul numit El Arénal. Întîia arenă permanentă se inaugurează în 1754 la Madrid. În secolul următor, toate localitățile importante ale Spaniei se înzestrează cu arene a căror capacitate crește considerabil. Prin deceniul al șaptelea al secolului nostru, ani de avînt economic și de explozie turistică a Spaniei, se construiau arene în fiecare sătuleț cuprins în circuitul turistic. Numai într-un singur an, 1967, se ridică 243 de schelării. Marile arene rareori depășesc 20 000 de locuri. Cea mai mare din Spania se află la Madrid (26 000 locuri), urmează Barcelona (20 000), Murcia (18 000), San Sebastian și Valencia (17 000). Cele mai mari arene din lume se află la Mexico City, Deportes (55 000 locuri)

și respectiv El Torea (27 000). Arene permanente există în toate țările Americii hispanice, în Brazilia, Portugalia și Franța.

Arena clasică se compune dintr-un circ numit redondel, mărginit de o barrera cu ieșiri prin fante și un corp anex. Acesta cuprinde o curte pentru cai, patio, una pentru tauri, corrales, și un arrastradero, locul unde se aduc taurii morți. Fiecare are tunele de pătrundere în circ. Tribunele sunt stratificate, diametral opusă porții de ieșire a taurilor aflîndu-se loja prezidențială. Președintele este singurul în drept să acorde trofee în funcție de travaliul executat de torrero. Trofeul suprem îl reprezintă urechea taurului. Fiecare arenă include o capelă și o infirmerie. Cinci articole din regulamentul actual sunt consacrate înzestrării infirmeriei. Ea cuprinde o listă impresionantă de medicamente, ustensile chirurgicale și medici specialiști. Dar cine mai poate salva un om cînd cornul taurului i-a străpuns un organ vital?

NOBLEȚEA TAURULUI ȘPANIOL

În prima fază a luptelor cu tauri, principala calitate care se cerea acestora era masivitatea. Cu cît un taur era mai impozant și mai greoi, cu atît creștea gloria toreadorului care l-a doborît. Nu se cunoștea precis proveniența animalului, dar se sconta pe calitățile sale native de agresivitate, pe obstinația de a-și

distruge adversarul. Taurul era oricum întărîtat și nu trebuia decît să-și împlinească menirea. Totuși, dintr-o duzină de tauri pregătiți pentru luptă, nici jumătate nu se gîndeau la atac. Era neapărat necesară selecția. Primul care se preocupă de ameliorarea calităților, prin încrucișări repetate, este contele de Vistahermosa. La sfîrșitul secolului al XVIII-lea, el reușește să obțină taurul de luptă standard. O altă ramură înființează succesorul său Vasquez. Taurul ideal are capul nu prea mare, dar frunte largă, privire vie, urechi mici și mobile, nările desfăcute, coarne mari proporționate, gît flexibil, ceafa înălțată, picioare subțiri și nervoase, coada lungă. Această prezență estetică nu e întotdeauna nobilă pentru că fiecare taur are personalitatea lui. Unii sunt cinstiți, alții curajoși, permițînd un travaliu pur, strălucitor. Alții sunt manso (pacifiști), revoltoso (rapizi la întoarceri) sau pegajoso (înverșunați), obligînd omul să se adapteze și să intuiască reacțiile animalului.

Creșterea taurului de luptă se dovedește deosebit de rentabilă. Marile crescătorii se numesc ganaderia. Taurii trăiesc aproape în libertate, supravegheați de crescători plătiți cu sume derizorii. În 1932 existau în Spania 270 de ganaderias. Nici un taur nu putea intra în arenă fără certificat. După războiul civil, care a impus numeroase sacrificii, creșterea taurilor s-a concentrat în cîteva ferme de elită și mare randament. Aici încrucișarea se face artificial, după îndelungi testări ale mamei. Un taur e repartizat la 40 de vaci. Animalele se hrănesc natural, pe creste cu pășuni bogate, și sunt ajutate cu stimulente sintetice. Prezența omului e inoportună. Ea trebuie simțită doar în arenă. Firește, în aceste condiții, prețul unui taur este apropiat de cel al unui automobil. Taurii care intră în arenă au vîrsta de cinci ani. Dar se dau lupte și cu tauri de trei ani, așa numiții novillos.

Cîțiva tauri au intrat în legendă. Bravio, ucis în 1919, este simbolul modern al vitejiei taurului spaniol. Caramelo ucide nouă cai și după 27 de împunsături îl rănește grav pe matadorul Ponce. În 1936, Civilón, după nenumărate răni, vine să lingă mîna învingătorului său. Este grațiat. Tronera rupe o barieră și face o gravidă să nască în tribună. Asta îi va aduce taurului sfîrșitul. În sudul Franței, unde corrida are reguli particulare, nu neapărat sîngeroase, Le Clairon ține afișul timp de zece ani. I se dedică chiar o statuie.

CĂRĂRILE GLORIEI

Aspirația de a deveni toreador stă, probabil, în sufletul oricărui spaniol. Dar puțini sunt cei care ating culmile gloriei și ale bogăției. Foarte multe țin de hazard și de destinul fiecăruia. Nimeni n-ar fi prevăzut ascensiunea fulgurantă a tîmplarului Francesco Romero. Asistînd la o corrida în care calul era răsturnat și picadorul nu putea ieși de sub el, Romero a

sărit din tribună şi, agitînd o pînză roşie, a reuşit să abată atenţia taurului. Acea pînză roşie a devenit muleta care aparţine arsenalului oricărui matador. Fiul său Juan, şi el mare toreador, a restructurat corrida. Pedro, fiul acestuia, îşi începe cariera încă de la 17 ani şi o termină la 55. În cei 28 de ani de lupte, Pedro a ucis în arenă 5600 de tauri, neprimind nici o rană gravă. La retragere, prestigiul său era atît de mare, încît regele îi încredinţează direcţia şcolii de tauromahie. Montes este fiul unui ţăran sărac. Celebritatea sa nu numai că a impus supremaţia definitivă a matadorului, dar pe afişe el apare cu particula don. Este chiar înnobilat conte de Ciclana.

Unii mari toreadori au moştenit din pornirile sîngeroase ale părinţilor. Castillares, Pepe Hillo, Vasquez, Guerita sunt fii unor profesionişti ai abatoarelor. Guerita se antrena noaptea, ucigînd vaci.

Calderon Diaz, cel mai renumit picador al tuturor timpurilor, a fost mai întîi brutar. Obligat să care făina la moară cu calul stăpînului său, ajunge un bun călăreţ. Intră în arenă, unde ţine afişul timp de 30 de ani. E renumit pentru eleganţa vestimentară şi în luptă, pentru forţa şi curajul său. O evoluţie interesantă are Luis Mazzantini. Născut dintr-un tată italian, înalt funcţionar la căile ferate, călătoreşte prin Europa unde se instruieşte. Se întoarce în Spania, încercîndu-şi norocul în teatru. Eşuînd, se apucă de lupte cu tauri. Ca matador, e renumit pentru distincţia sa. Frecventează înalta societate, e cult, cunoaşte cîteva limbi străine. În 1905, cînd se retrage, i se oferă direcţia Teatrului regal din Madrid. Face carieră politică, ajungînd guvenator al Guadalajarei şi sfîrşeşte drept comisar de poliţie.

Pe la sfîrşitul secolului trecut apar adevărate dinastii de toreadori. Rămîne celebră dinastia Gallito de ţigani sevillezi. Juan Gomez este la 18 ani banderillero. Fratele său Fernando ajunge matador renumit sub numele El Gallo. Se căsătoreşte cu o actriţă care-i face şase copii, dar nu apucă să-şi savureze retragerea, căci moare de infarct. Fiul său cel mare, Rafael, face carieră sub acelaşi nume, El Gallo. Fratele său, Fernando, este în echipa marelui Joselito. Una dintre surori se căsătoreşte cu un banderillero. El Coco, şi are doi copii. Amîndoi practică corrida, dar fără strălucirea înaintaşilor.

La începutul secolului, îşi împletesc destinele Joselito şi Belmonte. Amîndoi sevillani, primul este ţigan şi toată viaţa rămîne un boem. Al doilea este un desăvîrşit gentleman, cu melon şi umbrelă, care-l fascinează pe Hemingway. Belmonte este fiul unui negustor mărunt cu o familie numeroasă. Atras irezistibil de corrida, noaptea traversează rîul şi zgîndăreşte taurii care pasc. Lupta aceasta în semiobscuritate îi va marca stilul. Debutează în Portugalia şi obţine cîteva succese minore în Spania, unde este şi rănit. De-abia în 1912 obţine triumful la Sevilla. Joselito triumfase cu un an mai devreme. Amîndoi devin cap de afiş. Cînd se reunesc într-o corrida, întreaga Spanie freamătă. Joselito sfîrşeşte tragic, în arenă, în 1920. Faima sa este incredibilă. Se decretează doliu naţional. De atunci, la fiecare corrida care se desfăşoară în 16 mai, toreadorii luptă cu capul descoperit în semn de omagiu. Belmonte voiajează în America latină, marcînd perioada cu stilul său. La retragere se stabileşte în Mexic ca bogat plantator. În 1962 se sinucide. Şi Manolete provine dintr-o familie de matadori. Tatăl său a suferit răni grave, iar unchiul a murit în arenă. Îşi face debutul încă de la 12 ani şi va avea acelaşi sfîrşit tragic. În 1947, la Linarés, coarna taurului i-a secţionat coapsa, rupînd artera femurală. Într-un oraş mare, cu spital bun, poate ar fi scăpat. Pe patul de moarte s-a interesat de soarta taurului şi dacă i s-a acordat recompensa rituală.

Au existat şi femei care au luptat în arenă. Goya a lăsat o acuarelă a Nicolosei Escamilla ucigînd un taur, ceea ce înseamnă că ea trebuie să fi fost celebră în vremea respectivă. Spre sfîrşitul secolului trecut se remarcă Solidad Guerra, Lolita Pretel şi Angelita Pages. Frumoasa chiliancă Conchita Cintron i-a uimit pe contemporani luptînd călare. Maria Salomé, supranumită „La Reverte" a luptat opt ani în arenă, pînă în 1908, dată la care o ordonanţă guvernamentală interzice intrarea femeilor în arenă. „La Reverte" s-a deghizat în bărbat, continuînd să lupte sub alt nume. Descoperirea a produs un scandal în urma căruia s-a interzis definitiv intrarea femeilor în arenă.

MITUL EL CORDOBÉS

Nici un toreador n-a atins faima, popularitatea şi publicitatea care i-au fost îngăduite lui El Cordobés. Manuel Benitez s-a născut pe la sfîrşitul războiului civil. Tată, soldat republican, a murit în război, iar mama decedează curînd. Ţara era răvăşită şi înfometată. Manuel este abandonat la uşa unei mănăstiri, dar călugării nu se grăbesc să-l adopte. Îl va creşte sora sa, Angelita, într-o mizerie indescriptibilă. Palma del Rio este un orăşel tipic al Andaluziei tocmai prin sărăcia sa. Cîţiva potentaţi impun legea lor întregii comunităţi paupere. Manuel Benitez are o copilărie tristă şi dură. Singurul care se îndură să dea o bucată de pîine familiei nenorocite este părintele Sanchez. Neavînd de ales, Manuel apelează la seniorul locului care se îndură să-i dea o măruntă slujbă de crescător de tauri. În faţa animalelor, copilul are o revelaţie. În nopţile cu lună plină se duce şi le zgîndăreşte. Fură portocale din piaţă ca să le întărîte. Este prins de garda civilă, bătut la sînge şi închis. Încă nu era major cînd a plecat de-acasă, în căutarea unei slujbe. Merge din oraş în oraş, se hrăneşte cu fructe furate, doarme pe cîmp, şi sub poduri. Peste tot întîlneşte ostilitate şi uşi închise. Cine are nevoie de un vagabond? Se întoarce la Palma, unde se organiza o mică corrida. Poate participa orice voluntar. Cum nu are costum ceremonial, luptă în hainele de stradă. Dar obţine un triumf, este ovaţionat şi purtat pe braţe. Acest mic succes nu-i foloseşte la nimic. Pleacă spre Madrid, agăţat

de tampoanele trenului. Aici nimeni nu-l bagă în seamă. Desperat, sare bariera celei mai mari arene și atrage taurul unui matador, crezînd că poate cineva îi va remarca curajul nebun. Aventura se termină la închisoare.

Totuși reține atenția lui El Pipo, fost prieten și consilier al marelui Manolete. Pentru o clipă, El Pipo are în mînă destinul lui El Cordobés. Și se hotărăște să riște. „Un torrero spune el, se lansează ca o marcă de detergenți". După o discuție, rămasă istorică, celebrul manager și toreadorul necunoscut pornesc să cucerească lumea. E nevoie de bani, energie și abilitate. El Pipo își amanetează bijuteriile de familie, închiriază arene, angajează luptă după luptă, merge în crescătorii și alege taurii cei mai comozi, le taie vîrful coarnelor pentru a le diminua precizia loviturilor, corupe ziariști, inventează sloganuri, inundă presa cu publicitate, vinde biletele de două ori pentru a provoca scandal, distribuie trofee, în sfîrșit, face o vîlvă teribilă. În timp record, El Cordobés ajunge un nume. Excentricitățile sale înfioară publicul. Aproape că e mai animal decît taurul. Are un curaj demențial și o voluptate bestială în a-și ucide victima. Lupta sa e dezordonată și instinctivă. Apar milioane de admiratori și adversari neîmpăcați. Dar, de fiecare dată cînd e pe afiș, tribunele devin neîncăpătoare. În trei ani devine cel mai bine plătit toreador din istoria corridei. Paradoxal, El Cordobés e analfabet. Întrebat la bancă ce sumă dorește să depună, el răspunde candid: nu înțeleg; cîte kilograme?

În 1964, în fața a 26 000 spectatori și 20 milioane de telespectatori, El Cordobés este consacrat oficial mare matador. Dar terenul alunecos, inteligența deosebită a unui taur și curajul său infernal sunt gata să provoace o tragedie. Spania trăiește clipe de spaimă și durere. Eroul va scăpa. Iar figura asta se repetă de vreo 20 de ori, căci fiecare intrare în arenă este o întîlnire cu destinul. În 1971, are loc o fiesta gigantică în beneficiul copiilor handicapați. Participă cei mai buni toreadori ai Spaniei. Spectacolul este transmis prin satelit în toată lumea. Asistă peste 200 milioane de telespectatori. El Cordobés e unic și inimitabil, își pune în umbră toți partenerii. Întregul mapamond se interesează de el. Devine simbolul Spaniei contemporane, dorința, necesitatea ei, un mit. Pentru prima oară, un spaniol depășește trista faimă a generalului Franco. Cînd El Cordobés intră într-un select restaurant din Londra, lumea se ridică în picioare și îl aplaudă. La Paris, Régine, vedeta barurilor de noapte, declară că s-a îndrăgostit de el.

La 30 de ani, în culmea gloriei, El Corbodés este miliardar, posedă numeroase proprietăți, are crescătorii de tauri, imobile, un hotel ultramodern care-i poartă numele. Dar ritmul infernal al turneelor îl doboară. Consumă mari cantități de alcool. Ca să reziste, ia stimulente. Noaptea are coșmaruri. Îi e greu să renunțe, rămîne un timp prizonierul legendei sale. Totuși, destinul îi surîde. El Cordobés se retrage, apucîndu-se la treizeci și ceva de ani să învețe carte. Mitul său însă nu s-a stins, pentru că nimeni n-a reușit să-l ia locul.

ULTIMA ORĂ

După boom-ul economic al anilor '70, Spania a intrat în concertul crizei mondiale. Șomajul a atins iar cote înalte, cronicizîndu-se. Anual, zeci de tineri marginalizați, mai ales din sudul slab industrializat și sărac, se îndreaptă spre arene. Cu o banderilla ascunsă sub haină, ei încearcă să repete gestul unic al lui El Cordobés de a se arunca în fața taurului pentru a fi remarcați. Ei cer măcar să li se dea o șansă. Însă paza arenelor s-a întărit. Ajuns în culmea desperării, un tînăr s-a cocoțat pe acoperișul unei clădiri de 12 etaje, amenințînd că se aruncă, dacă nu va fi lăsat să intre în arenă. Au intervenit pompierii. Unul dintre ei a avut excelenta idee de a-și pune pe cap un sombrero și a lua un trabuc în gură, avînd alura tipică a managerului. L-a făcut pe tînăr să coboare. În locul unui mirific contract acesta a primit o pereche de cătușe și a fost condus la poliție.

Totuși, la ora actuală, în Spania, își desfășoară activitatea peste 4 000 de torreros profesioniști. Aproape că nu există fiesta sau orice gen de sărbătoare care să se termine fără corrida. Deși nu toți taurii mor în arenă, numai în acest sezon au fost ucise peste 20 000 de animale. Au asistat la măceluri aproape 20 milioane de spectatori. Bineînțeles că fiecare acțiune, lansată cu mare publicitate și susținută de firme interesate în a-și face reclamă, devine cît se poate de rentabilă. Mania corridelor a depășit lumea panhispanică. Cîteva corride senzaționale s-au organizat în uriașa arenă new-yorkeză Madison Square Garden. În California, ele nu sunt neobișnuite. S-au organzat corride chiar și în Australia. Un manager a avut ideea unei arene demontabile cu care a făcut un strălucit turneu în R.F.G.

Totuși, în ciuda măsurilor de precauție a asigurărilor, riscurile sunt inevitabile. În secolul nostru, 31 de toreadori au murit în arenă. În 1985, doi dintre cei mai populari matadori au sfîrșit între coarnele taurului. Moartea, la 30 august 1985, a lui Jose Cubero a provocat un imens scandal. S-a pus problema sensului acestei înfruntări. S-a stîrnit o campanie de presă, au apărut adversari neîmpăcați, care consideră corrida absurdă, un curent moderat ce propune „trucarea" taurului și susținători frenetici. Vocile împotriva corridei au fost repede acoperite de un torent de argumente istorice, filosofice, literare, de tradiția, cultura și mentalitatea care caracterizează civilizația iberică. Mai demult, filosoful Ortega y Gasset vorbea de „prietenia tragică ce a unit omul spaniol cu taurul sălbatec". Hemingway afirma că „fiecare matador e un geniu". Actualmente, ziarul „El Pays" aprecia că interzicerea corridei ar echivala „cu o tentativă de a împedica pe spanioli să vorbească limba maternă". Este clar că mai ușor s-ar putea schimba taurii decît spiritul spaniolilor.

Debutul lui

în literatură

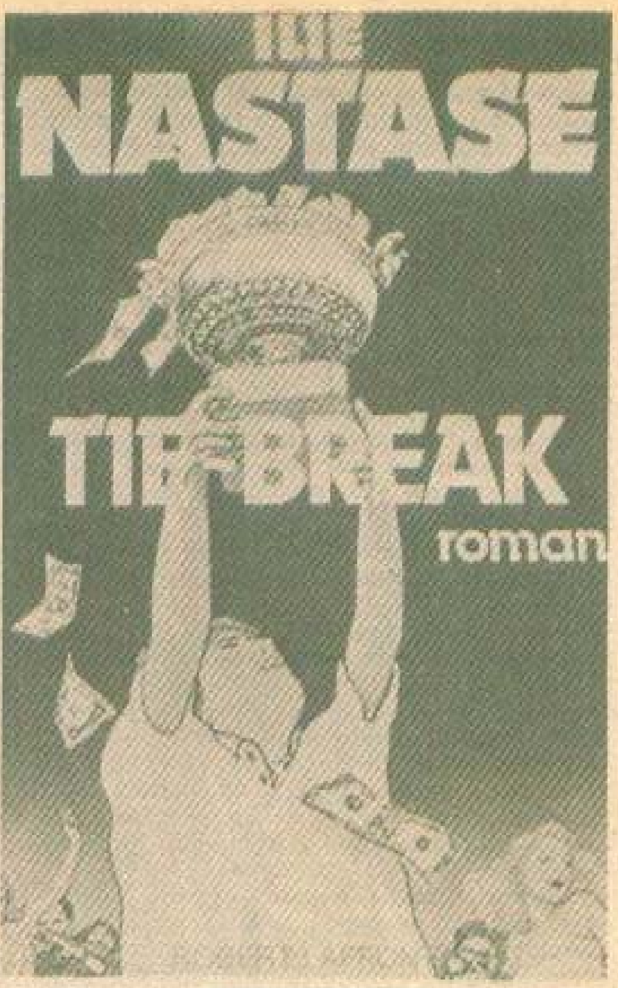

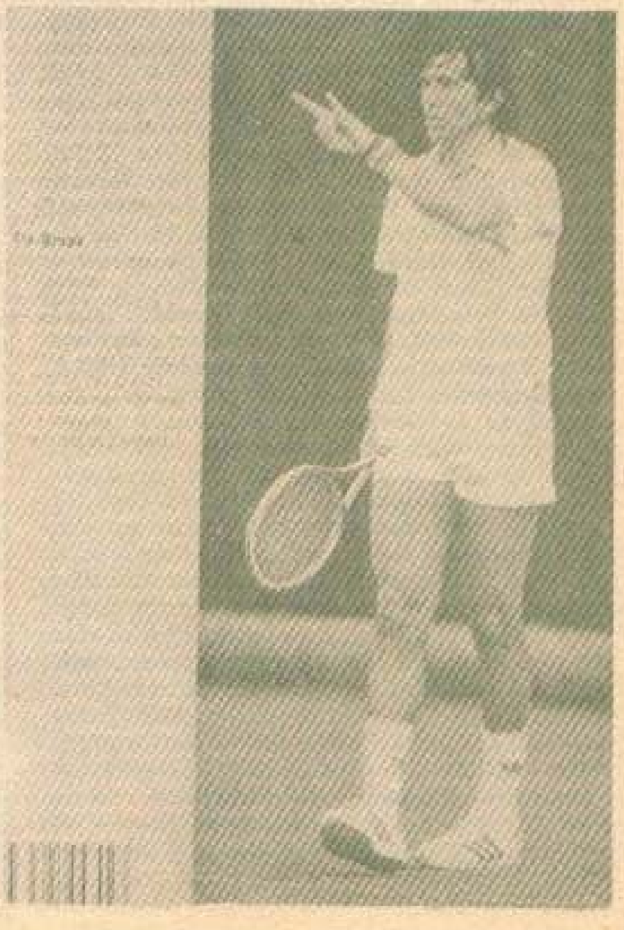

Primul moment dramatic al romanului este astfel descris:

„Peruvianul urma să servească. A închis ochii doar cîteva secunde pentru a se concentra, apoi a dat de două ori mingea de pămînt înainte de a o lansa în aer ca s-o lovească. Un bolid care a trecut la doar cîțiva milimetri deasupra fileului fără să-l facă să tremure măcar. Un «as». Milo nici n-a apucat să miște, imobil, cu gura căscată, așteptînd încă mingea.

— Reyes, 15 la zero, anunță arbitrul.

Milo saltă de pe un picior pe altul, pentru a se decontracta înainte de a se imobiliza, ușor aplecat înainte. Din nou, peruvianul și-a pregătit mingea, armîndu-și brațul în același timp.

A rămas nemișcat o fracțiune de secundă, apoi s-a legănat pe spate și s-a prăbușit pe solul roșu. «Idiotul, a alunecat», gîndi Milo și izbucni în rîs... Pe urmă rîsul se transformă în rictus și privirea i se adumbri brusc.

În biroul său, Alain Clavier, ca împietrit, privea la ecran. Cameramanul îl cadra pe peruvianul întins cu totul, pe spate, fără vreun gest de redresare. Era imobil și ochii-i priveau cerul.

Întîi se apropie un arbitru de linie, apoi altul... O liniște apăsătoare se așternu asupra terenului central. Spectatorii din ultimele rînduri se ridicară. Arbitrul îi interoga cu privirea pe cei care-l înconjuraseră acum pe Armando Reyes, aflat încă la pămînt. Apoi anunță la microfon:

— Echipa medicală pe Central!

Fratele peruvianului sări pe teren. Ceva mai încolo, un bărbat de vreo 60 de ani a încălecat și el marginea unei loje. Era să se împiedice, dar s-a redresat în ultima clipă.

— Sînt medic...

În prim-plan se recunoștea profesorul Mirlez, una din marile figuri ale Facultății de medicină, unul din specialiștii mondiali ai reanimării. Dincolo de calitățile sale profesionale, avea un simț înnăscut al audio-vizualului și era considerat ca o vedetă aparte a mass-mediei. Înaintă spre micul grup care-l înconjura pe jucătorul întins pe teren, le-a cerut binevoitorilor să se depărteze, s-a aplecat și l-a apucat de încheietură pe Armando Reyes.

Milo a sărit peste fileu, a făcut cîțiva pași și s-a oprit, neputîndu-și lua privirea de la prietenul său, asupra căruia profesorul exercita terapeutica disperării, apăsînd cu cei doi pumni reuniți cavitatea toracică la răstimpuri regulate". (pp. 64—65)

Ceva mai tîrziu, medicul a trebuit să recunoască evidența: „Reyes e mort". Suspect de a fi la temelia colapsului este adversarul celui decedat, jucătorul Milo Tigrid. Iată un personaj care străbate romanul, fără a fi eroul principal: acest titlu îl revendică vedeta courts-urilor mondiale Pantakoras Belinkas, numit pe scurt Koras.

BANI, GLORIE, FETE

Dar cine este Milo Tigrid? Figura sa transpare din cîteva pasaje mai largi ale cărții, pigmentînd imaginile cu năstrușnice atitudini, gesturi, prin invenții verbale sau originale tabiouri vivante pe care le născocește cu o inepuizabilă fantezie. Iată cîteva mostre, precedate de o prezentare lămuritoare.

„Milovan Tigrid, pe care toată lumea, inclusiv ziariștii și cei care se laudă că se pricep în ale tenisului, nu-l cheamă decît cu porecla Milo, era încă socotit a fi cel mai dotat dintre jucătorii tuturor timpurilor. Cu un deceniu în urmă, fusese numărul 1 în tenisul mondial timp de doi ani. Acum, clasat abia pe locul 48, continua imperturbabil să frecventeze Circuitul de turnee, transformînd pe nesimțite arțagul dorului de victorie și legendarele sale colțoșenii într-un fel de «One tennisman show». Cu Milo ești sigur oricînd că se va întîmpla ceva pe teren! Cei care l-au cunoscut în perioada de glorie afirmă că-și regăsește încă, uneori, strălucirile de geniu care transformă un sport în artă. Tot ei regretă că nu s-a retras în plină glorie, întocmai ca Sven Skaar care a dominat tenisul profesionist cu trei ani în urmă și care a pus definitiv racheta în cui. «De ce se încăpățînează, oare, Milo» ... Ce-l face pe Milo să mai joace? Banii? Ar trebui să fie bogat, în ciuda amenzilor primite din cauza ciudatei sale concepții despre turneele de tenis și care nu erau decît rareori acoperite de premii. Gloria? Nu mai era decît parodia succeselor sale trecute. Fetele? L-ar fi copleșit chiar și dacă trăia la mînăstire, iar în sertarul său se află mai multe scrisori de dragoste decît la oricine.

Koras a înțeles că ceea ce-l reținea pe acest jucător tomnatec în circuitul profesionist erau toate la un loc; beția acestei hore fără sfîrșit care devenea ca un drog, un ce indispensabil vieții sale. Și totuși, într-o zi, Milo i-a spus surîzînd: «La urma urmei, înțelegi, îmi place pur și simplu să joc tenis. Aceasta e poate singura explicație valabilă, tocmai pentru că e cea mai simplă».

— L-ai eliminat pe Dumbo?

— Fără prelungiri și fără serie de penalty-uri.

Milo, care putea fi un mare jucător de fotbal, continua să folosească limbajul acestui sport". (pp. 19—20)

Nu vi se pare familiar personajul?

NĂZDRĂVĂNIILE NECONFORMISTULUI

Meciul cu peruvianul abia începuse. „Acum era rîndul lui Milo să servească. A aruncat mingea foarte sus. A lăsat racheta să coboare profund de-a lungul șirei și a lovit mingea cu viteza fulgerului. Mingea abia de a atins solul, ieșind din raza de acțiune a lui Armando Reyes care nici nu s-a mișcat.

— Aut! a strigat arbitrul de linie.

Milo l-a privit, s-a întors spre public pentru a-l lua martor și s-a îndreptat spre scaunul arbitrului.

— A fost «as», domnule arbitru, un «as» și nu un aut.

Arbitrul de linie și-a părăsit locul și a înaintat pentru a verifica dacă mingea a atins solul în afara limitelor careului de serviciu... S-a aplecat și a arătat arbitrului de scaun urma.

— Nu-i adevărat, a strigat Milo... Aceea nu-i urma mingii mele! Mingile mele nu fac asemenea urme ridicole... Mingea mea, de-ar fi căzut acolo, lăsa în urmă o gaură.

— Domnule Tigrid, arătaţi-ne deci gaura lăsată de mingea dumneavoastră pe suprafaţa de joc.

Milo a surîs, ridicîndu-şi racheta.

— Domnule arbitru, încercaţi să mă îndemnaţi să calc pe terenul adversarului meu, ceea ce-i interzis prin regulament. Nu voi cădea în această cursă.

— Domnule Tigrid, reluaţi-vă imediat locul.

Milo s-a întors din nou spre tribune, cu braţele ridicate pentru a saluta mulţimea care i-a luat cu totul partea. S-a făcut că-şi şterge o lacrimă în colţul ochiului şi s-a înapoiat la locul său cu acelaşi pas tărăgănat pe care-l adoptase nu de mult, la apariţia pe teren. Meciul s-a reluat". (pp. 62—63)

Deci, ce trăznăi a mai făcut Milo? Să vedem cum a scăpat el de superstiţioşi. Toată lumea îşi aminteşte de finala de la Monte Carlo „pe care Milo a jucat-o împotriva lui Arnaldo Panella, un jucător superstiţios ca un marinar breton. Înainte de a intra pe teren, Milo a dat drumul unei pisici negre şi apoi a cîştigat, în ciuda faptului că Panella şi-a făcut de trei ori cruce la apariţia animalului piază-rea". (pp. 25—26)

Alta. Cum l-a eliminat el pe favoritul Dumbo Cooper. Povesteşte reprezentantul firmei Adidas:

„— La începutul meciului, s-a pornit ploaia şi prelata a fost întinsă peste teren timp de cel puţin o jumătate de oră. După aversă, arbitrul a rechemat jucătorii şi Cooper s-a prezentat primul. Pe Milo l-au aşteptat timp de cinci minute bune, iar cînd a sosit era îmbrăcat doar cu un prosop de baie, sub care avea slipul de înotător. Ajungînd în dreptul arbitrului, a scos din buzunar boneta echipei naţionale de polo pe apă şi s-a pregătit să şi-o pună pe cap, dar a fost chemat la ordine... Toată lumea a aplaudat. Bine înţeles cu excepţia lui Cooper care a ameninţat că părăseşte terenul şi care a depus o reclamaţie. În sfîrşit, partida a început cu o întîrziere de zece minute.

Aplauzele publicului, cîteva mii de dolari amendă, poate o suspendare dictată de federaţie, dar Milo a reuşit să-l deconcentreze pe Dumbo care, ulterior, nu şi-a mai intrat în mînă. Koras se întreba dacă această ultimă comicărie nu era cumva un fel aparte de a zice «adio» primelor locuri din clasament." (pp. 40—41)

NUMĂRUL „MAIMUŢEI"

Milo face şi alte caraghioslîcuri. De exemplu:

„Milo Tigrid înaintează spre teren cu un pas nesigur, ţinînd cîteva rachete sub braţul stîng. Un sac enorm agăţat în bandulieră îi bate şoldul drept. A ridicat braţul în momentul în care au izbucnit aplauzele pentru a-l saluta intrarea, dar şi-a continuat drumul, cu capul plecat, cu picioarele tărăgănate. Cineva aflat pe drumul din urmă n-ar fi avut aerul mai entuziast.

— Maimuţa iar pregăteşte vreun număr, murmură cineva.

Dar Milo arbora o ţinută corectă, dacă acceptăm că la un jucător de tenis cordeluţa de cap poate fi brodată cu o mulţime de perle mici multicolore.

Arbitrul l-a interpelat, arătînd spre cer:

— Reflexele soarelui pe cordeluţă pot jena pe adversar.

— E o broderie din ţara mea.

— Se poate, dar vă cer totuşi s-o scoateţi.

Milo şi-a dat jos cordeluţa şi a căutat alta în sac, ceea ce i-a dat prilejul să scoată o colecţie de obiecte eteroclite pe care, pe rînd, şi le-a aşezat în faţă. Au izbucnit rîsete şi unii spectatori s-au apucat să fluiere. La picioarele lui Milo apărură un pachet cu miez de pîine şi un borcan cu dulceaţă, un termos, o ceaşcă cu farfurioară şi o ramă de piele neagră conţinînd fotografia îngălbenită a unei bătrîne doamne.

— Tigrid, vă cer să adoptaţi o atitudine corectă pe teren, zise brusc arbitrul care, din susul scaunului său, observă tot talmeş-balmeşul.

— Sînt corect, domnule arbitru. Voi aşeza rama în sac, deşi prezenţa mamei mele mi-ar face bine. Dar nici un regulament nu interzice jucătorului să se ospăteze în timpul momentelor de repaos, iar eu prefer ceaiul fierbinte băuturilor astea răcoritoare...

Şi se întoarse spre public, pentru a-l lua de martor.

— De altfel, domnule arbitru, vă autorizez să analizaţi toate produsele, pentru a avea dovada că nu-i vorba de doping...". (pp. 59—60)

Altădată. În vestiar, înainte de meci, „Milo era îmbrăcat cu un pantalon de flanelă albă cu revere, cu o cămăşuţă de aceeaşi culoare, cu şosete şi pantofi de asemenea imaculate; o cravată îi ţinea loc de curea, tocmai cum trebuie să-l fi văzut purtînd pe Fred Astaire în vreo comedie muzicală a anilor '40.

— Cum ţi se pare?

— Eşti magnific.

Încurajat, Milo luă una din rachetele sale şi pozǎ în faţa oglinzii din perete.

— Crezi că publicului îi va place?

Koras aprobă cu o clătinare din cap această nouă fantezie a lui Milo, care mai întrebă:

— Crezi că ar trebui să pun şi o caschetă?

— La ce bun cascheta?

— Din cauza soarelui, ca să nu ratez mingile înalte.

Koras se întreba dacă a înţeles bine. A ezitat chiar cîteva secunde înainte de a pune întrebarea, socotind-o dinainte aproape necuviincioasă.

— Ai de gînd să joci îmbrăcat aşa?

— De ce, nu-i corectă ţinuta mea? Nu-ţi dai seama că e de fapt singura ţinută cu adevărat acceptabilă pentru un jucător de lawn-tennis care crede încă în tradiţie? Şi apoi, contractul meu cu firma «Magnelli» a luat sfîrşit acum o săptămînă... E vorba să fie reînnoit. Aşa că, pînă să semnez din nou, mă simt liber şi nimeni nu mă poate obliga să mă împopoţonez cu oribilele voastre

ținute bălțate, ca să joc la Wimbledon". (p. 120).

Așa era Milo, n-ai ce-i face. Iar în materie de îmbrăcăminte fantezia lui nu avea margini. Iată alt pasaj:

„Posibilitatea de a juca în ținute variate și colorate permitea jucătorilor să promoveze linii noi în îmbrăcămintea sportivă, iar lui Milo Tigrid să se dedea uneia din tradiționalele sale farse. Se pregătea de un dublu, jucînd pereche cu Arthur Tray, tenismanul negru. Pentru meciurile de dublu exista totuși obligația ca cei doi parteneri să poarte aceeași ținută. Arthur Tray s-a prezentat primul pe teren, îmbrăcat cu o bluză și un șort de culoare siniliie. Toată lumea aștepta sosirea lui Milo. Acesta ieși din vestiare purtînd aceeași ținută ca și partenerul său, dar fiind machiat pe obraz în negru ca Al Johnson în filmul „Sonny Boy". Pe arbitru l-a apucat un rîs de era să cadă din scaun și nu l-a amendat decît cu suma minimală". (pp. 119—120)

Nu vi se pare familiar personajul?

„THRILLER" PE COURTS-URI

„Tie-break" este un roman pe care nu știm dacă Ilie Năstase l-a scris cu mîna lui, dar oricum l-a publicat sub semnătura sa, vara aceasta, la Paris, în editura Robert Laffont*. Pe fundalul marilor turnee de tenis din circuitul clasic profesionist, se desfășoară o abilă intrigă polițistă și o surprinzătoare poveste de dragoste între jucătorul nr. 1 al lumii și o tînără arheologă deloc știutoare în ale „Sportului alb". În culisele acestui microcosm — în care parcă nu circulă decît tenismani, manageri, femei, bani și uneori polițiști — trama se desfășoară în trei acte, după canoanele tragediei: Roland Garros (Terenul cu postav verde), Wimbledon (Oprire într-o grădină englezească) și Flushing Meadow (Jocuri de circ) — ca să cităm subtitlurile.

Pretextul care a dus la titlul ales trebuie căutat în motto-ul cărții: „Imperativele televiziunii au impus tenisului modern inventarea tie-break-ului. Încă de la primul turneu la Wimbledon, în 1877, organizatorii au decis o măsură analoagă, pe care au numit-o «sudden death»: MOARTE SUBITĂ".

Da, sînt în carte morți subite, incidente și accidente: la Paris, un jucător drogat își dă duhul pe teren; la Londra altul e găsit asasinat în camera de baie a hotelului; în sfîrșit, la New York, învingătorul turneului, cu cupa în mîini, este făcut țăndări, în momentul jubilației.

Romanul are structură și cursivitate de film polițist, de aceea e greu (și indecent) de povestit. Ca în multe ocazii similare, trebuie să ne mulțumim, deocamdată, cu genericul: Ilie Năstase este declarat autorul unei cărți care colcăie de viață tenisistică și în care regăsim, printre personaje deloc travestite în numele lor de împrumut, o seamă de istorioare cunoscute în arena courts-urilor mondiale.

VICTOR BANCIULESCU ■

---

* Ignoranța sau reaua credință — se poate afla aceasta — a așezat pe coperta interioară, inscripția: „Roman adaptat din transilvăneană de Emmanuel Errer". Oricum, Ilie Năstase trebuia să fie mai atent și să nu-i îngăduie domnului Errer să lege de prestigiul numelui său o afirmație ignobilă.

Unul pe lună

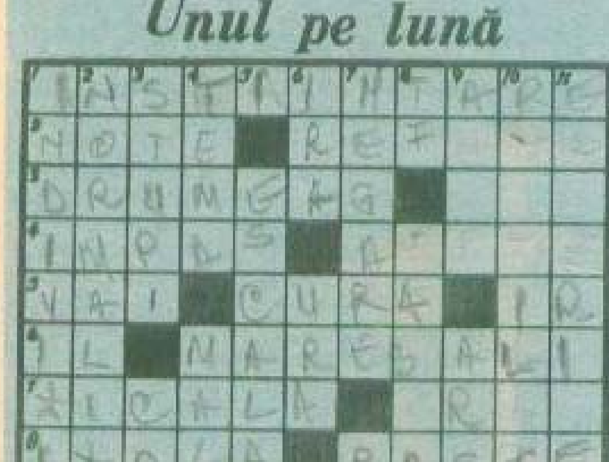

ORIZONTAL: 1) Evoluție de bază la sol. 2) Aprecieri... la rubrica consemnări — Un fel de gest necontrolat. 3) Cale mai puțin bătută — Cu mare trecere în compania ălor mici. 4) Drum înfundat — Nume de referință în lumea cifrelor. 5) Spații intercostale — Regim drastic — Plin de spirit! 6) Cap ilustru! — Fruntași în grad. 7) Vorbe cu tîlc (sing.) — Se face coadă în urma lui. 8) A se feri de curent — A servi masa la iarbă verde. 9) Poduri... de vase (sing.) — Termen acceptabil — Complex lunar. 10) Plin de ritm! — Cușca leilor — Ban dat de pomană. 11) Carte de muncă.

VERTICAL: 1) Primul la număr în felul său. 2) Revenite la rosturile lor. 3) Fabrică de dulceață (pl.) — Umflat la cap. 4) Plan de dezvoltare — Bază portuară — Cu cîntec... înainte! 5) Rezultat care dovedește că nimic nu este... insurmontabil. 6) Curelușă... în spirală! — Formulă de atac — Cărți... unicat. 7) Infirmă... dar fără de traume — Nord-american! 8) Limitele unui tarif! — Un fel de frecție împotriva căderii părului. 9) Solicitată pentru schimb — Faptul consumat în orice cămin — Otită incipientă! 10) Cursuri de revenire... în ultimă instanță. 11) Probe de sondaj.

Dicționar: IRA

CORNEL CĂLUGĂR ■ — Iclănzel, Mureș

O NOAPTE ZBUCIUMATĂ

VICTOR BEDA

NELINIȘTEA TATĂLUI

„Dragă tată, am plecat la o plimbare. Poate întîrzii. Nu-i nevoie să mă așteptați cu masa".

„Bine, Eugene, dar..." Bătrînul n-a reușit să-și termine vorba, căci tînărul a și ieșit pe ușă, iar acum i se aud pașii coborînd repede scările, ca deobicei, două cîte două.

„Ai văzut, Marie, nici nu m-a ascultat, și doar intenționam să-i zic lucruri importante". „Fii și tu mai înțelegător, Marine, băiatul nu mai e un puști. Are 22 de ani, a făcut armata, muncește, nu trîndăvește ca alții. E tînăr, ce vrei. Parcă tu n-ai fost ca el?"

„Să fim bine înțeleși, nevastă. Eu nu sînt absurd. Îl înțeleg perfect, dar sînt contra legăturii lui cu acest Virgil, unul care, la 25 de ani, n-are nici un căpătîi. Trîndăvește toată ziua și seara îl caută prin semnale pe Eugen. Nu l-ai auzit mai adineauri? De fiecare dată imită altă pasăre. Azi se transformase în mierlă. Nu-i face plăcere să vină sus, să dea ochii cu noi. Evită, cred, unele întrebări care ar putea să-l pună în încurcătură. Unde lucrează, din ce trăiește? Spune, dragă Marie, ce-i poate aduce bun fiului nostru un asemenea anturaj? L-am întrebat pe Eugen ce fac împreună, cum își petrec timpul, uneori întreaga noapte. El tace, se încruntă și îmi întoarce spatele, vădit supărat că îndrăznesc să-l întreb. Ce mi-ar fi mutat taică-meu fălcile, bietul de el, dumnezeu să-l ierte, dacă m-aș fi comportat astfel față de el. Aveam 30 de ani și eram însurat, cînd am încasat ultimele două palme de la el și numai pentru că ridicasem puțin tonul. Ieri, simpaticul meu fiu, abia a catadicsit să-mi dea un răspuns, obraznic, bineînțeles. „Mă tratezi ca pe un țînc de 5 ani. Vezi-ți de treburile matale, nu-mi purta mie de grijă". Am rămas mut. Din clipa aceea nu mai am liniște. Uite răsplata, Marie, după tot ce am făcut pentru el".

Bătrînul, cu ochii în lacrimi, trece în bucătărie și se îndreaptă spre fereastra deschisă, aprinzîndu-și o țigară. Mama, ca întotdeauna, caută să împace, să mențină echilibrul în familie. O doare conflictul între tată și fiu. Totuși, nu crede în intimitatea sufletului ei că Eugen, bunul și cumintele ei băiat, care nu i-a ieșit din vorbă niciodată, care în fiecare lună îi pune în mînă banii cîștigați, „Păstrează-i, tu, mamă, eu îmi opresc numai două sute, mata îi gospodărești mai bine", poate face ceva rău. O îngrijorează și pe ea, bineînțeles, că Eugen își pierde de o vreme nopțile, că pleacă obosit la serviciu, că a devenit morocănos, taciturn.

DISPARIȚIA LA „VEDERE" A AZURIEI

„Pe la 10 seara, stam cu toții în jurul mesei. Eu, soția și cei doi copii. De o săptămînă de cînd am primit mașina, singurul nostru subiect se leagă de acest autoturism pe care l-am visat din tinerețe. Am început să strîngem bani exact acum 20 de ani, și uite, ne-am împlinit visul cu ochii. Eu îs macaragiu și nevasta țesătoare. Ne-am chinuit mult pînă am strîns atîția bani. Noaptea mă scol de două, trei ori și mă uit jos, în fața blocului. Privesc cu atenție dacă mașina mea, acoperită cu prelată, e la locul ei. Mă culc apoi liniștit. Pornirea unui motor de mașină m-a surprins. Alt autoturism în afară de al meu nu mai e parcat în fața intrării, de unde s-a auzit zgomotul de motor în funcțiune. M-a fulgerat o presimțire. Cînd am ajuns la fereastră, mașina mea rula destul de repede cu spatele spre drumul principal. Simțeam cum mă părăsesc puterile. Cum adică, din munca mea de-o viață să se aleagă praful? Slăbiciunea n-a durat însă mult, doar cîteva secunde. Marele necaz parcă mi-a dat puteri. Am zburat, nu alta, pînă jos, sărind cîte 3—4 trepte. L-am mai zărit la capătul aleii. Cel de la volan avea o cămașă albă. Îl am în față și acuma. Cu un chip de adolescent și cu păr creț, des, aidoma unei peruci de femeie. Al doilea, care ședea în dreapta, cam de aceeași vîrstă, nu mai mult de 25 de ani, destul de mic de statură și slăbuț, purta o geacă de culoare roșie. Am luat-o la fugă după mașină. Distanța se scurtase binișor, căci autoturismul, mergînd cu spatele, nu putea dezvolta o viteză prea mare, iar eu, fost fondist, nu obosisem deloc. Mă agăț de ceva, de clanțe, de antenă. Prostii, doar se cunoaște că mașinile moderne nu au nici un fel de proeminențe, tocmai pentru a nu agrava leziunile celor eventual loviți. Mai au 20—30 de metri și îi salvează drumul larg, magistrala cu patru benzi de circulație.

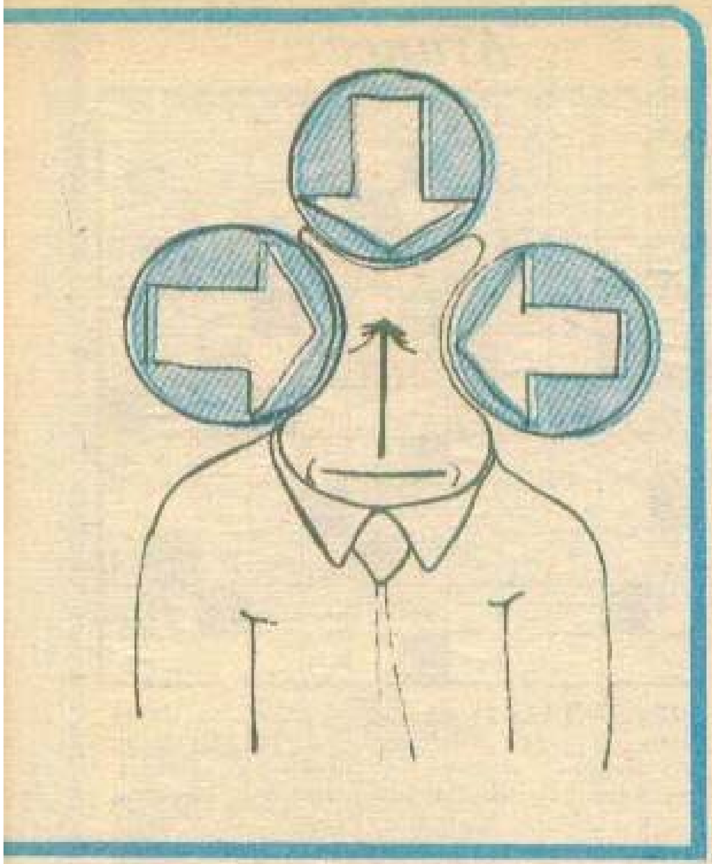

Două zgomote înfundate, unul imediat după altul, m-au făcut să tresar. La început nu mi-am dat seama despre ce-i vorba. Abia mai tîrziu, cînd am încetat fuga fără sens, întrucît azuria mea devenise doar un mic punct negru în depărtare, mi-a revenit în minte filmul întîmplării și două episoade neelucidate atunci cînd s-au produs, probabil, din cauza stării mele de surescitare. Primul: zgomotul făcut de pașii unui om care aleargă, ce-l auzisem cînd m-am aplecat pe fereastră, iar al doilea, cele două bușituri. Mergînd spre apartament, îmi frămîntam mintea să le găsesc dezlegare. Originea celor două zgomote, parcă de tablă lovită, am găsit-o repede. Mărturie erau mașinile tamponate și răsucite de la locul lor, pe parcursul mersului precipitat înapoi al hoților. Un Trabant alb, cu aripa stîngă fărîmată și smulsă, și o Dacie roșie (vecinul meu o primise și el de două-trei zile) cu o înfundătură zdravănă în portieră. Dar fuga care s-a auzit doar preț de cîteva secunde? Nu cumva cel din dreapta pilotului i-a făcut acoperirea, ori cum se zice în jargon, i-a ținut tira, și apoi s-a urcat în mașină din mers? Tot ce-i posibil!"

„Au dispărut acum cîteva minute. Am alergat după ei, dar vă imaginați. Ei cu motor de 50 de cai și eu cu niște biete picioare. Deși am fost campion județean la 100 de metri, n-am reușit să-i ajung. Fuga m-a ajutat totuși la ceva. Pot să vă spun semnalmentele și faptul că pe autoturismul meu albastru se găsesc probabil urmele de vopsea ale mașinilor lovite. Una albă, Trabant, și alta roșie, Dacie". „Bine. Alertăm toate forțele din zonă, sperăm să avem succes. Ne ținem la curent reciproc cu ce se mai întîmplă. În regulă?" Se iau măsurile clasice. Zona e împărțită în carouri și o rețea densă de patrule își începe febril activitatea. La o intersecție, mașina alb-albastră e cît p-aci să fie lovită de autoturismul azuriu care nu dă curs semnalelor de oprire și nici somației de avertizare prin cartușe trase în sus.

S-A PREFERAT UN MECI NUL

Începe o urmărire aidoma ca-n filme. Se simte că la volanul mașinii albastre e un pilot versat. Strecurîndu-se pe aleile înguste, cu o viteză care nu ți-o poți permite nici pe șosele largi, schimbînd derutant direcția, folosind derapaje controlate cu 80 la oră și intrînd brusc cînd la dreapta, cînd la stînga, pe străduțe nu mai late de trei metri, pilotul azuriei își pune la grele încercări urmăritorii. Pentru a completa tabloul de film al urmăririi, pilotul autoturismului „albastru de Mamaia" nu se dă în lături să mai șteargă din cînd în cînd, ori chiar să ia cu asalt, tot ce reprezintă obstacol în calea sa și îl poate opri cumva din goana sa: tomberoane, cutii de gunoi, portbagaje, boturi de mașini, parcate pe marginea aleilor. Ploaia mocănească care reduce vizibilitatea, azuria care rulează cu luminile stinse, pilotajul de nota 10 al șoferului-hoț care, în plus, se vede că știe cartierul ca pe propriul său buzunar, sînt toate împreună un handicap serios pentru urmăritori. „Nu-ți fă probleme, Eugene, ăștia trag cu gloanțe oarbe, am mai avut onoarea să fiu fugărit de dînșii și nu o dată. Ce-i drept, rezultatele „meciurilor" au fost diferite. Cînd a învins echipa mea, și nu ne-au prins decît tîrziu, cînd a ieșit învingătoare formația lor și au pus mîna pe noi după o urmărire mai mult sau mai puțin palpitantă. Astă seară, sau mai bine zis astă noapte, cred că rezultatul va fi nul, căci mă simt cam înghesuit, adică vom lua distanță mai mare față de ei, vom opri și o vom roi fiecare în altă direcție, întîlnindu-ne apoi la Dana care așteaptă de la 9 plimbarea pe care i-am promis-o. Nu-ți fie frică, lacul București e plin de broaște, care se cheamă mașini de toate mărcile și tipurile. S-o găsi una și pentru noi. Știe taica să aleagă una pe măsura talentului meu de care te-ai convins". Farurile urmăritorilor abia se mai zăresc. Un șir de denivelări obligă însă pilotul azuriei să reducă viteza. „Sînt nevoit, Eugene, să merg mai încet căci altminteri, găurim plafonul cu capetele". Autoturismul virează brusc la dreapta pe un drum de cîmp și cei doi, parcă la pocnitura de pistol a celui care dă startul la proba de o sută de metri plat, o iau la fugă pe cîmp. Îndeosebi eminența cenușie, pilotul de „formula unu", Virgilică, trecut prin ciur și prin dîrmon, uns cu toate alifiile, se dovedește nu numai un șofer dotat, dar și un alergător de clasă înaltă, un alergător care fuge nu numai iute, dar

și derutant. Zig-zagurile lui, ajutat de smoala nopții ploioase, împiedică pentru moment să fie prins. Eugen are însă ghinionul să se împiedice și să cadă. Se scurg secunde prețioase pînă ce tînărul, lovit în cădere la un genunchi, reușește să se ridice din balta în care aterizase.

M-AM SĂTURAT SĂ LUCREZ CU HAHALERE

După cîteva ore este găsit și Virgilică, în patul Danei. „Domnilor, cum îndrăzniți să intrați, așa, netam-nesam, la o fată onorabilă, deranjîndu-mă pe mine și pe viitorul meu soț?" „Vă rog să ne scuzați, vrem doar să vă punem o întrebare. Cum se face că Virgilică al dumneavoastră e ud leoarcă? A făcut duș îmbrăcat?" Pătura dată la o parte îl dezvăluie pe pilot îmbrăcat cu cămașa albă și blugi. Îmbrăcămintea e udă leoarcă și stropită de noroi. „Virgilică, pînă și peruca ți-e la fel ca hainele. După un asemenea cros pe arătură, nu poți arăta ca la bal, nu-i așa?" „Pardon, nu e perucă, așa e părul lui, ondulat din naștere", sare țifnoasă Dana, fosta manechin, coafeză, manichiuristă și acum în căutarea unei ocupații pe măsura realelor sale calități, cum îi place ei să sublinieze.

Virgilică, pînă acum o lună, a avut o ocupație literalmente bănoasă, și anume, de colector de monezi din casetele telefonice, nu glumesc, asta a fost funcția lui pentru care primea și retribuție, plus jumătate din sumele ce le găsea în cutii, bani pe care îi considera un fel de primă pentru eforturile ce le făcea umblînd de la o cabină la alta. „Cel mai dificil lucru era să tot numeri leii ăștia. Pierdeam o grămadă de timp, ni se destăinuie eminența. Ce bine ar fi fost dacă în cutii s-ar fi găsit hîrtii de 50, 25 sau măcar de 10. Dar ce tot zic, m-aș fi mulțumit chiar dacă în loc de monezi de un leu, în casete erau din alea de 5. M-am plictisit să tot număr și am dat divorț de funcția asta plicticoasă. Cît despre Eugen, l-am luat pe lîngă mine așa, pentru inițiere". „Vreau să demonstrez că sînt și eu bărbat, că sînt cineva, tot îmi spunea prietenul meu. Înainte de plecare în „acțiune", i-am oferit o sticlă de cabernet, pentru curaj, i-am făcut pe hîrtie traseul ce-l vom urma și l-am atenționat asupra măsurilor de apărare pe care va trebui poate să le luăm. Lăcătuș fiind, a prins chiar din prima seară meșteșugul deschiderii ușilor și realizării contactului direct prin legarea firelor. Cînd l-am lăudat pentru îndemînare, era în al nouălea cer. Abia aștepta să ajungem la Dana, care mi-am dat seama că nu-i indiferentă, că îl vrăjise cu frumusețea ei. Știam că își împărțea farmecele și cu Eugen (doar eu o instruisem în acest sens), dar m-am gîndit că asta îl va apropia pe băiat și mai mult de mine. Aveam nevoie de un ajutor calificat care să lucreze repede, bine și mai ales să-și țină gura. Mă săturasem să „lucrez" cu hahalere care după ce că sînt leneși, bețivi și lipsiți de caracter, nu știu nici să fie discreți. Nu m-am gîndit că prima „ieșire" cu băiatul ăsta simpatic va fi atît de ghinionistă".

Aruncări

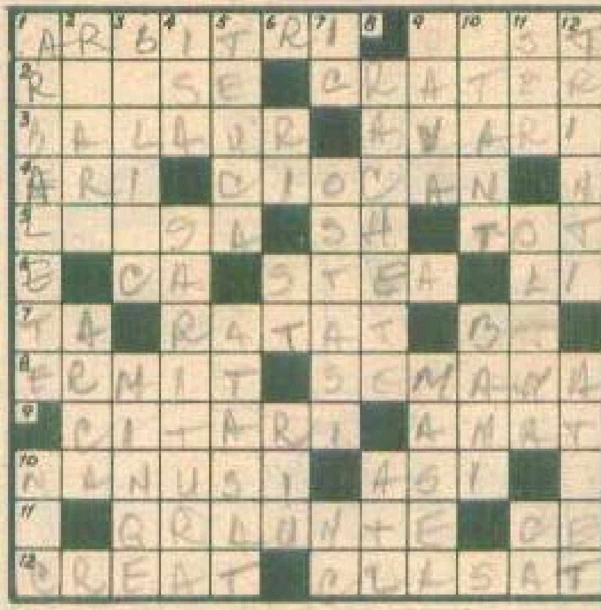

ORIZONTAL: 1) Aruncă cu banii — Ridică balonul... cînd e aruncat... la coș. **2)** Roșii de aruncat (fem.) — Aruncător de flăcări. **3)** Aruncător de flăcări (asta-i altă poveste) — Nu aruncă cu banii, ci se aruncă după bani. **4)** Fire... aruncate pe spate! — Unealtă care, deși e bună, este aruncată. **5)** A participa la o probă de aruncări — Stih alb în fond! — E un complet. **6)** Apar la aruncări! — Lansată pe scenă, strălucește — Cap de linie! **7)** Aruncată într-o parte! — Aruncat la coș, fără a nimeri ținta — Bețe aruncate! **8)** Izolat cu regim sever — A se da pe brazdă (de-a azvîrlita!). **9)** Reproduceri ad litteram — Zeiță egipteană. **10)** Aruncate... provocator la bătaie — Sulițași... codași (deși sînt campioni!). **11)** Se aruncă la pui — O întrebare obișnuită. **12)** Rezultat concret după... proiectare — Bun de aruncat... cu forme legale.

VERTICAL: 1) Arme bune de aruncat (od.) — Azvîrlit de fumători. **2)** Un fel de a-ți arunca privirile de jur-împrejur — Aruncă! **3)** Aruncă jeturi de apă — Aruncată la coș. **4)** Emisă în cele din urmă! — Probă atletică... de aruncare în aer. **5)** Jgheab de alimentare cu boabe — Prins de coadă. **6)** Aruncări de la margine! — Șut sec! — Lansat în flux continuu. **7)** Pană de motocicletă! — Aruncător de grenade (pl.) — Aruncată de la centru! **8)** Aruncată în aer la mare distanță (pl.) — Particulă din toponimia mexicană cu semnificația „apă". **9)** Formă de lut ars, aruncată la coș — Cînd e stricată se aruncă (proverbial!). **10)** Închis de tot la culoare — Se aruncă uneori pe fereastră (numai în expresie!). **11)** Lichid... fiziologic — Atributul original al discobolului clasic (fem.) — Aruncă din coadă! **12)** A se arunca la pămînt — Lansează un disc.

Dicționar: ERMIT, ANAT, ISA, TEUCĂ ATL.

TEODOR FRASIN ■ — **București**

Veteranii rockului

THE KINKS

MICK JAGGER

BOB DYLAN

CHUCK BERRY

ERIC CLAPTON

• Veteranii rockului • Veteranii rockului •

După începuturi obscure, rock-and-roll-ul irumpe năucitor în anii '50, busculînd dulceaga lume a muzicii ușoare: îi vor urma formațiile „beat" în anii '60, hard-rockul în anii '70, „noul val" – în anii '80. Toate aceste curente, adăpostite sub genericul „rock", au pornit în lume cu mai puțin de 30 de ani în urmă: mod de a cînta, de a simți, de a trăi, rockul și-a făurit legendele și eroii săi – în numai trei decenii, timpul unei tinereți umane. Mulți dintre coriferii nepotolitelor sonorități, credincioși parcă devizei genului „live fast die young" (trăiește repede, mori tînăr), ne-au părăsit în plină floare a vîrstei — Hendrix, Morrison, Joplin, Lennon și atîția alții. Dar ceilalți, cei mulți cei care cîntă și ne încîntă de ani și ani de zile? Unde se află, ce fac, ce plănuiesc? Să ne apropiem de cîțiva.

Mulți pionieri ai rock'n'roll-ului și-au molcomit sonoritățile, trăgîndu-se spre liniștitorul „country-and-western". Văzîndu-i sub „stetson"-urile cu boruri largi, în jachete cu franjuri și cizme cu pinteni, în fața unei orchestre cu banjouri, cine i-ar putea bănui pe Charlie Rich, Brenda Lee, Conway Twitty sau Jerry Lee Lewis că au compus și lansat rockuri irezistibile prin 1954–58? Chiar „rockeri" francezi ca Johnny Hallyday și Eddy Mitchell consideră foarte șic această deviere, imprimîndu-și discurile la Nashville, capitala muzicii country. Nu trebuie uitat nici faptul că Elvis Presley – care ar fi împlinit în 1985 vîrsta de 50 de ani — îndrăgea nespus acest gen, și probabil l-ar fi adoptat total. Rar, rar de tot, trecîndu-și mîna prin părul alb-altădată blond roșcat, Jerry Lee Lewis se transfigurează: urcîndu-se cu picioarele pe pian cîntă *„Great Balls of Fire* ca în '57, dezlănțuit, îngrozindu-și spectatorii între două vîrste. Oricum, el nu-și uită începuturile, ceea ce nu se poate spune despre mulți alți soliști care au mers alături de rock la începuturile sale, pentru a sfîrși astăzi în show-urile de prost gust ale Las Vegas-ului. Oricît ar părea de curios, Paul Anka, Pat Boone, Connie Francis, Bobby Vee, Frankie Avalon au fost niște nume – scrise, e drept, cu litere mai mici – în istoria rock-and-roll-ului. Și mai ciudată e situația unor soliști de culoare, deveniți peste noapte... predicatori ce aruncă anatema asupra infamului și nerușinatului dans numit rock: caz tipic – Little Richard. Din fericire, confrații lor – un Chuck Berry, un Bo Diddley – continuă să țină aprinsă torța entuziasmului inițial, concertînd seară de seară, chiar în cluburi minuscule, în fața unor tineri care le-ar putea fi nepoți...

Aceștia formează generația celor care se apropie de 50 de ani; ce fac mai „tinerii" muzicieni, cei care puneau bazele muzicii beat? Două dintre grupurile de frunte ale muzicii pop continuă să uimească prin vitalitate, avînd aproape aceeași componență și aceeași lideri muzicali: *Rolling Stones* (cu Jagger, Richards, Watts, Wymann) și *Kinks* (cu frații Davies). În fiecare an, stadioane cu zeci de mii de locuri din toate colțurile lumii devin neîncăpătoare pentru concertele formației *Rolling Stones*, pentru bilete se stă la coadă ...o săptămînă, iar show-ul lor mai este considerat cel mai antrenant – cu Mick Jagger, o adevărată „fiară" a scenei. Neobosit, el a anunțat recent și lansarea unui LP solistic; Nici Ray Davies – de la *Kinks* – nu se lasă mai prejos: deși albumul „Word of Mouth" se află încă în topuri, el a pornit la realizarea muzicii pentru filmul „Waterloo Sunset" – film despre istoria grupului, titlul fiind cel al cunoscutului lor hit. De altfel, muzica de film este refugiul predilect pentru mulți muzicieni rock ale căror formații s-au desființat: Rick Wakeman (fost în „Yes") — vrăjitorul clapelor și sintetizatoarelor – a ilustrat cu măiestria-i obișnuită pelicule sportive (cea a Olimpiadei albe de la Innsbruck) sau de acțiune *(The Burning)*, Jimmy Page — neuitatul chitarist de la Led Zeppelin – a creat fondul muzical pentru isprăvile lui Charles Bronson din *Deat Wish*, Keith Emerson (vă mai amintiți de *Emerson, Lake and Palmer?*) – nu pridideşte cu acceptarea ofertelor pentru scris muzica unor filme TV. Alți „actori" ai scenelor rock au devenit literalmente actori ai ecranului: Roger Daltrey a debutat în ecranizarea operei rock „Tommy" a formației sale The Who (regizor: Ken Russell) și a confirmat aprecierile jucînd în *Mc Vicar;* cameleonicul David Bowie, figură stranie dar marcantă a genului, întemeietor al curentelor „glam rock" și „rock teatral", este considerat un actor cu mari resurse – după *The Man Who Fell on Earth* apărînd în *The Hunger* alături de Catherine Deneuve.

Despre regrupare, reînființare sau revenire – oricare termen este relativ – se poate vorbi și în cazul a 3 celebre formații britanice. . Chitaristul Robert Fripp a reapărut cu o nouă ediție a grupului *King Crimson* — odinioară titulară de frunte a muzicii de avangardă: de data aceasta însă experimentele aparțin mai tînărului său coleg Adrian Belew. Cîțiva vechi membri ai altui grup faimos — *Yes* — în frunte cu Jon Anderson, și au reunit eforturile pentru a înregistra discul „19025" (piesă de rezistență — *Owner of A Lonely Heart)* — și el cu influențe ale „noului val". În schimb, astfel de „concesii" făcute actualității nu răzbat din înregistrările „proaspătului" grup Moody Blues: ca și în 1968, orchestrații celeste, vocile diafane ale lui Justin Hayeward și John Lodge.

Remarcabilă este și longevitatea grupului Chicago: ultimul lor album este intitulat simplu *17* — cifra indicînd și numărul anilor scurși de la înființare. Deși nucleul formației a rămas același, muzica a trecut pe coordonate mai „așezate", departe de jazz-rockul inovativ al începuturilor, cînd titulatura era Chicago Transit Authority. Ceva mai vechi este grupul Jethro Tull: aici însă nu mai întîlnim decît un singur fondator — Ian Anderson, liderul și sufletul muzical al formației, flautist și vocalist de excepție; așa se explică de ce arhitectura sonoră pare fami-

MOODY BLUES

liară, deşi fără scînteia de altădată. Lîngă aceste titulaturi am fi putut trece alte două — *Status Quo* şi *The Who* — dar membrii acestora au hotărît destrămarea voluntară, după aproape două decenii de succese: lucizi, ei s-au temut să nu devină umbrele celor care consolidau rockul britanic prin 1965—66.

Dacă despărţirile par fireşti, dacă menţinerile sînt lăudabile, de-a dreptul uluitoare ne apar hotărîrile de re-alcătuire a unor vechi trupe, mai ales cînd se doreşte întregirea componenţei originale. A stîrnit uimire, aşadar, apariţia unui grup *The Animals*, care nu era altul decît acelaşi *The Animals* din...1962 (!), adică Eric Burdon — voce Alan Price — clape, Chas Chandler — bas, Hilton Valentine — chitară, John Steel — baterie. Pe lîngă *The House of The Rising Sun* şi alte valoroase „antichităţi", ei au propus publicului la concerte multe piese noi, apărute ulterior pe disc. Şi mai mare senzaţie a stîrnit reapariţia grupului *Deep Purple*, deoarece ex-membrii săi aveau cu toţii traiectorii bine delimitate, poziţii clare în sînul unor grupuri în vogă — *Whitesnake, Rainbow*. Şi totuşi — Ritchie Blackmore (chitară), John Lord (keyboards), Ian Gillan (voce), Ian Paice (baterie), Roger Glover (chitară bas) — au dat deoparte toate angajamentele şi s-au reintîlnit în studio pentru a înregistra discul *Perfect Strangers* (Complet străini): să fie titlul un indiciu că întîlnirea nu a decurs perfect? Timpul ne va spune. Mai puţine comentarii a iscat hotărîrea a doi membri marcanţi ai confreriei „hard rock" de a-şi reuni eforturile: Robert Plant (solist vocal de neuitat, care a imprimat deja două discuri solistice) şi Jimmy Page — foşti colegi în Led Zeppelin, au întemeiat grupul Honey Drippers. Primul rezultat: un disc LP, neconcludent; să mai aşteptăm.

Desigur, în cazul formaţiilor cazurile de perseverenţă asociativă şi muzicală sînt mai rare — cu un plus pentru sectorul „heavy metal", unde „fanii" nu-şi uită idolii prea uşor. În schimb, stîrnesc admiraţia soliştii care nu se lasă zdrobiţi de tăvălugul timpului, ţinînd piept tinerilor sofisticaţi ai „noului val". Cu o vestimentaţie de ultimă oră, cu coafuri adolescentine şi cu cercei în urechi (aşa se poartă...), Rod Stewart şi Elton John par a fi născuţi în 1965, nu în 1945 ultimele lor discuri — *Camouflage*, respectiv *Breaking Hearts* — prezintă o dibace împletire între valorile tradiţionale şi noile maniere. Mai sobri, Phil Collins (de la *Genesis*) şi Bob Dylan, se plasează şi ei pe linia maximă a interesului public: toţi patru îşi datorează „supravieţuirea" faptului că sînt şi compozitori-textieri, deci nu depind de surse exterioare de inspiraţie. O revenire ce promite mult este cea a lui John C. Fogerty, forţa motrice a grupului *Credeence Clearwater Revival*: după o tăcere de aproape 12 ani, el ne dovedeşte prin albumul *Centerfield* că nu şi-a pierdut nimic din vigoare şi ingeniozitate muzicală.

Nu sînt, acestea, decît o parte din titulaturile şi numele care şi-ar putea găsi locul într-o astfel de totalizare: nu numărul lor contează, ci evaluarea corectă a actualului lor demers artistic. Aproape toţi au fost inovatori, deschizători de drumuri, „glasuri" originale: care este acum greutatea muzicii lor? Mulţi culeg roadele talentului lor indiscutabil, conducînd Rolls Royce-uri, navigînd la bordul unor yachturi sau avioane personale, posedînd conturi rotunjoare la bancă: în aceste condiţii, ce peisaj social pot oglindi cîntecele lor, ce legături există între viaţa unui tînăr obişnuit şi cea a unui star milionar? Este adevărat, talentul multora survolează această graniţă a discrepanţei materiale, comunicînd adevăruri umane universal valabile. Dar nu trebuie uitat că rockul a fost întotdeauna o muzică „rebelă": a fost mai mult decît un „sound" — a fost o atitudine: nici vîrsta, nici poziţia materială nu mai îngăduie acestor veterani să se revendice rockului. Altele sînt valorile preţuite în rockul actual: aceşti vechi muzicieni pot crea cu măiestrie sonorităţi ce ţin doar în formă de rock, dar nu şi în conţinut. Odată cu înmulţirea celor care au trecut de 40 de ani şi încă sînt activi în acest gen, se va impune oare o nouă formă în contrast cu „new wave" (noul val): „old rock" — Bătrînul rock?

FLORIN-SILVIU URSULESCU

Vînătorești

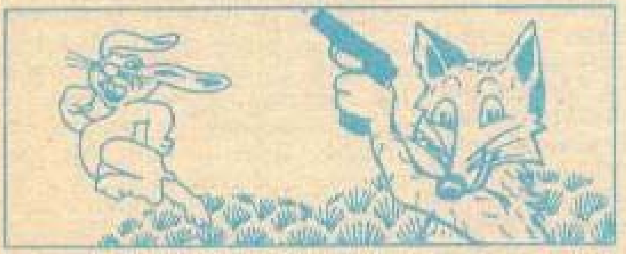

ORIZONTAL: 1) Scritor român, autorul povestirii „Vînătorul" (Horia) — Poet român (1891—1945), semnatarul poemelor „Vînătorul de himere", „Solia căprioarei" și „Căprioara de porțelan" (Ion). **2)** Maestru al impresionismului francez (1841—1919), autorul uleiului „Diana la vînătoare" — Genune. **3)** Afluent al Pripetului — „Iepuri și...", volum din lirica lui Petre Stoica, distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor din anul 1976 (sing.). **4)** Dînșii — Osie — Fata dascălului dintr-un sat îndepărtat, cunoscută de Nehliudov la o vînătoare de urși, din „Învierea" de Lev Tolstoi (Bogoduhovskaia). **5)** Cele mari! — Fructe de masă — Primii... vînători! **6)** Nou — Zeu egiptean al forței și fecundității, identificat la greci cu Pan. **7)** Construcție primitivă care servește ca adăpost pentru vite — Vînat din bălțile Dunării. **8)** Arbore melifer — „Vînătoarea...", poezie de Vasile Nicolescu (neart.). **9)** Subsemnatul — Zeița vînătoarei la romani — Prefix cu sensul „întreg". **10)** „Vînătoarea...", film italian definitoriu pentru curentul neorealist, al regizorului De Santis, onorat cu Diploma de onoare la Marianske Lazne (1947), film avînd ca protagonist pe Massimo Girotti — Bun de ros. **11)** „Vînători... și cîini", volum de povestiri semnat de Ionel Pop — A răni vînatul.

VERTICAL: 1) Zeița vînătoarei la greci, înzestrată de Zeus cu un arc și săgeți ce nu greșeau ținta, care l-a transformat pe vînătorul Acteon într-un cerb, întrucît îndrăznise să se întreacă cu zeița în meșteșugul vînatului — Prefix relativ la morală. **2)** Însoțesc vînătorii în expedițiile nordice — „...moartă cu fazani", pictură de Jean Al. Steriadi. **3)** Eroină din romanul „Strada vînătorilor" de Nelly Cutava (ed. Eminescu, 1971) — Mulțime de animale (pl.) — Antemeridian (abr.). **4)** Jumătate mops! — Prozator englez (n. 1918), autorul romanului „Vînătorul" (James). **5)** Erou troian (mit.) — Poftim — Localitate în Coreea de Sud. **6)** Real — Munte! — Flori de cîmp. **7)** Rîu în Spania — Părul caprinelor, ovinelor. **8)** „Vînătoarea...", volum de versuri de Platon Pardău. **9)** Fluviu în Franța — Sete! — Vas de lut. **10)** Capitala statului Peru — A adulmeca vînatul. **11)** Catarg la corăbiile vikingilor — Puiul vacii. **12)** Marginile terenului! — Discipolii Dianei, cu tolba plină de povești.

Dicționar: ANA, MIN, OLO, ETO, IIN, OVE, AAP.

ALECU RĂPEANU ■ — București

— **Vă rog nu sînteți întîmplător fiul bătrînului Popescu?**
— **Da, sînt fiul lui, dar că sînt întîmplător, asta o aud pentru prima oară...**

•

— **L-ați cunoscut pe străbunicul meu?**
— **Nu.**
— **Foarte ciudat! Povestiți în permanență bancurile lui...**

•

— **Am auzit că există păsări care trăiesc mai mult de 100 de ani?**
— **Da, sigur, păsările împăiate!...**

•

— **În orașul tău natal s-au născut oameni mari?**
— **Nu, numai copii...**

— **Tăticule, cînd se consideră că un meci de fotbal este amical?**
— **Atunci cînd la sfîrșitul jocului nu sînt mai mult de trei jucători internați în spital...**

•

Doi bărbați discută despre fotbal. Unul zice:
— **Mie îmi place cel mai mult să merg la meciurile de fotbal feminine.**
— **Fotbal feminin?**
— **Da, e foarte pasionant, mai ales la sfîrșitul jocului cînd se fac schimburile de tricouri...**

•

— **De ce oare a fost arestat din nou Hugo?**
— **Pentru că obișnuiește întotdeauna să găsească lucruri pe care alții nu le-au pierdut încă...**

Cuvinte potrivite

ORIZONTAL: 1) Operă de artă „împlinită" care are desăvîrşirea unei schiţe (Lucian Blaga); Garanţia geniului (A. Malraux). **2)** Om arzînd să placă tuturora şi gata să sacrifice pe fiecare. Nu iubeşte pe nimeni; place tuturor şi adesea e dispreţuit de toţi (JEUNE HERMITE, Dictionnaire des gens du monde...) — Grădină a stelelor; infinitul devenit o sărbătoare care începe cu noi (H. Barbusse). **3)** Rînduială, tipic — Regiune, ţinut (înv.). **4)** A face ce trebuie, fără să-ţi impună nimeni (E. Hubbard). **5)** Şcoala adevărată a politeţii, la care cel mai bun profesor este femeia (S. Smilles) — Bogăţie fără seamăn pe pămînt, cea mai delicată, cea mai pură, sufletul pămîntului (A. de Saint-Exupery); Cărăuşul naturii (Leonardo da Vinci). **6)** A lucra pămîntul — Viitorul tuturor amintirilor care sînt în mine. Viitorul unui trecut Paul Valéry) — „Sistemul neurovegetativ") (abr. med. uz.). **7)** Ţelur — Profesor mut (Aulus Gellius); Urnă plină de amintiri (M. Sadoveanu); Prietenul singurătăţii (G. Duhamel). **8)** Loc de baştină — Notă muzicală. **9)** Posibilitatea care pentru un timp nedeterminat transformă în imposibilităţi toate celelalte posibilităţi (L. Blaga; fem.) — Fără coarne. **10)** Motor al inimii (G. Călinescu); Fulger în creierul unui om de geniu, scînteie în creierul unui om de spirit (A. Samain) — Un bun mai sigur decît bunul (Publius Syrus); Preţ al virtuţii, care niciodată nu e un dar, pentru că nu eşti liber să-l refuzi (JEUNE HERMITE, Dictionnaire des gens du monde...).

VERTICAL: 1) Epigrama picturii (JEUNE HERMITE, Dictionnaire des gens du monde...); Totdeauna un adevăr, un adevăr de-o clipă (Chr. Morgenstern; pl.). **2)** Hoţul care îţi fură vremea (Ed. Young); Cel mai bun leac contra mîniei (Seneca) — Eduard cel mic. **3)** Sucul învietor al gîndirii (M. Eminescu) — Vai! (lat.). **4)** Olga Bădescu — Ţelur — Drum. **5)** Tinereţea zilei (A. Schopenhauer). **6)** Vas de lut — Lac în Scoţia. **7)** Localitate în Corsica — Bunul gust aplicat la ţinută şi conduită (Chamfort); Artă înnăscută de a te purta, care te ajută să treci peste dificultăţi, mai mult decît talentul şi ştiinţa (S. Smiles). **8)** Imagine de o clipă a sfîrşitului lumii (Ch. Baudelaire; pl.) — Cămăşi înflorate. **9)** Pămînt umed, răcoros — Vis albastru al naturii (G. Topîrceanu); E tot ceea ce rămîne din toate (T. Muşatescu). **10)** Ideea operei, idee ce există fără materie (Aristotel); Opera celor mai puţin activi şi energici: scriitori, pictori, muzicanţi, firi contemplative (T. Arghezi); Opera geniului care are aparenţa naturii (Imm. Kant) — Nici zi de sărbătoare, nici zi de doliu, este o zi de muncă (A.R. Vinet); Roata unui car ce aleargă într-un iute avînt (Anacreon); Căci toţi se nasc spre a muri/ Şi mor spre a se naşte (M. Eminescu).

Dicţionar: OLAT, SNV, VAE, URR, OTA

MIRCEA IORDACHE ■ — Bucureşti

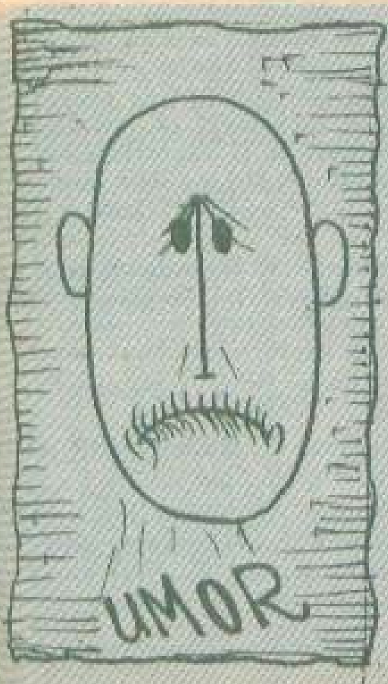

Ei cum îţi merge la şcoală, dragă Max?

— Foarte bine, azi am învăţat să scriu!

— Bravo! Şi ce ai scris?

— ...asta nu ştiu, fiindcă nu ştiu încă să citesc...

*

— Cine este roşcata cu care te-am văzut ieri la cinema?

— Este blonda pe care am cunoscut-o astă vară la mare...

*

— E un nou născut la voi în casă, Ionele?

— N-aş spune că e chiar aşa de nou... După felul cum ţipă, are de acum destulă experienţă...

Puiul de arici s-a rătăcit într-o seră şi caută cu disperare ieşirea. La un moment dat întîlneşte un cactus şi respiră uşurat:

— Bine că te-am găsit mamă!...

*

La lecţia de fizică, profesorul se adresează elevilor în cursul unei experienţe:

— Precum vedeţi, nu vedeţi nimic. De ce nu vedeţi nimic, veţi vedea îndată...

*

— Unii pescuiesc fiindcă le place acest sport, alţii din plictiseală, eu din cauza nervilor... dar dumneavoastră?

— Eu fiindcă vreau să prind peşte...

6 probleme

sau ce frumos este GO-ul

propuse de
GHEORGHE PĂUN

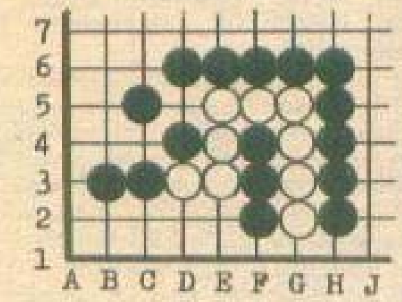

Dia 1

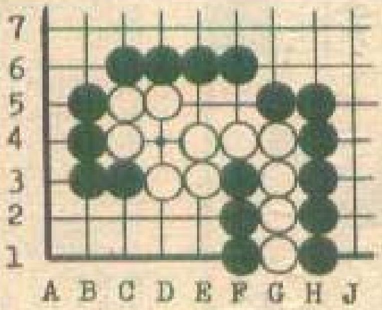

Dia 2

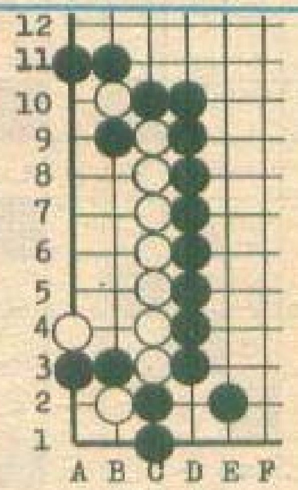

Dia 3

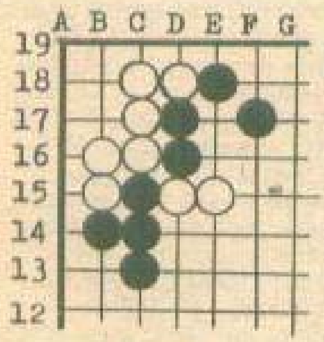

Dia 4

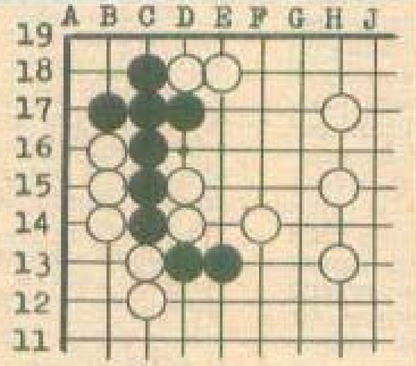

Dia 5

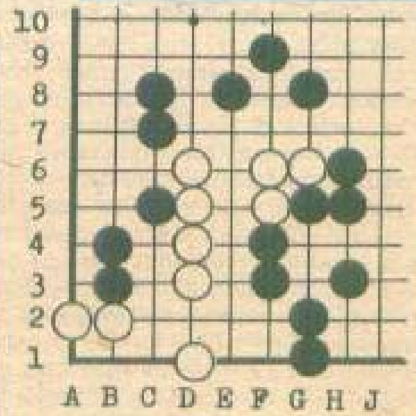

Dia 6

Pentru cititorul care joacă deja GO, titlul anterior este, într-un anume sens, pleonastic, frumusețea GO-ului fiindu-i cunoscută iar vocabula GO însăși — sinonimă cu subtilitate, tensiune, armonie, calcul exact, soluții surprinzătoare, rigoare, inteligență. Pe de altă parte, cititorul care nu știe — încă! — GO nu va avea cum să (de)guste aceste probleme (deși ele nu implică decît elemente de bază ale regulamentului: ochi, libertăți, grupuri vii, grupuri moarte). Ambele categorii de cititori pot însă ieși în cîștig continuînd să parcurgă rîndurile care urmează: inițiații încercînd să rezolve pur și simplu problemele, aceasta fiind una dintre căile de perfecționare în GO (de antrenare a puterii de analiză și de anticipare a cît mai multe mutări), iar neinițiații devenind curioși și cerînd sprijin unui prieten (imposibil să nu existe unul care să știe GO) de la care, în cîteva minute, se poate afla regulamentul incomparabilului joc, apoi, în cîteva ore (zile), după două-trei partide (comentate), se pot deprinde primele elemente de tactică și strategie. (Eventual se pot consulta în acest scop cartea Inițiere în GO, publicată în 1985 de RECOOP-București, sau colecțiile revistelor Știință și tehnică și Flacăra-REBUS pe ultimii ani.) În felul acesta, și pentru cititorul încă ignorant în materie, titlul anterior va ajunge pleonastic, frumusețea GO-ului devenindu-i cunoscută iar vocabula GO sinonimă cu...

(Apropo: în GO ciclarea este interzisă. Dacă o poziție se repetă de trei ori, atunci partida este anulată. Deci nu declarată remiză, ca la șah de exemplu, ci pur și simplu anulată. Este adevărat însă că o asemenea situație este destul de puțin frecventă și poate fi ușor evitată).

Problema 1: Albul joacă și supraviețuiește (dia 1).

Problema 2: Negrul joacă și capturează (dia 2). (Dacă prima problemă este măcar „plauzibilă" — asta nu înseamnă neapărat că e și ușoară — cea de a doua este neașteptată, cele trei piese negre părînd a fi pierdute iar albul, în schimb, „foarte tare". Se întîmplă însă că „situația este cu totul alta").

Problema 3: Din nou negrul joacă și capturează (și din nou nu el pare a fi cel căruia, la prima vedere, să-i acordăm șanse, dar de-asta e GO-ul frumos... (dia 3).

Problema 4: O formație care apare adesea în jocuri reali (dia 4): albul este la mutare și el poate captura cele două piese negre de pe linia verticală D. Cum?

Problema 5: Negrul joacă și supraviețuiește (dia 5).

Problema 6: Negrul joacă și capturează (...și aproape sigur cîștigă și partida, deoarece pune stăpînire fermă pe aproape un sfert din tablă) (dia 6).

RACUL

VIRGIL MILITARU

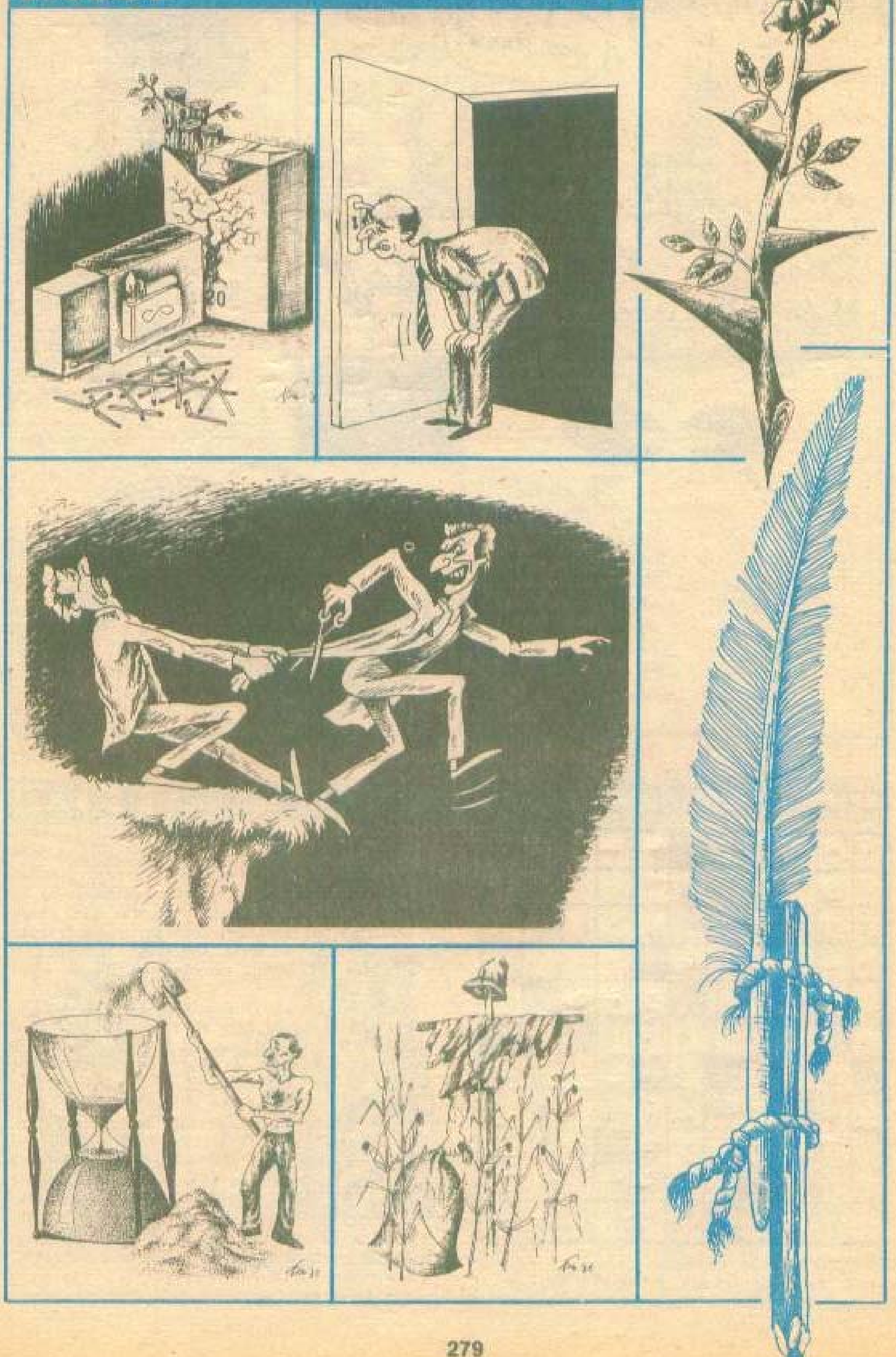

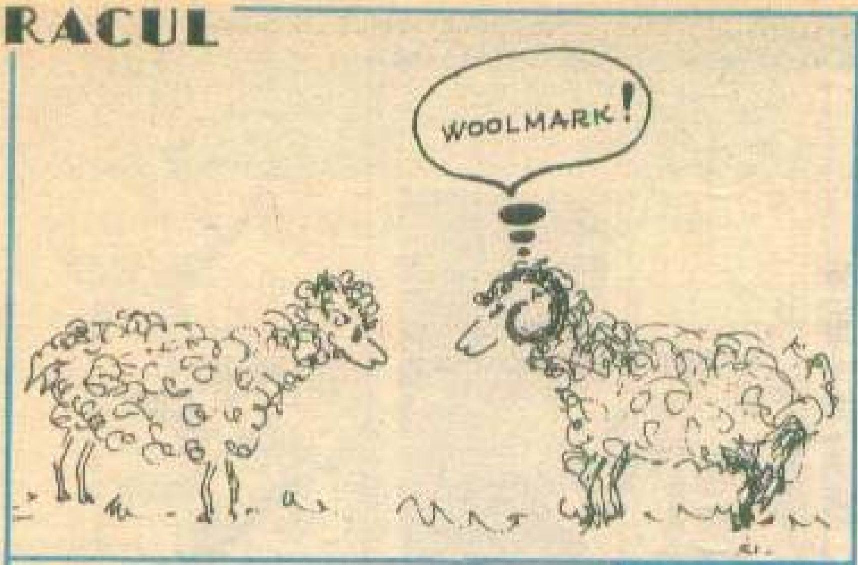

SORIN TRUȘCĂ ■

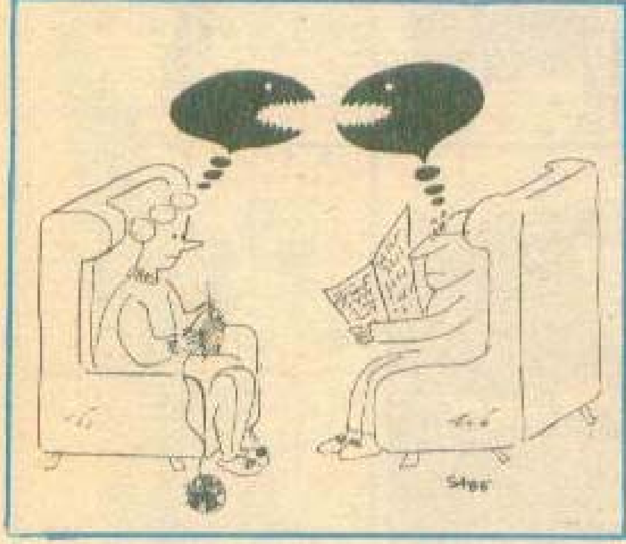

Proiecţii

ORIZONTAL: 1) Casă de oaspeţi — Dă buzna. **2)** Dau dovadă de multă supleţe. **3)** Trage la cîntar — Stimat şi răsplătit ca atare. **4)** Cîntă la arat şi semănat — Ţine capul sus. **5)** Cartea mare a păcurarilor — Întreprindere pur economică. **6)** A face lux mare. **7)** Se fac cu mulţi bani — Casă harpagonică de depuneri. **8)** Apar în Sinaia! — Procedează la o selecţie naturală. **9)** Se fac simţiţi prin diferite mijloace — O lecţie bună pentru elevi. **10)** Cotă-parte la o dreaptă împărţeală — Mare specialist în lansarea discului. **11)** Prins pe malul gîrlei — Pusă la punct.

VERTICAL: 1) Ţine parte — Praf de ciuperci. **2)** Asta te face să roşeşti — Romanul clasic. **3)** Vechiul vas de lemn — A-şi face simţită prezenţa. **4)** Artă pentru artă. **5)** Pornite din capul locului! — Lacul roşu îngheţat — Fiecare cu bănuţul lui. **6)** Focul de la inimioară — Serveşte la botul calului. **7)** Partea leului — Decisă de la centru! — Îngemănarea apei cu pămîntul. **8)** Afecţiune care se tratează la pat — Micul şmecher mare. **9)** Dă dovadă de multă sensibilitate — Bază de materii prime. **10)** Îşi dă duhul spre satisfacţia tuturor — E foarte scump. **11)** Schimb la mare — A face o prezentare.

Dicţionar: ASCĂ, DITAI.

I. PĂTRAŞCU ■ — Bucureşti

RACUL

MIHAI PÎNZARU-PIM

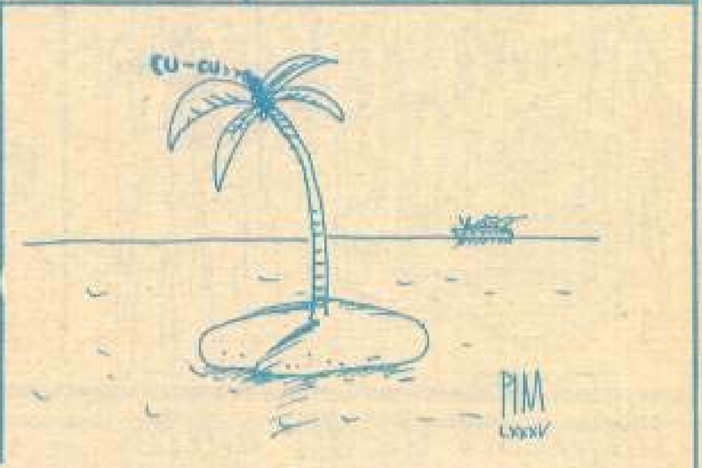

RACUL

ANTON DRAGOȘ

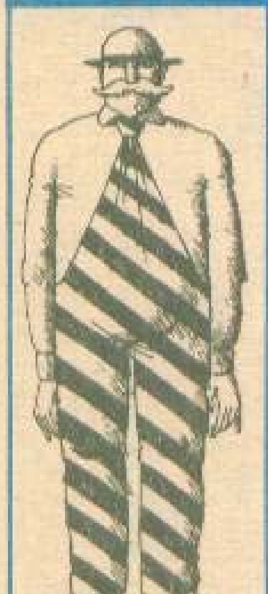

RACUL

N. POPOVICI

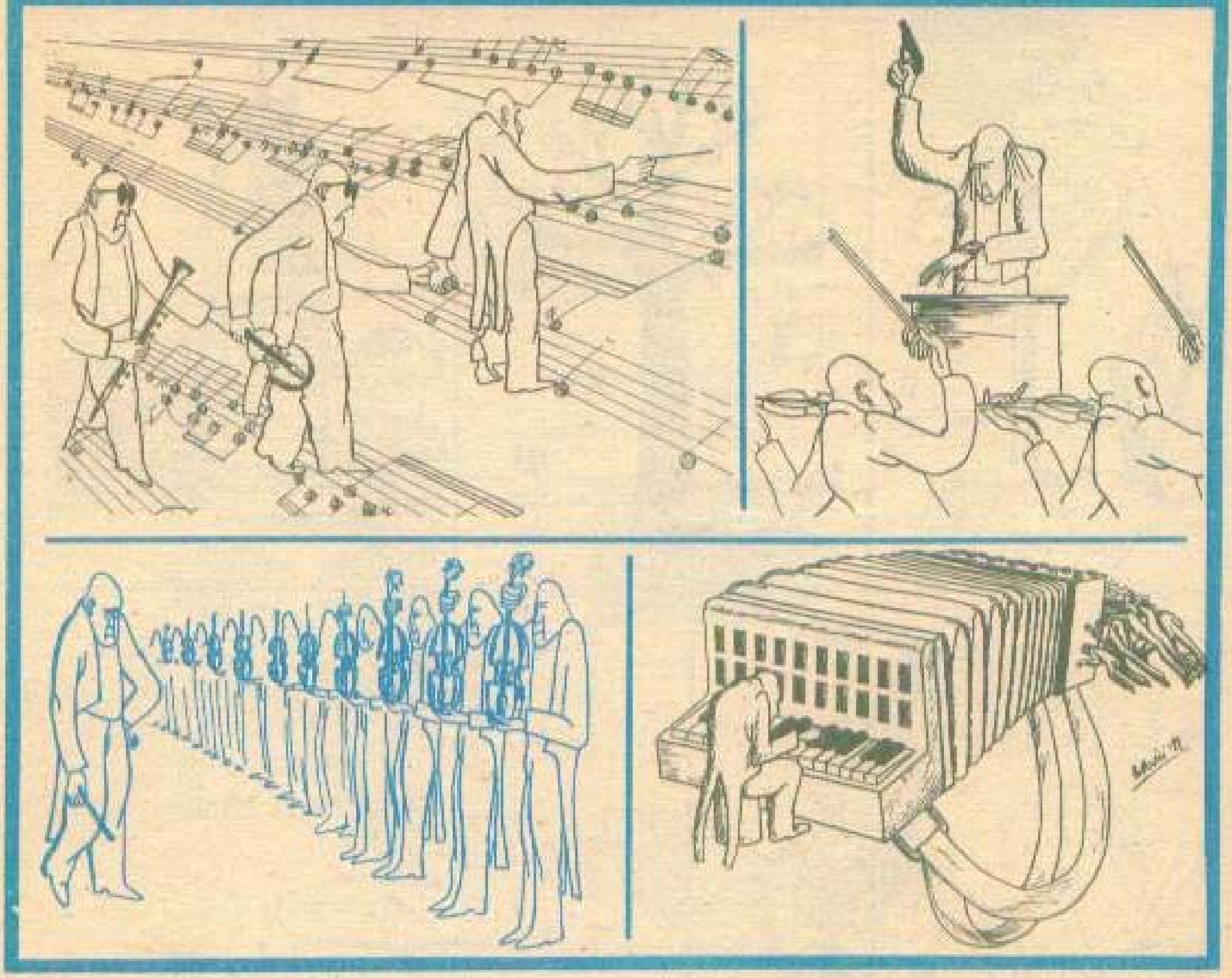

Impresii de la mare

ORIZONTAL: 1) În mare, o plimbare de agrement. **2)** Într-un cuvînt plaja, soarele și marea (!) — Uns... de două ori! **3)** Imobilizat la țărm după o ieșire în mare — Marea în fond. **4)** Roșu aprins... sub jerbe de foc — Pelerinaj (în mare) cu mai multe escale. **5)** Intrați demult în port — Pornit în larg! **6)** A fi în relaș... primele în stațiune! — Culoarea bronzului în strălucirea soarelui (fem.). **7)** Răcoritoare pe caniculă — Cap, promontoriu în toponimia slavă. **8)** Soarele demult apus — Pelegrin temerar peste întinderile albastre. **9)** Prilej de uns cu diferite alifii — Un fir... de igliță! **10)** Oferă cadrul unor romantice plimbări sub clar de lună (pl.) — Tip de pescăruș... hidroglisant.

VERTICAL: 1) Desfătarea soarelui, a nisipului și-a mării — Stil de înot cu mîinile pe sub apă. **2)** Subiect de tentație în apă (la pescuit) — Asigură deplina reușită a unei zile de plajă. **3)** Fiartă fără foc și fără apă — Un star la proră și la pupă! **4)** Vorba ursului — A trage dinspre larg la chei. **5)** Epilog nedorit la unele cărți — Din nou (arh.), în fapt de seară! **6)** Refugiu de vacanță din calea stresului modern (fig.) — Roșu marin în bucătăria pescărească. **7)** Apel din ...valuri! — Urmează cursuri firești de la munte spre mare. **8)** Fiecare cu vara lui fierbinte — Lovit în amorul propriu. **9)** Prezintă mici ridicături în valuri. **10)** Cadrul unor băi fierbinți, urmate de dușuri reci — Aflat... la mare depărtare.

Dicționar: RAT, EAR.

I. DEGERATU ■ — Tîrgoviște

RACUL

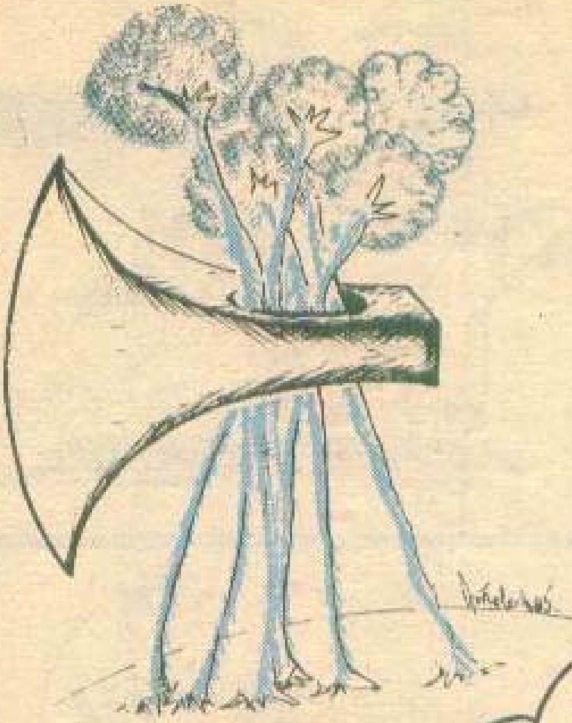

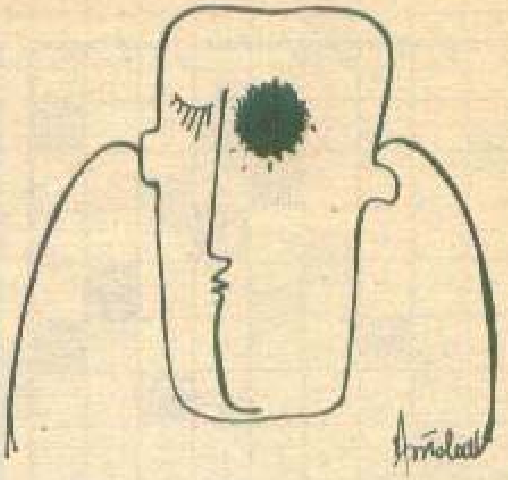

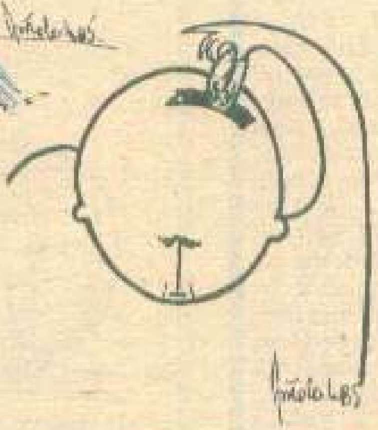

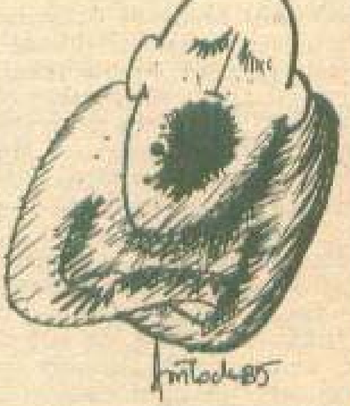

SORIN POSTOLACHE ■

Un careu cu bani

ORIZONTAL: 1) Franc — Pipăie banii. **2)** Para chioară — Cetatea banilor. **3)** A dat ortul — Gălben de aur. **4)** Pajură — O jumătate de gram! **5)** Hîrtii cu acoperire la plăți — Dispoziție în vederea stabilirii valorilor. **6)** Bani nemunciți în felul lor — Mai puțin decît o uncie! **7)** Puțin... în fond! — Vremea... polilor. **8)** O jumătate de liră! — Tot fără nimic e! — I s-a creat o bună atmosferă. **9)** Locul așilor pe scara valorilor (neart.) — Magazin costisitor... pentru femei. **10)** A răsplăti... cu o coroană — Ultimul bănuț! **11)** Comune la o marcă și la o drahmă! — Pentru ea spune omul: dai un ban dar face.

VERTICAL: 1) Avertizat cu un... pistol — Ca venit nu face nici două parale. **2)** Taler cu două fețe (pl.) — Rest la o coroană! **3)** Se găsesc cam la un pol (așa în mare!) — Un parc pustiu! **4)** Au multe cunoștințe — Înșeală publicul. **5)** 2—4 cenți! — Pulbere de... aur (pro memoria!). **6)** Doi ași! — Ofertă la piață! — Din cal măgar. **7)** Capul Bunei Speranțe! — Venetici. **8)** Un ban... cu cîntec — Un ducat pe terminate! **9)** Cea mai mare valoare în circulație — Dispune de bani. **10)** Strigăt caracteristic porumbelului (reg.) — 1—2 rupii! — Are mulți bani. **11)** Parale de început — Mai valoroasă decît tot aurul din lume.

Dicționar: UTI, NARKALI, MUL, OCU.

LIVIU POPESCU ■ — Craiova

Quod erat demonstrandum

ORIZONTAL: 1) Șocul viitorului. **2)** O deșteaptă... de ieri. **3)** A fi blocat în corzi – Înălțime muntoasă. **4)** Schimbați în mărunțiș – Coșul pieptului. **5)** Ouă clocite... mai demult. **6)** Elementele decorative ale unei coroane... domnești (sing.) – Gaz de sondă. **7)** O necunoscută... printre... noi – Părțile componente ale cordului! **8)** Predat la centru! – Citadela... sfărîmată. **9)** Gen de femeie din lumea bună – Suprafața unei figuri. **10)** Faptul împlinit pentru cel dus dintrei noi (pl.) – Capul de rățoi... la Bulandra!
VERTICAL: 1) Obiect de strictă necesitate pentru chirurgi. **2)** Portativ pentru note (od.). **3)** Învățămîntul elementar – Cramă la subsol! **4)** Înscris în catalog – Afecțiune a inimii. **5)** Caz cînd roșești de jenă. **6)** Neom fără inimă! – Titlul de... primar. **7)** Glasul inimii – Oameni în lanțuri (sing.). **8)** Ieșire din vigoare – În față la atelaj! **9)** Porțiune... plată – Producător de galbeni falși. **10)** Ochii unici... care nu se uită – Primitoare din cale-afară.
Dicționar: IȚAN.
COLEA HERESCU ■ – București

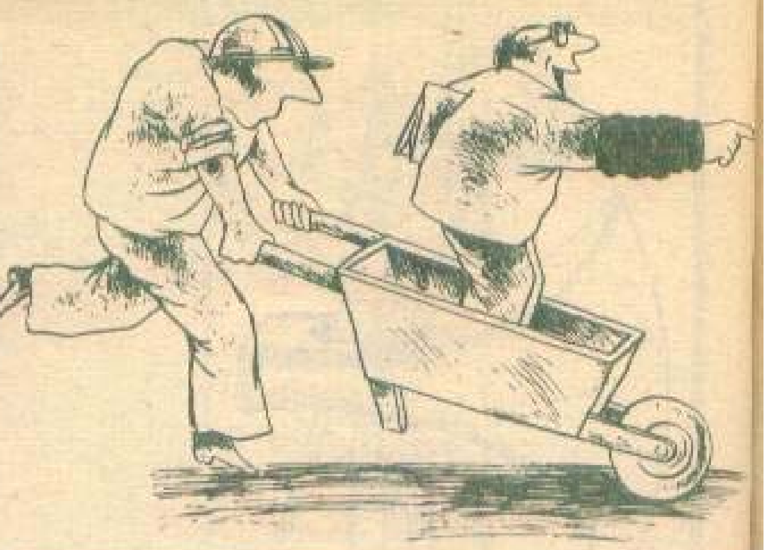

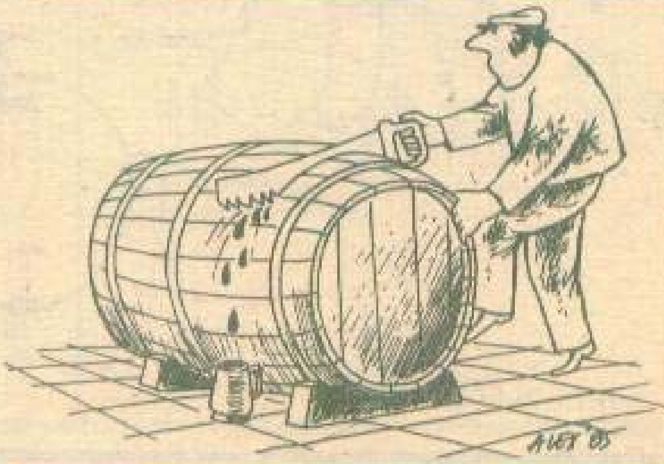

ANDO ■

Agave

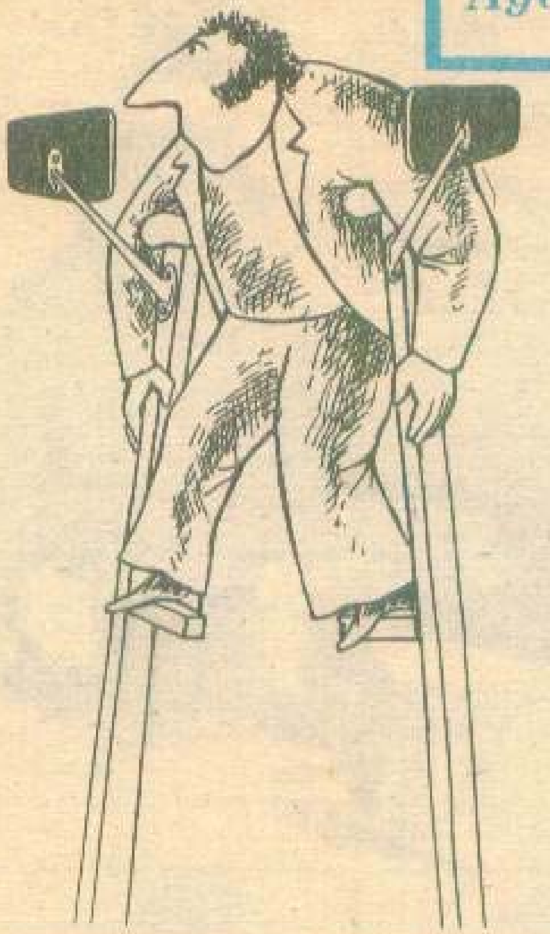

ORIZONTAL: 1) Abatere insolită de la drumul propriu — Post-scriptum citit pe sugativă. **2)** Șablonul tiranic al gîndirii apriorice. **3)** Umbrele închipuirii trezite din somn de romani — Secvență dintr-un permanent bal mascat. **4)** Voaluri cernite peste ochi înlăcrimați. **5)** Suplinitoare la școala lui Ion Creangă — Prima parte din abecedarul de recrut. **6)** A intra în pămînt pentru aurul de mîine — Castel în Spania de vis înfiripat sub razele semilunei. **7)** Stînci fărîmate care au năzuit să devină statui — Picătură de viață dintr-o fîntînă capricioasă. **8)** Avangarda simbolică a unei companii de civili — Începutul geloziei, sîmbure de tragedie! — Căutători altruiști de iarbă verde. **9)** Poliță în alb acordată unor societăți — Cuib... de ibis din Țara Sfinxului! **10)** Cremenea de unde se aprinde scînteia începutului. **11)** Amatori de pugilism pe ringuri improvizate — Luceafăr poleind cărări.

VERTICAL: 1) Modelarea zeloasă a chipurilor păcii — Simbolul cenușiu al toamnelor bacoviene. **2)** Înfiorarea frunzelor la sărutarea zefirului. **3)** Procedeu curent de sutură a unui ochi — Delator expresiv al unui orgoliu deșert. **4)** A marca goluri într-o plasă foarte compactă — Mireasă pururi verde: așteaptă nunta un secol și cînd rodește, moare. **5)** Poarta de mărgean a sărutului — Altar profan cu ofrande aduse Minervei. **6)** Albume de piatră cu imagini pierdute — Un simplu pion de pe eșichierul vieții. **7)** Sfîrșitul iubirii și începutul regretelor! — Permis de intrare în paradisul copilăriei... de la începutul începuturilor! (reg.) — Furci pentru tors firul drumului. **8)** Papagal nevăzut cu memorie prodigioasă — Calorii austere pe vetrele greco-romane. **9)** Consolare neprevăzută pentru durerile trecutului — Năduf rămas în limitele sale! **10)** Ac din platoșa unui arici de piatră — Atribut expresiv pentru gura dorită. **11)** Sicriul de aramă al faimosului Procust — Car al lemnului cu dinți de oțel.

Dicționar: LEMURI, OMET, EDICULE.

FLORENTIN TITUS VASILESCU ■
— București

Debut în almanah

Născut la București (1956), absolvent al Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu", Dan Silviu Turculeț, este un caz de debut invers (!)

Toată lumea (caricaturiștilor) publică mai întîi și abia apoi participă la expozițiile din țară și străinătate.

Ignorînd (fără nici o intenție, ci doar fiindcă așa a fost să fie) aceste „reguli", cel ce-și semnează desenele „Silviu" a debutat în 1984, într-o expoziție (Tg. Mureș), prezența sa fiind remarcată prin acordarea premiului III. Încurajat probabil de acest prim succes, participă în același an la expozițiile de la Galați și Bistrița, mai „prinde" două premii — la Bistrița... iar premiul III.

Nu descurajează, și bine face, căci urmează anul 1985 în cursul căruia mai participă la două expoziții: Brăila și Costinești. La cea din urmă lucrările sale, de departe cele mai bune, au fost premiate cu premiul I acordat de Uniunea Artiștilor Plastici și premiul revistei Flacăra.

De un calm ce l-ar putea scoate din sărite și pe un englez sadea, cînd l-am întrebat cum de-a ajuns de la design la caricatură, mi-a mărturisit: „Din ambiție!" Are stofă de umorist: cîți n-au ambiție, calitate care însă nu le-a adus și premii de la primele lucrări!

De fapt, Dan Silviu Turculeț avea „microbul" fără să știe — era cu siguranță de mult „contaminat", iar cînd a aflat și el era prea tîrziu... luase deja cîteva premii. După ce-am avut prilejul să-i văd multe desene, nu mai am dubii: e condamnat să fie caricaturist și sper pentru el și pentru noi toți că boala e „incurabilă". Așa că, D.S.T., îți urez să nu fii „sănătos"!

ANTON DRAGOȘ

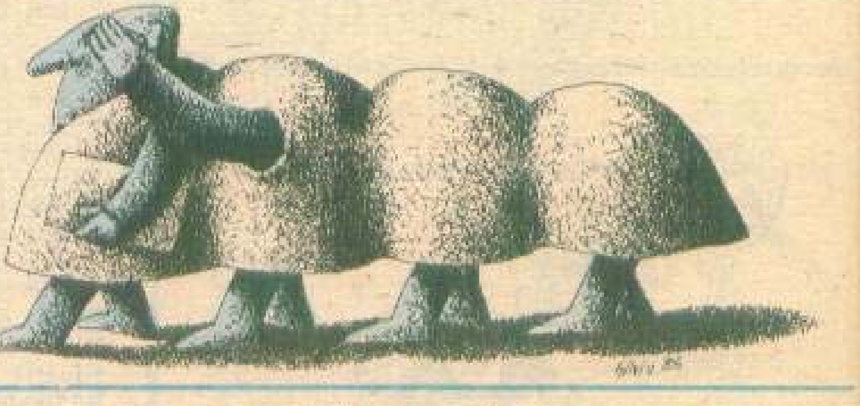

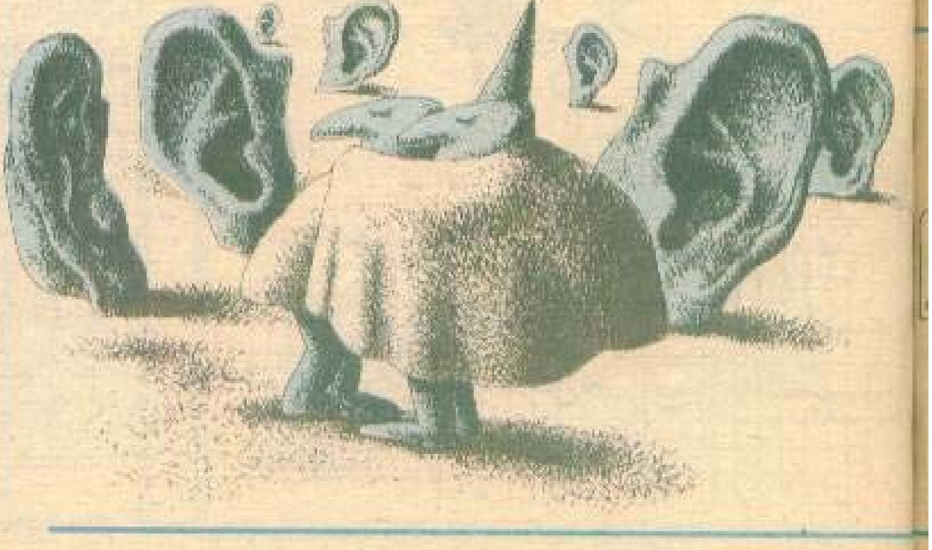

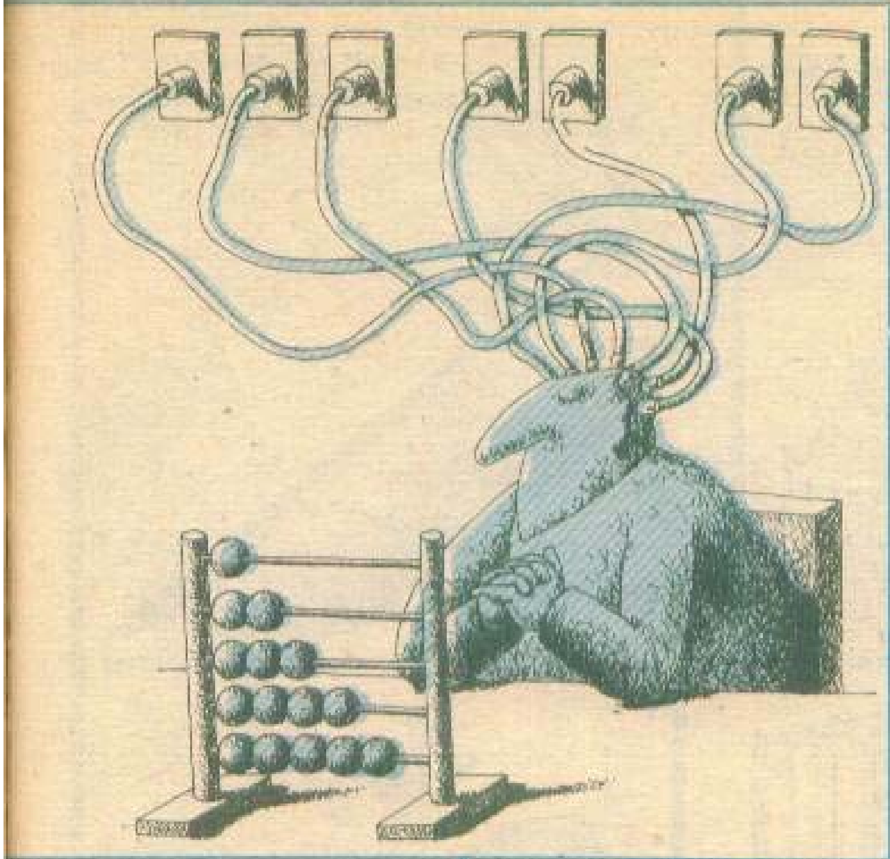

DAN SILVIU TURCULEȚ ■

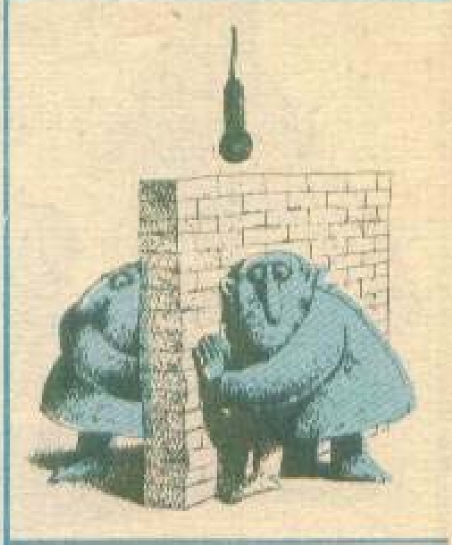

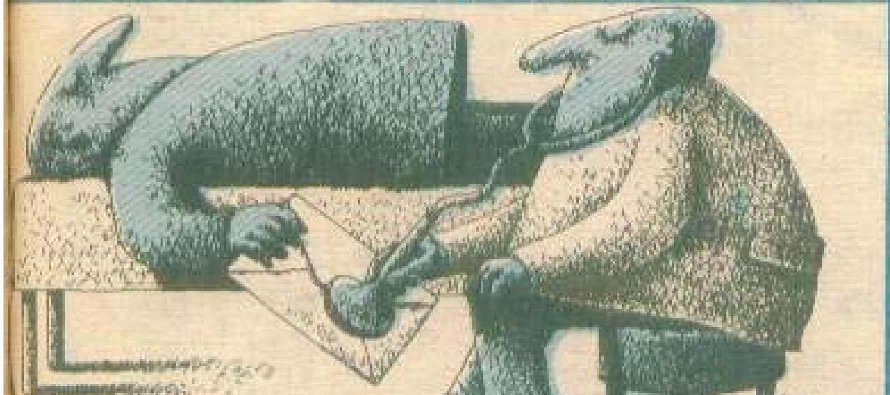

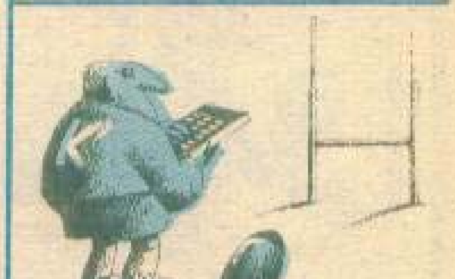

Debut în almanah

DAN SILVIU TURCULEȚ

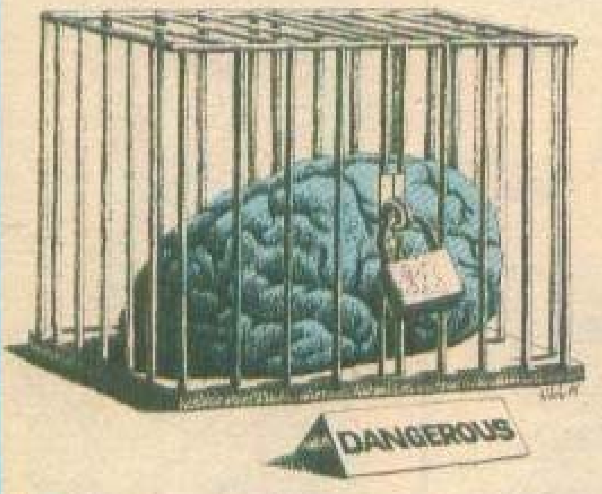

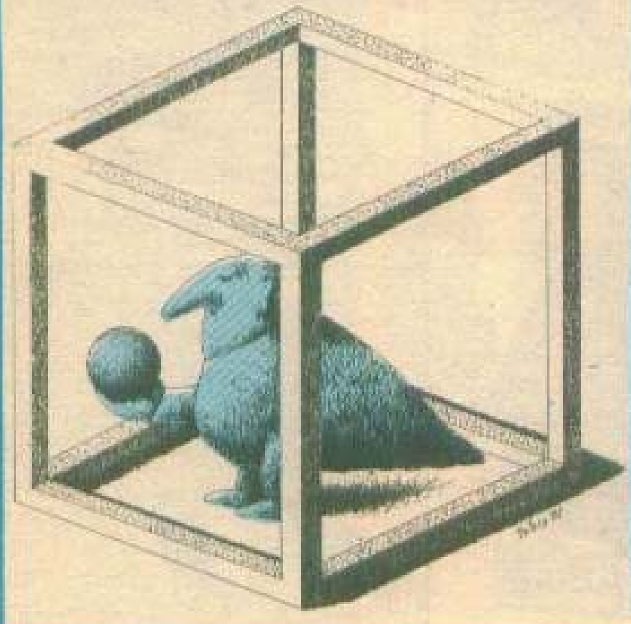

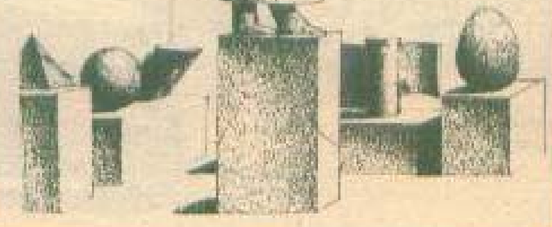

ILIE PURCARU

7 ZILE ÎN DELTA MEKONGULUI

7 zile în Delta Mekongului

Plecăm din oraşul Ho şi Min (Saigon) la prima oră a dimineţii, înainte ca fluviul bicicliştilor şi velocipiştilor să inunde străzile, blocînd circulaţia. În penumbra zorilor, metropola sudului vietnamez, atît de colorată, de agitată, de asurzitoare şi de aiuritoare în timpul zilei, cu aglomeraţia ei de stup, se dezvăluie vastă şi clară, într-o nobleţe severă de gravură. Vechile palate în stil Renaissance, somptuoase dar cu linii pure şi frăgezimi cromatice de desen pe mătase, greoaiele clădiri-bungalow-uri în „gout americain" şi edificiile de nouă arhitectură vietnameză, delicate, uşoare, aeriene, surîzătoare, se ordonează într-un ansamblu căruia îţi e greu să-i ghiceşti structura interioară, dacă această structură există, dar care totuşi e un ansamblu, cu impresie limpede de întreg, ritmat de marile bulevarde veghiate de gigantici cocotieri şi şlefuit de aerul proaspăt al dimineţii de iulie.

E încă devreme, nu e nici şase, dar cînd ieşim din oraş căldura trăzneşte. În maşina cu toate geamurile deschise (un respectabil şi ca înfăţişare, dar şi ca vîrstă „Mercedes Benz", straşnic strunit de un tînăr şofer care nu-l lasă să lenevească sub 120 de kilometri pe oră), aerul fierbe ca într-o etuvă. Şoseaua de asfalt cu patru benzi, „Drumul numărul 4", care leagă Saigonul cu Delta-Mekongului, e un „tohu-bohu" de autobuze şi camioane de toate tipurile şi calibrele. Disparate, la diferite distanţe, sau în serii compacte, ca autobuzele Bucureştilor, strălucitoare „Toyote", şi matusalemice „Ford"-uri sau „Dodge"-uri se mişcă în aceeaşi viteză (40 de kilometri pe oră, nici mai mult, nici mai puţin, atît e regula pe acest traseu atît de solicitat), părînd trase înainte sau înapoi cu şosea cu tot, ca pe o bandă. Circa o mie de maşini şi cel puţin tot atîtea vapoare şi şlepuri, nave cu pînze sau cu zbaturi, jonci şi şampane cu coviltire împletite din lemn de bambus leagă zilnic Saigonul cu Delta. Delta îi trimite metropolei (cu 3,5 milioane de guri!) produsele uriaşelor sale cîmpii, metropola îi reexpediază mărfuri industriale, specialişti şi turişti. Trecem prin sate care nu sînt sate, în înţelesul nostru tradiţional, cu dispoziţia răsfirată a caselor, ci nişte tîrguri sau orăşele-tîrguri, gospodăriile înnădindu-se una cu alta pînă la închiderea cercului administrativ al locului. Casele înseşi, despărţite de şosea prin şanţuri cu apă (unele stau chiar pe apă, susţinute pe piloţi de lemn) peste care sînt azvîrlite, drept pod, un acrobatic trunchi de bambus, nu mai gros ca mîna, sînt sisteme de spaţii interioare ultraaglomerate, dispuse alveolar, în care fiecare centimetru pătrat e folosit (pentru rogojinele-paturi, pentru altarul dedicat strămoşilor, pentru căţei şi purcei, pentru marile chiupuri de lut smălţuit în care se păstrează orezul, pentru unelte, bărci şi năvoade), totul sufocat de bananieri şi cocotieri cu mari frunze lucioase şi fructe grele. Între sate, orezării desenate geometric, pătrate şi dreptunghiuri de verde şi galben despărţite prin liniile de fugă ale canalelor de irigaţii. Uriaşi bivoli negri se scaldă, cu graţii de pachiderme, în apa iazurilor. Lîngă băieţi şi fetiţe care, cufundaţi în valuri pînă la gît, prind cu mîinile goale peşti coloraţi şi crustacei cu mustăţi haiduceşti. Sîntem în epoca repicării orezului, prezenţa omului — singura verticală în nesfîrşirile şese — e rară, ţăranii în chiloţi şi cu mari pălării conice pe care-i vedem la răscruci de cîmpii şi de cer, stăpînind sau mai degrabă părînd a se lăsa stăpîniţi de peisajul raţionalizat şi geometrizat, sînt singurii trebuincioşi orezăriilor la ceasul ăsta. O prezenţă umană zgîrcită, adică eficientă, ca şi în acuarelele pictorilor vietnamezi.

Sîntem de-acum în Delta Mekongului, în provincia Tien Giang. Soarele s-a ridicat, e cumplit de cald (40—45 de grade?), decorul întreg s-a colorat într-un blond intens, apa canalelor e de fosfor, cerul orbeşte, navigăm printr-un fel de miraj torid care halucinează, suceşte şi răsuceşte totul. Trecem prin noaptea unei păduri de mango răsturnată cu umbra în sus, peştii unui rîu par că se zbat în aer, raţele iazurilor pescuiesc mormoloci în cerul întors. Vapori arzători şi înecăcioşi se ridică de pretutindeni, ca dintr-o marmită cu „riz gluant" (orez vîscos), care fierbe pe pămîntul încins la roşu. O clipă mai tîrziu, adică după două ceasuri şi jumătate de drum, atingem Mekongul.

Marele fluviu al Asiei de Sud-Est (4 500 kilometri, din care peste 700 în Vietnam) se răsfaţă somnoros între orizonturi, placid ca apele unei mări. Ape în curgere lentă, abia simţită, ape roşii şi grele, umflate de mîluri fertile (anual, 70—100 de milioane de tone de aluviuni cărăuşite şi revărsate de fluviu spre toate zările!), din care irumpe miracolul vegetal al Deltei. La izvoare, în Podişul Tibetului, apele astea au fost doar un zvelt torent, pentru ca la frontiera Campuciei, după ce-au traversat (pe 1 800 de kilometri) Laosul, să-şi desfăşoare albia pe 8—10 km. lărgime. În Vietnam, înainte de a se vărsa în Pacific, fluviul se desface în nouă braţe („cei nouă dragoni ai Mekongului", în metafora locului), cuprinzînd opt provincii, cu peste 32 000 de kilometri pătraţi şi aproape 10 milioane de locuitori. Scăldată la Est, la Vest şi la Sud de ape oceanice, bucurîndu-se de binefăcătoarele influenţe ale curenţilor maritimi şi ale mareelor, bucurîndu-se de un climat tropical-preecuatorial constant (rarele şi firavele fronturi de aer polar care se infiltrează pînă aici par doar ciocniri mai energice de diapazon într-o partitură simfonică ce se compune ciclic, rotund), rezultat al interferenţelor (binefăcătoare şi ele) ale alizeului cu musonul, Delta e un rai al orezului, al fructelor (banane, ananaşi, mango, nuci de cocos, citrice

etc.), al florilor, al expedițiilor cinegetice și piscicole, o răspîntie de ape, plante și armonii, decizînd firii și firii omului culori inedite și inedite nuanțe. Accidentul geografic agreabil, surpriza plăcută a reliefurilor de cîmpii și coline dulci, alternînd cu luxuriante păduri și rodnice rîuri, împletită cu surpriza operei omului, încîntă și desfată, solicită fără să suprasolicite, ca un spectacol rafinat, condus printr-o regie suavă, ce nu ostenește spiritul prin retorică grandilocventă sau lovituri de teatru. (O excepție: inundațiile și consecințele lor. Dar despre asta vom vorbi mai jos). Defrișată și cultivată de veacuri, irigată de veacuri prin păienjenișul răsmiilor de canale, Delta Mekongului nu-i numai un paradis natural, ci și unul istoric, un paradis al cărui pămînt, trecut prin mîinile nesfîrșitelor șiruri de generații ce l-au trudit, încetează de a mai fi pămînt, e substanța umană însăși, convertită în regim mineral. Semeni orez în trupul strămoșilor, iar aceștia se recirculă prin materia vegetală. Raportul om-pămînt devine astfel raportul om-om, astfel încît țăranul aplecat pe ogor pare că-și prelucrează umbra.

Trecem fluviul cu bacul, continuîndu-ne drumul spre Saidec, capitala provinciei Dong Thap.

Intrăm în Saidec, orașul scăldat de un afluent al Mekongului, luînd în piept un vechi pod de bîrne, rămas aici încă din vremea francezilor. Cînd trecem cu mașina pe el, bîrnele clănțăne și se zbat alarmant, lemnul zuruie lung și asurzitor, ca o mitralieră ieșită din minți.

Primele zile în reședința provinciei al cărei nume cu aură de legendă, sugerînd vremuri de capă și spadă („Dong Thap" înseamnă „Cîmpia Turnului"), i-a obligat pe arheologi să-și ațintească sondele, străbătînd prin țăria de rocă a evilor, spre milurile primare ale istoriei, ca spre o Atlantidă de mult scufundată. Nu s-au întors la bord chiar cu crengile goale, de ele s-au agățat, dacă nu niște mărturii, măcar niște ipoteze frisonante (unele vorbesc despre un turn cu zece etaje, din piscul căruia, cu milenii în urmă, oșteni-străjeri trîmbițau apropierea hoardelor invadatoare, altele, mai plauzibile, reduc „turnul" la un fel de val apărător de pămînt, în genul „valului lui Traian"), dar mai e de forat în adîncuri, în palma cercetătorului rămînînd încă destule prezumții sterpe.

Oraș vechi, învechit (abia acum se deschid șantiere de noi edificii și noi artere), cu parfum de „début du siècle". Străzile pavate cu galeți masivi, care provoacă grea suferință și roților bicicletelor, și picioarelor în sandale ușoare, unica încălțăminte tolerată de tropice, sînt brăzdate de căsuțe joase (dar cu antene TV pe acoperișuri), unele din piatră, cele mai multe din stuf. (Căci aici piatra e scumpă, nu se găsește, trebuie adusă din munți, de departe, o temelie de locuință costînd mai mult decît întreaga suprastructură, de la sol la acoperiș). Pe străzi, cît e

7 zile în Delta Mekongului

ziua de lungă, foiește o mulțime imensă, în care domină țăranii. Sute, poate chiar mii de oameni, în majoritate țărani, pe care-i recunoști după pălăriile conice din pai de orez, umplu pînă la refuz ceainăriile, cafenelele, prăvăliile, care-și etalează mesele și tarabele pe trotuare. Sînt și multe țărănci, cu pantaloni negri din pînză de in și bluze albe sau colorate, cu gulere ca niște aripi de rîndunică. Ultimele „lam"-uri, autobuzele-triciclete cu motor, care stîrnesc un vacarm cît cerul, abia îi culeg, în tîrziul serilor, pe cei pe care dorința de a-și vinde la piață și ultimul pește (cazul țăranilor) sau de a mai bea un pahar cu lapte cleios de cocos, în care înoată cuburi de gheață (cazul tuturor) i-a reținut în centrul orașului peste limita rezonabilă, fixată de climă și de orarele cafenelelor sau al pieței. Capitală a unei provincii agrare, cu industrii mărunte, artizanale (împletituri de stuf, covoare și mobilă sculptată pentru export, Șaidecul trăiește pe seama produselor și a populației țărănești, al căror loc de întîlnire e piața. Aici e nodul vital al orașului, în jurul căruia gravitează mulțimea străzilor. Într-un vacarm infernal de tocmeli, de „ah!"-uri și „oh!"-uri în fața prețurilor, strigate pe toate gamele exclamațiilor, se neguțează orez, fructe, legume, păsări de curte, pești, raci, crevete (unele ating un kilogram!), ouă de găinușe sălbatice, găsite de copii prin tufișuri, strălucitoare și șlefuite ca niște bibelouri, pîinișoare și turte, prăjituri imposibil de dulci (Dong Thap e și o capitală a trestiei de zahăr!), punguțe de plastic cu lapte de cocos, țigări, hamace, pologuri care te apără de țînțari, cupoane de pînză, vase și vaze ornamentale, maimuțe, colibri, bîtlani, cufundari, splendide și furioase egrete cu ciocurile și cu aripile legate, cormorani cu penaj de eben, „găini-sultane" cu fulgi de smarald și ciocul roșu cum e piperul (piperul de tropice!), „păsări-șerpi" cu gîturi lungi și cu pene negre pătate cu verde. Printre vînzători, mulți copii, unii de 5—6 ani, cu tăvi pline de mărfuri spînzurate de gît, furnici cărînd poveri mai mari decît ele. Viața e dură la tropice, maturitatea e precoce pe-aici, puiul omului trebuie „să se țină singur" de cum se ține pe picioare. El trebuie să-și plătească într-un fel existența, actul de a trăi, și asta nu din avariția părinților, ci dintr-o aspră morală a vieții, care nu cruță nici o ființă.

Lungă discuție, într-una din seri, la sediul Comitetului de partid al provinciei. Interlocutorul nostru e președintele comitetului, tovarășul Nguyen The Huu, vechi militant al rezistenței antifranceze și antiamericane, bărbat în vîrstă, dar supluînalt, cu alură sportivă, accentuată de părul tuns perie (un frumos păr argintat, des

chiar ca o perie), deschis, franc, atent, reactiv, iradiind distincție și acea forță de seducție și de convingere proprie vechilor combatanți, trecuți prin marile întîmplări și încercări ale epocii. Discutăm despre prezentul și viitorul Dong Thap-ului, un viitor pus sub semnul marii construcții (din bugetul de 2,5 miliarde de dongi afectat provinciei în '85 o treime e destinată edificării de locuințe, drumuri și poduri). Temeiul rămîne agricultura, ea face bogăția provinciei, dar o bogăție trudită, fiecare bob de orez concentrînd o cantitate inimaginabilă de sudoare. Șase luni pe an sînt de foc, seacă apa sub bărci în canale și rîuri, șase sînt cu ploi năprasnice, cu ape ce se ridică la 5–6 metri deasupra cîmpiei. Satele se îngroapă sub valuri, oamenii se refugiază în poduri (care au poduri) sau în șampanele cu coviltire din scoarță de bambus, care o jumătate de an le vor fi cămin. În Delta Mekongului, Dong Thap-ul e crucea apelor, cumpăna apelor, polul apelor. Dacă cineva are nefericita inspirație de a-și da duhul în sezonul ploilor, nu va putea fi îngropat (unde să-l îngropi, ți-ar trebui pentru asta scafandri!), drept care leșul, vîrît într-un sac, va spînzura de creanga unui arbore pînă cînd apele se vor retrage. Singura specie de orez care proliferează în aceste condiții e cel „flotant", plutitor adică, rezistent la apă, crescînd în ea și odată cu ea. Nu-i o specie faimoasă, aleasă, e una mai mult sălbatică, dar iată că anul trecut ea a dat peste 420 kg. pe cap de locuitor, un record în istoria locurilor. Interlocutorul se întrerupe, ne arată din ochi, pe masa ce ne desparte, cutia din lemn prețios de teck, cu inserții de fildeș, în care, ca în „Selim"-ul lui Ion Barbu, se rînduiesc „ca sculele-n sipeturi" minuni pentru fumători, aromate țigări din tutun Virginia. Între timp ni se servește ceaiul, adus de o fată care poartă tava cu cești aburinde ca pe un lichid parcă mistic. Ceai verde, tare, sorbit cu nesaț, dar și cu cucernicie de toți cei de față, într-o tăcere întreruptă doar de plescăituri de satisfacție și de rîgîitul exclamativ, în final. Unde rămăsesem? A, da, la ploi și la inundații. Tovarășul Nguyen The Huu e gînditor, privește spre ușa deschisă a încăperii ce se continuă cu o terasă încărcată de plante ornamentale (Dong Thap e și o capitală a florilor) și de acolo cu noaptea. Noapte veghează de o lună imensă, dar palidă, abia sticlind prin voaluri fantomatice de aburi. Oare mîine o să plouă?

În cea de-a șaptea zi a călătoriei în Deltă vizitez, într-o comună de lîngă Saidec, un centru pentru producerea de arbuști și plante ornamentale. Centrul e organizat pe baze cooperatiste, cu contribuția a 200 de familii de grădinari. O fabuloasă geografie a splendorilor vegetale, pe un spațiu de doar 3 hectare (reprezentînd doar „centrul" propriu-zis, nucleul din care se desfac radiar, spre toată comuna, grădinile celor 200), în care privirea coboară și urcă, din bucurie în bucurie, pe plante și arbori cu staturi somptuoase și culori de pietre scumpe. Sînt aici, ni se spune, peste 25 000 de plante ornamentale, în sute de specii. Par însă mai multe, par milioane. Cum s-a putut realiza acest fabulos, pe un spațiu atît de mic? Greu de explicat. Grădinile europene pot fi transpuse în plan, cele asiatice nu. Ele nu se pot citi liniar, în suită, pentru simplul fapt că zecile de pavilioane și chioșcuri înțesate de flori, decorate cu flori, împresurate cu flori și arbori ornamentali, dispuse în registre diferite, pe roci-sculpturi (naturale sau artificiale) ori pe țărmuri de rîuri și lacuri-miniaturi, legate între ele cu poduri, punți, balustrade savant împletite din lemn sau piatră, își deschid ferestrele spre alte priveliști, multiplicîndu-și perspectivele în apele care sînt altfel la fiecare ceas al luminii. Deasupra, curgerea lentă sau agitată a cerului, în apă trenele de pești roșii sau translucizi, compunîndu-se în mișcătoare evantaie peste prundișul ce desenează alte grădini, subacvatice, în jur crinigigantici, gladiole gigantice, conifere de tropice „în etaje" (brazi transformați din piramide în trepte de etaje orizontale, de un fast unic, extrem de scumpi, fiecare brațrăsad din sutele ce alcătuiesc un „etaj" costînd vreo 2 000 de dongi), apoi fel de fel de arbori și de arbuști „prelucrați" cu foarfecele în înfățișări de maimuțe, tigri sau cerbi, totul într-o profunzime multicoloră de flori minuscule, fiecare din ele un unicat, o bijuterie. Flori pentru curți, pentru balcoane, pentru ghivece, pentru ghirlande, pentru buchete sau butoniere. E deajuns pentru o cameră sau o casă, numai una din aceste plante-miracole, care-și ia pe cont propriu sarcina să modifice coloristic decorul în fiecare anotimp, dacă nu în fiecare zi. Plantele sînt expediate la Ho Și Min și în alte orașe cu camioanele sau, pe rîuri și pe canale, cu bărcile. Ni se povestește că în preajma „Tet"-ului (Anul nou lunar, cînd parcurile, casele și oamenii se împodobesc cu flori) centrul primește zilnic cîte 10 000–12 000 de clienți.

E abia ceasul amurgului dar, brusc, cerul se face sumbru. Nori grei, de forme fantastice, venind dinspre răsărit, ascund soarele. Un vînt rece începe să sufle în rafale. Oamenii grădinii se precipită să întindă peste răsaduri folii de plastic. Undeva, pe uliță, bocănesc bivoli alergînd spre grajduri. Pe trunchiul unui arbore din fața mea se cațără cu iuțeală un șobolan, dispărînd în frunzișul în care, probabil, o să-l înghită un șarpe. Au tăcut și frunzișurile, pline pînă mai adineaori de șuierele asurzitoare ale șopîrlelor. Ploaia se prăbușește deodată, într-un șoc de cortină gigantică, ruptă din cer. În noaptea asta, la Dong Thap va fi noaptea potopului.

MIAMI

Prin trimisul său, dl. M Jon Thomas, subsecretar de stat la departamentul de stat, administrația SUA a pus în gardă pe conducătorii Europei de vest asupra creșterii alarmante a consumului de cocaină. După estimările oficiale, circa 20 de tone pătrund ilegal în Europa, ceea ce reprezintă o treime din consumul anual al toxicodependenților americani. Producția de cocaină a sporit considerabil, ceea ce i-a determinat pe traficanți să caute și să cucerească noi piețe, mai ales în Europa, a precizat dl. Thomas care a vizitat țările comunitare în fruntea unei delegații oficiale a cărei misiune o constituie întărirea frontului comun de luptă împotriva flagelului drogurilor. În acest scop, delegația a propus un atac concertat asupra bazelor financiare ale traficului mondial de stupefiante, mai ales prin vaste acțiuni de blocare și confiscare de fonduri. (Știre AFP)

Capitala drogurilor și a aventurii

Un Boeing 747 se află sub sechestru pe aeroportul din Miami. În buchetele de flori artificiale pe care le transporta din Columbia pentru sărbătorirea Sf. Valentin a fost găsită cocaină. O tonă. Valoare comercială — 600 milioane dolari. În același oraș, 9 persoane acuzate de complot împotriva unei republici sud-americane își așteaptă procesul. Au fost arestate cu cîteva luni în urmă pe o pistă de aterizare de lingă Palm Beach lîngă un avion de turism care transporta și 350 kg cocaină din a cărei vînzare urma să se „angajeze" o mică armată particulară care urma să dea lovitura de stat. „Neșansa" lor a fost că asasinul plătit pentru a-l suprima pe nedoritul șef era „tocmai" un agent FBI care a dejucat întregul scenariu.

Acestea sînt știri din cronica cotidiană a orașului Miami, Florida, SUA. Pînă mai ieri, oraș tip ilustrată color, cu hoteluri aliniate de-a lungul unei plaje aurii, umbrită discret de frunzele traforate ale palmierilor murmurînd sub briză, Miami era locuit de pensionarii moderat bogați. Azi este o cetate a aventurii unde se înnoadă toate drumurile traficului de droguri și arme. Se spune că Miami a ajuns o Casablancă a anilor 80. E totuși departe de farmecul straniu al orașului mediteraneean, zgîrie norii săi din oțel și sticlă transformînd bulevardul principal într-un Wall Street tropical unde nimic nu poate semăna cu Rick's, café „americain". Nu e nici un Bogart în circulație și deci nu va apare nici Ingrid Bergman. Iar personaje gen Victor Laszlo, șeful rezistenței cehoslovace împotriva nazismului, sînt imposibil de găsit aici, unde cauzele nobile, altruiste au dispărut pînă și din povestiri. Fauna umană redată pe pelicula capodoperei lui Michael Curtiz abundă: spioni, transfugi, bandiți și mercenari, revoluționari exilați și exportatori de revoluție. Predomină însă tipii cu meserii specifice acestui deceniu: traficanții de droguri și arme, „curățitorii" de bani. E o adevărată colecție de tipologii umane de o anume speță, evoluînd între intrigi și aventură, între comploturi și afaceri mai mult sau mai puțin murdare. Autoritățile consideră că factorii calamitanți ai acestui oraș sînt geografia, limbajul, mediul ambiant și banii Ei, banii au însă ponderea cea mai importantă, ei singuri și posesorii lor fiind în stare să eclipseze influențele celorlalți trei. Uneori se întîmplă că profesioniști ai finanțelor în lipsă de capital și capitaluri fără stăpîn nu se întîlnesc la momentul optim și atunci crește influența celorlalți factori. O influență pasageră pentru că aici, la Miami, banii vin și pleacă, își schimbă stăpînii de cîteva ori pe zi indiferent de limba folosită de aceștia, de zona geografică din care provin (banii sau posesorii lor) sau de tarele amprentate de mediul în care evoluează. Burghezia bogată din bazinul caraibian își expediază o bună parte din capitaluri în SUA în general și la Miami în particular. E o opțiune ușor explicabilă — Miami este orașul american cu cele mai multe, mai bune și mai rapide legături aero și navale cu centrul și sudul continentului American și oferă o atracție în plus — în multe bănci limba oficială este spaniola și, secundar, engleza. Încă de la jumătatea anilor 60 o mană cerească de 17 miliarde dolari în capitaluri sud-americane s-a revărsat peste mereu seninul cer al orașului. Azi, cînd datoriile oficiale sud-americane la băncile SUA se cifrează la 80 miliarde dolari, sumele particularilor transferate în aceste cetăți ale finanțelor au ajuns la 170—200 miliarde dolari!

Sînt mai puțin de 10 ani de cînd drogurile au devenit o gigantică și prosperă afa-

cere industrial-financiară, sumele mai sus menționate fiind, în comparație cu rețetele aduse de cocaină, marijuana, LSD sau de alți blestemați membri ai acestei mortale familii, un mărunțiș oarecare. Cu miile de km de coastă, un interior sălbatic, o distanță de Columbia egală cu autonomia unui avion de turism Cesna 404, Florida a ajuns o adevărată bază de triaj pentru piața drogului. Traficanții intră pe unde vor. Între Key West și Jacksonville sînt porțiuni pe unde poate trece fără să fie deranjată o întreagă divizie. Cine nu alege drumul drept poate face escală în Haiti sau Jamaica fără nici un risc. În ultima vreme, de cînd rețeaua de informatii a poliției s-a îmbunătățit, 80 la sută din trafic trece prin Bahamas spre Miami. Cu toate eforturile făcute de administrație, cu toate măsurile de prevenire luate, cu toată impresionanta desfășurare de forțe și mijloace anti-drog, drogurile curg. Arthur Nehrbass, șeful oficiului de luptă împotriva crimei organizate din cadrul poliției municipale motiva: „Nu este vorba doar de imposibilitatea de a controla prin radar sutele de avioane, din care multe zboară la joasă înălțime ci, mai ales, de faptul că Florida are sute de piste de aterizare naturale, neoficiale" În timpul celui de-al doilea război mondial, aici au fost construite baze militare pentru antrenamentul piloților din Air Force, abandonate apoi după stingerea conflictului. Este suficient să cosești iarba crescută sălbatic pentru a asigura aterizarea unui bimotor. Cînd drumul drogului brăzdează oceanul traficanții sînt și mai greu de prins. În timpul week-end-ului brațul de mare dintre Miami și Fort Lauderdale e mai aglomerat ca o autostradă. În Florida sînt înregistrate 500 000 de ambarcațiuni, așa că încercarea de a o depista pe cea care poartă drogul e fără rost. Singură, delațiunea ce-i mai ajută pe polițiștii care, ca peste tot în lume, au rețeaua lor de denunțători. Lupta hoți-vardiști a ajuns o chestiune de pură fantezie și mai puțin de mijloace tehnice. Acum se poartă parașutarea încărcăturilor cu drog în zona deșertică de la Everglades de unde jeep-uri camuflate le ridică fără probleme. În pofida tuturor adversităților, polițiștii au avut succese notabile în combaterea traficului. În primele 2 luni ale lui 1985 au sechestrat 4 tone de „zăpadă" (cocaină pură), cam cît în 6 luni din 1984. Urmarea firească a dezechilibrării raportului cerere-ofertă din cauza „amestecului" poliției a fost creșterea prețurilor. După o prăbușire a acestora la 14 000 dolari kilogramul, cînd cantitățile oferite sufocau piața, s-a ajuns la 35 000 în iulie 1985. Nimeni nu știe, nici măcar cu aproximație, cît este cîștigul net al cowboy-lor drogului. Se vorbește însă de încasări cifrate la 10 miliarde anual. Un munte de bani în jurul căruia se petrec curioase fenomene financiare: filiale Federal Reserve din Miami — bancă federală care se ocupă cu distribuția dolarilor — este printre singurele cu sold activ — 5 miliarde.

Ei, dar nici traficanții nu stau pe roze. Au și ei mari probleme cu disimularea și expedierea banilor către furnizorii de drog. Mare lucru n-ar fi, pentru că 3,5 milioane de dolari în bancnote de 20 cîntăresc 150 de kg și ocupă puțin spațiu într-o ladă. Dar, din cauza organizației „Greenback" (adică „verzii înapoi") care se ocupă cu blocarea reciclării dolarilor, traficanții au renunțat la metodele rudimentare și au găsit una legal valabilă — cumpără bănci. În 1977 în Miami era o singură bancă străină și tare puține acele instituții financiare indigene implicate în afaceri internaționale. Azi, acestui gen de operațiuni i se dedică 130 de bănci aparținînd de 14 state. Simpla lor enumerare în revistele specializate ocupă 12 pagini. Dar, de cînd autoritățile fiscale au început să controleze atent activitățile internaționale ale băncilor, banii din droguri au prin Miami o traiectorie fulgerătoare. O cotă parte se întoarce în Columbia unde se află rezidența capului familiei traficanților. O altă parte este investită în concesiuni auto, șantiere navale și apartamente. Ceva revine și paradisului fiscal din Caraibe — Antilele Olandeze, Panama, Bahamas — unde banii sînt incolori, inodori și insipizi și nimeni, dar absolut nimeni nu este curios să le cunoască proveniența. În fine, ultima parte este turnată la rădăcina comerțului ilicit cu arme care înflorește rapid și copios ca orice plantă tropicală. Miami este prima piață pentru acest gen de negustorie a Americii centrale și de sud. Pe orice stradă din Bogota se vinde cu 1000 de dolari un pistol care costă doar 250. S-a calculat că 20 la sută din crimele comise în Caracas au fost înfăptuite cu arme importate din Miami, ca de altfel și 25 la sută din delictele săvîrșite cu mînă armată în New York. În fond, ce poate fi mai simplu decît să-ți cumperi o armă? Este suficient permisul de conducere și suma în dolari pentru a fi posesorul oricărui tip de țeavă care scuipă foc. Și dacă n-o vrei pe numele tău dai 100 de dolari și obții un permis contrafăcut. Alături de droguri și arme nu se putea să nu se actueze și mercenarii, ucigași nebuni care-și oferă serviciile pentru cîteva mii de dolari și se pretează la orice acțiune armată, împotriva oricui, indiferent de zona geografică.

Miami, casa de bani a traficanților de orice fel, locul unde se poate organiza o campanie electorală sau o lovitură de stat. Aici trăiesc, scria revista italiană „Europeo" din care am spicuit pentru dvs, aceste informații, „pirații din Caraibe", un alt gen de răufăcători dar, în fond, aceeași faună imundă care mișună în mlaștina infestată cu toate relele posibile pe care Pandora în curiozitatea-i nesăbuită le-a eliberat asupra cuminților pămînteni.

IOAN ROȘCA ■

MISIUNE în ROMÂNIA

O anchetă de MIHAI PELIN

În urmă cu un deceniu, cunoscuta casă de editură Fischer a lansat volumul *Israels langer Arm* de Janusz Pieckalkiewicz, o succintă și vioaie istorie a serviciilor secrete israeliene, scrisă de un specialist al domeniului. În patru ani, cartea a fost tradusă într-o duzină de limbi, nouă revenindu-ne plăcerea să parcurgem a treisprezecea ediție: *Les services secrets d'Israel*, Le Livre de Poche, Paris, 1979. Din păcate, modul în care este situit adevărul într-un anume episod din această carte aruncă o umbră asupra întregului și sfîrșește prin a descuraja entuziasmul inițial al cititorului avizat.

Cine este Janusz Pieckalkiewicz? S-a născut la Varșovia, în anul 1925. Era nepotul profesorului Jan Pieckalkiewicz, unul dintre conducătorii rezistenței antinaziste poloneze, asasinat de Gestapo în 1943. El însuși a luptat în rezistență, după cum ne asigură editorii săi, de la vîrsta de 17 ani. După război, a urmat cursurile Academiei de film din Lodz. Ulterior, în Occident, a realizat seriale de televiziune despre activitatea principalelor servicii secrete de informații care au acționat în al doilea război mondial. În 1969, la a IX-a ediție a Festivalului internațional de televiziune de la Monte Carlo, pentru cele 26 de episoade ale serialului *Spioni, agenți și soldați* a fost distins cu premiul *Nimfa de Aur*, rezervat celui mai bun serial de istorie contemporană. În 1973, televiziunea vest-germană i-a prezentat filmul *Israel are brațul lung*, o palpitantă narațiune în imagini a unor tenebroase afaceri de spionaj și eroice acțiuni de comando. Peste alți doi ani, filmul a devenit cartea asupra căreia am decis să stăruim cu mai multă atenție.

Cu alte cuvinte, ne aflăm înaintea unei cărți de vizită realmente impresionantă. Janusz Pieckalkiewicz trece drept un expert de prim rang în materie de servicii secrete. Fără a-i contesta temeiurile reputației, noi vrem doar să corectăm cîteva dintre afirmațiile sale privind o secvență de istorie secretă care s-a consumat în cerul și pe pămîntul României, în anii 1943—1944, deci la o răscruce importantă a trecutului țării noastre.

În capitolele dedicate celui de-al doilea război mondial, Janusz Pieckalkiewicz detaliază o seamă de acțiuni întreprinse de organizația secretă israeliană *Mossad*, în colaborare cu serviciile similare britanice din Orientul Apropiat. Între alte țeluri ale acestei colaborări se înscria și restabilirea unei rezidențe la București sau în alt oraș românesc. După instalarea Misiunii Militare Germane în România, afirmă autorul, capul rezidenței *Mossad*-ului de la București, Ruth Klieger, a trebuit să-și facă bagajele. Din acest punct de vedere, nu avem decît o obiecție: poate adevăratul nume al persoanei în speță era Ruth Klueger, poate locuia pe strada C.A. Rosetti nr. 43 și, din primăvara lui 1941, într-adevăr, telefonul ei, 23146, nu mai răspundea la apel. În consecință, destul de tîrziu în raport cu data lichi-

dării la care ne referim, anume în toamna lui 1943, la Cairo s-a decis lansarea a doi parașutiști israelini în România. Janusz Pieckalkiewicz nu ne comunică data exactă la care a avut loc această lansare, deși ne dă să înțelegem că ar fi stat de vorbă cu unul dintre protagoniștii ei. Întîi, susține că evenimentul decolării spre România s-a petrecut în octombrie 1943. Mai tîrziu, din narațiunea unuia dintre parașutiști, deducem că largarea lor efectivă s-a întîmplat în noaptea Anului Nou 1944. Fiind greu de crezut că un zbor cu avionul, din nordul Africii pînă la Dunăre, ar putea să dureze aproape trei luni. Totuși, să-i dăm cuvîntul lui Janusz Pieckalkiewicz, urmînd apoi să așternem pe hîrtie ceea ce știm noi despre această afacere.

Eroii acțiunii, în versiunea lui Janusz Pieckalkiewicz, se numesc Yehouda Ashibar și Aris Oreni. Destinația lor ar fi fost un mic orășel situat la circa 60 km distanță de București. Din clipa cînd au început să survoleze teritoriul românesc, avionul lor a fost întîmpinat de puternice baraje de artilerie antiaeriană. Primul a sărit Arie Oreni, apoi Yehouda Ashibar. „Această coborîre în noaptea glacială — s-a confesat acesta autorului — îmi părea un coșmar. Împrejurul nostru explodau obuzele antiaerienei și, în timp ce pluteam suspendat între cer și pămînt, mi-a venit dintr-o dată ideea că această noapte era noaptea Anului Nou. Deasupra, avionul scînteia în lumina proiectoarelor. Am privit spre pămînt și am simțit că îmi stă inima: aveam sub ochi periferiile Bucureștiului. Din eroare, pilotul ne largase deasupra Capitalei românești". Trăgînd disperat de suspante, Yehouda Ashibar a evitat să aterizeze într-o piață și a căzut pe un acoperiș, de pe care s-a rostogolit într-o curte de fermă, într-o căruță plină cu știuleți de porumb. Mîrîiau cîini în jur și Yehouda Ashibar era incapabil să miște: în cădere, își fracturase piciorul stîng. Nu i-a mai rămas decît să înghită planul de operații și codurile. Apoi s-au auzit pași pe pavajul curții și parașutistul s-a văzut înconjurat de un grup de soldați. A fost internat în spitalul militar din București, de unde a izbutit să intre în legătură cu comunitățile evreiești din România. La rîndul său, Arie Oreni a fost capturat de jandarmeria rurală românească. La interogatorii, a susținut morțiș că nu ar fi avut decît misiunea de a lansa manifeste, dar ar fi fost nevoit să sară cu parașuta deoarece avionul a fost atins de obuzele artileriei antiaeriene. Curînd, românii l-ar fi livrat germanilor, care l-au internat într-un lagăr din Frankfurt, unde l-au supus unei anchete severe. Apoi a fost readus în România. Un an mai tîrziu, și Yehouda Ashibar, și Arie Oreni ar fi fost eliberați de armatele sovietice.

În vara lui 1944, își continuă Janusz Pieckalkiewicz expunerea, au fost lansate în România și alte echipe de doi sau trei parașutiști, fiind recepționate de comitetele de primire ale mișcării sioniste clandestine. Treptat, s-ar fi format la București un cartier general al organizației *Haganah*, cunoscuta armată de autoapărare israeliană, aflat în permanentă legătură prin radio cu baza de la Cairo. De asemenea, acest comitet ar fi ajutat numeroși aviatori aliați evadați din lagărele de prizonieri românești să treacă în Iugoslavia. În sfîrșit, acest comitet ar fi reușit să intre în legătură chiar și cu Yehouda Ashibar și Arie Oreni, transferați între timp la închisoarea militară din București. Cînd germanii au început să atace Capitala, adică în zilele care au urmat actului de la 23 august 1944, cei doi parașutiști ar fi fost eliberați din închisoare. Astfel spus, Janusz Pieckalkiewicz intră în contradicție cu cele afirmate nu numai trei paragrafe în urmă, privind condițiile eliberării captivilor.

Într-adevăr, primele unități ale armatelor sovietice și-au făcut apariția la București abia la 30 august 1944, deci după eliberarea lui Yehouda Ashibar și Arie Oreni din închisoare. Însă parașutiștii nu se sinchisesc de această contradicție minoră. Eliberați din închisoarea militară românească, așteptînd să fie eliberați și de armatele sovietice, ei își procură urgent un post de radioemisie și cer ajutor. „În dimineața zilei următoare, din Italia — precizează Janusz Pieckalkiewicz — au decolat 120 fortărețe zburătoare din Flota 8-a aeriană a Statelor Unite. Un întreg covor de bombe a căzut pe grupul de luptă al generalului Gerstenberg și pe aerodromul Otopeni". Cu pierderi grele, germanii s-au retras de pe liziera Bucureștilor. După intrarea armatelor sovietice în Capitala României, toți parașutiștii din *Mossad* și-au regăsit întregi și sănătoși baza de la Cairo. Și Janusz Pieckalkiewicz pune punct acestui episod tenebros, contradictoriu chiar și la cea mai lejeră lectură.

Îndeobște, marile falsificări de istorie se întemeiază pe un cumul de falsificări mărunte, uneori aproape insignifiante, care nu adaugă adevărul decît cu un retuș aparent inofensiv. Cărți de genul celei scrise de Janusz Pieckalkiewicz, autor aureolat și de reputația de a fi un specialist în probleme de servicii secrete, circulă cu miile în lume, în zeci de milioane de exemplare. Treptat, ele sfîrșesc prin a inocula în conștiințe o imagine vag fardată a istoriei, provocînd uneori, unor națiuni întregi, prejudicii de ordin moral insesizabile pentru lectorii neavizați. Aceste prejudicii nu folosesc nimănui. Nici celor ce scriu asemenea cărți, dar nici națiunilor în discuție. La rîndul său, și Janusz Pieckalkiewicz, obstinîndu-se în a plasa organizația *Mossad* chiar în buricul istoriei celui de-al doilea război mondial, fardează fără nici un discernămînt realitatea prin ușurința cu care produce diverse enormități. Cu toate acestea, nu avem pur și simplu nici un motiv să-l suspectăm de rea voință și să-i intentăm un proces de intenții. Dimpotrivă, noi îl considerăm de-a dreptul indus în eroare, străin de orice surse obiective de informații, dependent de confesiuni pe care nu a fost în măsură să le verifice. Parașutiștii Yehouda Ashibar și Arie Oreni

au existat în carne şi oase, chiar dacă românii i-au cunoscut sub alte nume. Au fost oameni de mare curaj şi povestea lor reală a fost destul de dramatică, încît nu vedem nici o raţiune în a o împăna inutil cu elemente îndoielnice de ficţiune. Înainte de a o relata în deplinătatea adevărului ei, ne simţim, datori, totuşi, să corectăm cîteva aserţiuni colaterale ale lui Janusz Pieckalkiewicz.

În Bucureştii anilor 1943—1944 nu exista o închisoare militară de genul celei la care se referă autorul istoriei serviciilor secrete israeliene. În mod normal, închisoarea Comandamentului Militar al Capitalei servea pentru pedepsirea ofiţerilor, subofiţerilor şi ostaşilor care încălcau atribuţiile de serviciu sau normele disciplinei cazone. În mod excepţional, erau deţinuţi în celulele ei, doar în faza cercetărilor judiciare preliminare, diverşi indivizi surprinşi în acţiuni care contraveneau legilor în vigoare. În nici un caz nu aveau şanse să ajungă în această închisoare paraşutişti ca Yehouda Ashibar şi Arie Oreni, capturaţi în uniforme militare recunoscute de statul român. De fapt şi de drept, locul lor se afla în lagărele de prizonieri. Îndeobşte, pe parcursul interogatoriilor iniţiale, mai toţi paraşutiştii capturaţi în împrejurări similare au fost deţinuţi la Şcoala de ofiţeri activi de infanterie de pe strada Izvor, în condiţii care nu aveau nimic comun cu cele existente într-o închisoare adevărată.

În al doilea rînd, ne îndoim că paraşutiştii din *Mossad*, lansaţi în România în vara anului 1944, ar fi ajutat aviatori aliaţi evadaţi din lagăre să treacă în Iugoslavia. Toţi militarii capturaţi în uniforme britanice şi americane au părăsit România pe calea aerului, în zilele de 2 şi 3 septembrie 1944. În octombrie, acelaşi an, dintr-o situaţie întocmită de locotenent-colonelul Alexandru Popescu, şeful de atunci al secţiei prizonieri din Ministerul Apărării Naţionale, aflăm că au fost predaţi primelor elemente ale misiunilor militare americană şi britanică sosite la Bucureşti, în total, 468 ofiţeri, 638 subofiţeri şi 8 sergenţi, deci 1114 oameni. Rubrica evadaţi nu conţinea nici o cifră, pentru că nu era cazul. În acest transfer de captivi, sovieticii nu au avut nici un amestec.

Aprofundînd cercetările, am sfîrşit prin a afla că toate încercările de evadare ale aviatorilor aliaţi s-au încheiat prin eşecuri. Astfel, putem aminti tentativa ratată a sergentului Huntley Russel, din toamna lui 1943, sau pe aceea a sublocotenentului Orvilles S. Moore şi plutonierului Eugene A. Mahuta, din vara lui 1944. La 16 noiembrie 1943, la orele 18, au evadat din lagărul de la Timişul de Jos şase subofiţeri americani şi doi subofiţeri britanici. Săpaseră un tunel lung de 10 metri din camera vilei în care erau cazaţi pînă sub taluzul şoselei naţionale. În primele ore după evadare, au fost prinşi cinci din cei şase americani. La 19 noiembrie 1943, a fost prins şi al şaselea subofiţer american evadat. Subofiţerii britanici au fost recapturaţi în Dobrogea, de ţăranul Gheorghe Ilicaş din comuna Osmancea. Mai aveau de străbătut numai 28 km pînă la frontiera româno-bulgară, dincolo de care i-ar fi aşteptat necazuri mai mari. Alţi patru prizonieri americani au încercat să evadeze de la Timişul de Jos la 13 aprilie 1944. Nici această tentativă nu a izbutit. Încît, cu toată bunăvoinţa lor, paraşutiştii proveniţi din *Mossad* nu ar fi avut pe cine să ajute să treacă în Iugoslavia.

Poate paraşutiştii din *Mossad* au ajutat să treacă în Iugoslavia pe acei aviatori aliaţi din echipajele doborîte în spaţiul aerian al acestor meleaguri care au reuşit să se sustragă de la bun început autorităţilor militare româneşti. Dar nici o sursă documentară, nici o mărturie concretă de aici sau de aiurea nu pledează în favoarea unei asemenea afirmaţii. Un grup restrîns de aviatori americani, doborîţi în raidul de la 1 august 1943, au fost ascunşi de prinţesa Ecaterina Caragea în conacul ei din judeţul Prahova. Şi au rămas sub protecţia aventuroasei prinţese pînă la 23 august 1944. De fapt, ori încotro s-ar fi îndreptat, dincolo de hotarele României militarii aliaţi nu ar fi întîlnit decît spaţii ostile. Ar fi o iluzie să credem că cei ce ar fi trecut hotarul spre Iugoslavia erau invitaţi automat la o cafea de Iosip Broz Tito. Pînă la taberele eroicilor partizani iugoslavi era cale lungă şi nemilos controlată de germani, de ustaşi şi de cetnici. Ca să spunem lucrurilor pe nume, singura informaţie conform căreia patru aviatori americani doborîţi în raidul asupra zonei petrolifere româneşti, la 1 august 1943, ar fi izbutit să traverseze Iugoslavia şi Italia, pînă în liniile aliate din sudul peninsulei, a fost adusă în România tocmai de Yehouda Ashibar şi Arie Oreni. Şi cu asta nu ne mai rămene decît să dezvăluim adevărata lor poveste. Precizînd din capătul locului că nu le-a lipsit temeritatea şi abnegaţia pentru o cauză dreaptă, ci norocul. Au fost păscuţi de ghinion chiar din clipa cînd li s-au deschis paraşutele. Cum dealtfel se mai întîmplă printre spioni, fie că lucrează pentru *Mossad*, fie că s-au înrolat în alte servicii de informaţii.

S-ar putea ca nici numele furnizate de Janusz Pieckalkiewicz să nu fie cele reale. Cum prea bine se ştie, nu de nume de împrumut duc lipsă spionii. Mai neted spus, Yehouda Ashibar şi Arie Oreni s-au prezentat autorităţilor militare româneşti sub numele Giedeon Jakobson şi Josef Hanany. Avionul care i-a adus pe aceste meleaguri — nu un *Halifax*, cum crede Janusz Pieckalkiewicz, ci un *Liberator* american — a intrat în spaţiul aerian al României survolînd Dunărea între Turnu Măgurele şi Giurgiu, în noaptea dinspre 30 septembrie spre 1 octombrie 1943. Ţelul lui era de a se angaja pe itinerariul Bucureşti—Timişoara, pentru a arunca manifeste, a sonda reacţiile artileriei antiaeriene şi a aprecia traficul naval de pe Dunăre. Cel puţin aşa au afirmat la interogatorii captivi. Avionul era special amenajat pentru misiuni de acest gen: eliberat de greutatea instalaţiilor indispensabile în raidurile

de bombardament, se putea menține în aer timp de 18—19 ore. Decolase la 30 septembrie 1943, orele 17, de pe aerodromul din Tokra, în apropiere de Benghazi, de unde decolase și o parte din escadra aeriană americană care bombardase Cîmpina și Ploieștii la 1 august 1943. Echipajul era format din cinci oameni: pilot, observator, radiotelegrafist, radiotelegrafist secund și dispatcher, *y compris* Giedeon Jakobson și Josef Hanany. Avionul mai transporta și o încărcătură de o tonă și jumătate de manifeste și a pătruns în Balcani pe itinerariul Insula Thasos — est Atena — est Sofia, parcurs la altitudinea de 4000 m. După ce a survolat Dunărea, coborînd la 3000 m, *Liberator*-ul s-a apropiat de București dinspre sud-sud-est, echipajul recunoscînd marele oraș după luminile necamuflate. Între orele 22,45 și 23, s-a angajat într-un tur al Capitalei românești pe un segment de arc de cerc de 15 grade, lansînd cam jumătate din încărcătura de marfă ideologică. Din păcate, cele mai multe manifeste, lansate de Giedeon Jakobson cu un aparat special, prevăzut cu o scurtă bandă rulantă, au căzut în afara perimetrului Capitalei, între Popești-Leordeni și Jilava. Totuși, merită să le studiem cu mai multă atenție.

Pe unul dintre afișele lansate de Giedeon Jakobson era imprimată imaginea catedralei Sf. Paul din Londra, înconjurată de ruine și îmbrăcată în saci de nisip. Pe verso, era reprodusă o fotografie înfățișînd atacul bombardierelor americane asupra rafinăriilor din Ploiești, consumat la 1 august 1943. „Aceasta — specifica textul afișului — este catedrala Sf. Paul din Londra. Bombele incendiare care sînt răspunzătoare de acest sacrilegiu au fost umplute cu petrol de la Ploiești. Acesta este Ploieștiul românesc. Bombele incendiare ale aliaților sînt răspunzătoare de ceea ce vedeți". Și cele două imagini, într-adevăr, erau de-a dreptul halucinante. Iar celălalt tip de afiș lansat de dispatcherul Giedeon Jakobson reprezenta o concluzie și un îndemn rezultate din primul: „Atacul asupra Ploieștilor — avertiza textul lui — a făcut dovada că și România se află în raza de acțiune a forțelor aeriene aliate. Înaintarea rusească dinspre răsărit și cea anglo-americană dinspre sud fac ca toate centrele românești să devină pe zi ce trece mai primejduite. Noi nu voim pierderea de vieți românești. De aceea noi spunem: Fugiți din vecinătatea regiunilor militare și industriale amenințate!" Cum s-ar spune, glume macabre, obișnuite în vremuri de război. Unde să fugă dezmoșteniții acestui pămînt, tîrîți fără voia lor într-un război pe care nu l-au dorit?

Deasupra Capitalei românești, avionul în care se aflau Giedeon Jakobson și Josef Hanany nu a întîmpinat nici un fel de dificultăți. A regăsit Dunărea și s-a angajat pe un drum paralel cu fluviul, spre vest. La Turnu Severin, avionul decolat de la Tokra a făcut cunoștință cu primele baraje ale artileriei antiaeriene românești. Este neîndoielnic faptul că pilotul nu era experimentat pe această rută, pentru că altfel nu s-ar fi îndreptat de-a dreptul spre Reșița, unde l-au luat în primire alte baterii de artilerie A.A., mult mai puternice. Din acest moment, datorită deselor schimbări de direcție, pilotul s-ar fi dezorientat, survolînd fără să știe Timișoara, obiectivul terminus al misiunii. Din cauza camuflajului perfect, echipajul nu a recunoscut orașul. După mai multe tururi largi deasupra Banatului, care au izbutit să alerteze întreaga regiune, avionul s-a îndreptat spre Lipova, unde a mai lansat cîteva pachete de manifeste. L-a mai întîmpinat un foc sporadic de artilerie deasupra Radnei, cînd pilotul a și început să coboare, în încercarea de a recunoaște locurile. Iar în spațiul aerian al Lipovei, la o altitudine de 500 metri, avionul a intrat din nou în barajul extraordinar de puternic al unor baterii de tunuri automate Oerlikon.

La distanța de 500 metri, asemenea serie nu și-au ratat niciodată ținta. Relatările lui Giedeon Jakobson și Josef Hanany despre ceea ce s-a întîmplat în văzduh, chiar dacă nu au fost primite cu prea multă încredere erau plauzibile. Atinse de proiectile, două din cele patru motoare ale avionului *Liberator* s-au calat și, în panica iscată la bord, comandantul a decis abandonarea aeronavei. Primii au sărit Giedeon Jakobson și Josef Hanany, însă nu i-a mai urmat nimeni. Probabil, dîndu-și seama că aparatul mai poate fi guvernat, pilotul a sistat salturile, a îndreptat *Liberator*-ul spre sud-vest, a survolat din nou Timișoara și a părăsit spațiul aerian al României peste frontiera cu Iugoslavia.

La 1 octombrie 1943, ora 2,15, cei doi parașutiști erau în mîinile jandarmeriei române. Întîi, captivii au fost lăsați să doarmă pe săturate și abia spre amiaza zilei organele militare de informații i-au supus primelor interogatorii. Evidența pleda în favoarea faptului că nu erau însărcinați cu o misiune de diversiune. Giedeon Jakobson și Josef Hanany purtau uniforme militare britanice, nu aveau nici haine civile, nici arme, și săriseră din avion cu parașute albe, de salvare. Îndeobște, lansările de noapte, în scopuri de spionaj sau în cadrul unor acțiuni de comando, din motive lesne de înțeles, se efectuau cu parașute albastre sau cenușii. Altfel, spus, avînd în vedere circumstanțele capturării lor, parașutiștii urmau să se bucure de toate avantajele regimului rezervat prizonierilor de război.

În același timp, o altă evidență era în măsură să răstoarne presupunerile inițiale: asupra lui Giedeon Jakobson și Josef Hanany s-au găsit 123 monede de aur în valoare de 1 700 000 lei, 198 bancnote străine în valoare aproximativă de 1 500 000 lei și 246 bancnote românești totalizînd 173 000 lei, sume apreciabile în vremurile acelea. De asemenea, parașutiștii aveau asupra lor pachete cu hrană concentrată și truse medicale de prim ajutor. Giedeon Jakobson s-a grăbit să-și asigure interlocutorii că în avioa-

nele R.A.F. plecate în zboruri de recunoaștere fiecare membru al echipajului avea asupra sa, pentru cazuri de aterizare forțată, cîte un săculeț conținînd o sumă fixă în aur și diverse valute, destinată să-i asigure supraviețuirea în teritoriul inamic. Însă diferența între suma găsită asupra sa și cea găsită asupra lui Josef Hanany nu era în măsură să-i susțină argumentația. În afară de asta, era îndoielnic faptul că armata Maiestății Sale britanice ar fi asigurat supraviețuirea fiecărui ofițer al ei cu o sumă echivalentă cu necesarul de întreținere pe timp de o lună al unui întreg regiment. În sfîrșit, nu s-au mai găsit asupra parașutiștilor decît niște instrucțiuni radiobandale și cîte un teanc modic cu trei tipuri distincte de manifeste. Giedeon Jakobson și Josef Hanany nu aveau asupra lor nici un act de identitate. Și explicațiile lor, cel puțin din acest punct de vedere, erau integral plauzibile: conform regulamentelor în vigoare în R.A.F., înainte de plecarea în misiune a unui avion, un ofițer de informații reținea la bază toate actele individuale ale membrilor echipajului.

În consecință, identificarea parașutiștilor s-a făcut pe baza propriilor lor declarații, cu atît mai mult cu cît datele înscrise pe plăcuțele lor de identitate erau în concordanță deplină cu ceea ce afirmau. Fiind o bagatelă pentru un serviciu de spionaj să fabrice două plăcuțe de identitate false. Uneori, mult mai complicat este să fabrici chiar identitățile ca atare, să le investești cu un aer veridic și să le înmagazinezi cu răbdare în memorii umane capabile să nu se trădeze în primul moment de dificultate. Locotenentul Giedeon Jakobson, număr matricol 16 644, a declinat vîrsta de 23 de ani. Născut la Tel-Aviv la 1 iulie 1920, necăsătorit, de religie mozaică, provenea dintr-o familie aflată de trei generații în Palestina și a declarat următoarea adresă de încunoștințare: Jeffa Weingtt, P.O.B. 700, Haifa. Chiar dacă nu ar fi fost capturat la Lipova, ar fi fost deci exclus să recunoască din văzduh și pe înt... nenic periferiile Bucureștilor, cum susținea Janusz Pieckalkiewicz. Cunoștea aproximativ limbile engleză și franceză, exprimîndu-se cu dificultăți, și la bordul avionului *Liberator* îndeplinea funcția de ofițer lansator de manifeste: dispatcher. Făcea parte din armata palestiniană, urmase și cursurile unei școli de ofițeri de rezervă, o perioadă funcționase ca instructor de parașutism, și s-ar fi înscris voluntar în R.A.F., fiind angajat de britanici pe toată durata războiului. Prizonierul, au constatat ofițerii români, era „prezentabil la înfățișare și vioi", iar cunoștințele lui militare erau la nivelul gradului, funcției și școlilor declarate. Între altele, locotenentul Giedeon Jakobson a mărturisit că participase la mai multe misiuni de acest gen, mai cu seamă în spațiul aerian al Iugoslaviei. Nu l-a contrazis nimeni, însă tot ce declara emana un aer indicibil de fanfaronadă.

În căderea de la Lipova, încheiată într-adevăr pe o casă, ca în scenariul propus de cartea *Services secret, d'Israel*, sublocotenen-

Misiune în România

tul Josef Hanany și-a fracturat piciorul drept, nu piciorul stîng, cum afirmă Janusz Pieckalkiewicz. Desigur, este un amănunt insignifiant, dar ținem să precizăm că mărturia noastră se întemeiază pe certificatul de sănătate eliberat de medicul Alexandru Cădere, care i-a fixat prizonierului piciorul în ghips, pe cînd afirmația lui Janusz Pieckalkiewicz pare să se întemeieze pe vînt. Și cine recurge la trucuri în amănunte, cu atît mai mult este de așteptat să-și angajeze plenar fantezia în chestiuni mult mai importante. În vîrstă de 29 de ani, căsătorit și tată al unui copil, Josef Hanany absolvise cinci clase de liceu și era în viața civilă funcționar de bancă la Haifa. Nu cunoștea deloc limba engleză, vorbea cu dificultăți germana și în timpul misiunii păstrase legătura cu baza printr-un cod special morse în limba ebraică, total necunoscut germanilor. Trecuse și el printr-o școală de ofițeri de rezervă de șase luni, după care se angajase, la fel, voluntar în R.A.F. Apoi a urmat și un curs de radiotelegrafie de un an și ceva. La bordul avionului *Liberator* era radiotelegrafist secund și ajutor al dispatcher-ului. „Caracterul, disciplina și simțul datoriei — au mai constatat ofițerii români — sînt foarte dezvoltate la ambii prizonieri". Păreau amîndoi să dispună de o temeinică instrucție de specialitate, mai ales în ceea ce privea păstrarea secretelor militare.

Într-adevăr, nu s-a mai putut afla de la ei mare lucru, exceptînd diverse informații privind retribuția personalului și organizarea trupelor de parașutiști britanice. Misiunea lor fusese pregătită de secția politică a comandamentului forțelor aeriene aliate din Orientul Apropiat, cu sediul la Cairo. Selectarea individuală a membrilor echipajului a avut loc la 15 septembrie 1943. La 27 septembrie 1943 s-a comunicat fiecărui participant la misiune că vor lansa manifeste deasupra României, în primul zbor de acest gen întreprins de aliați la nord de Dunăre. Însă oamenii s-au cunoscut între ei abia la capătul pistei din Tokra, în avionul care își încălzea deci motoarele. Și de acum nu ne mai rămîne decît să reproducem capitolul 15, *Informațiuni de ordin general*, din darea de seamă privind ancheta la care au fost supuși Giedeon Jakobson și Josef Hanany, consultată de noi în arhivele armatei române: „Din interogatorii și din discuțiile avute cu prizonierii — menționează această dare de seamă — mai rezultă următoarele:

a) Englezii sînt foarte optimiști în urma succeselor din Italia. Se crede că debarcările anglo-americane din peninsulă și insulele din Mediterana orientală constituie o contramăsură împotriva înaintării rusești, cu scopul de a pătrunde aliații mai întîi în Balcani.

b) Sînt bine informați asupra modului cum sînt tratați prizonierii americani căzuți în raidul de la 1 august 1943 și mulțumiți că tratamentul lor este în concordanță cu convențiile internaționale ale popoarelor civilizate. Aliații găsesc în aceasta dovada că într-o oarecare măsură avem independența noastră.

Misiune în România

c) Prizonierii știu ceva despre patru aviatori americani care s-au întors în liniile lor, după ce au căzut în România cu ocazia atacului asupra regiunii petrolifere de la 1 august 1943. Ei au trecut din România în Serbia și de aici în Italia ocupată, voiajul durînd aproape cinci săptămîni.

d) În Persia există lagăre unde englezii au internat toți ofițerii de marină și marinarii români prinși de evenimente în apele Orientului Apropiat, precum și pe cei ce au efectuat transporturi de evrei din România în Palestina..." De fapt, pe parcursul interogatoriului lor, și Giedeon Jakobson, și Josef Hanany „au lăsat să se înțeleagă că viitorul României depinde într-o oarecare măsură de felul cum i-a tratat pe evrei". Și tot ei ne aduceau vestea stupefiantă că marinarii români angajați în transportul evreilor din România în Palestina erau sistematic capturați de britanici!...

Au avut sau nu au avut Giedeon Jakobson și Josef Hanany misiunea de a se parașuta în România? Janusz Pieckalkiewicz răspunde afirmativ la această întrebare. Cînd au fost prinși, protagoniștii înșiși au negat că ar fi avut o asemenea însărcinare, deosebită de aceea de a lansa manifeste. Dar banii găsiți asupra lor, instrucțiunile radio și faptul că erau foarte bine informați asupra stărilor de lucruri din România și Iugoslavia acelui timp pledau în favoarea bănuielii că au avut și o misiune terestră, probabil în legătură cu mișcarea partizanilor lui Iosip Broz Tito din Iugoslavia. Zborul de la București la Lipova, cu toate schimbările de direcție, durase 2 ore și 15 minute și echipajul, au presupus ofițerii români, își putea imagina, în clipa saltului celor doi, că avionul ieșise demult din spațiul aerian românesc. Și Serviciul Special de Informații, condus de Eugen Cristescu, și secția II-a din Marele Stat Major, condusă de colonelul Constantin Ionescu, s-au mulțumit cu această explicație a unei parașutări eșuate. Se vede că s-au înșelat de vreme ce un reputat specialist în istoria serviciilor secrete afirmă că ținta lor era totuși România și nu altă țară.

La 1 octombrie 1943 se împlineau două luni de la primul raid masiv al aviației americane asupra zonei petrolifere românești, încheiat cu un veritabil dezastru pentru escadra aeriană decolată de la Benghazi. Din cele 177 bombardiere *Consolidated Liberator* B 24 care s-au reunit în formația de croazieră deasupra localității Tokra, înainte de a se angaja în traversarea Mării Mediterane, au mai ajuns deasupra României 132 aparate. S-ar putea să nu fi numărat românii cum trebuie bombardierele din văzduh, însă este cert faptul că 36 dintre ele au fost doborîte de aviația de vînătoare și artileria antiaeriană la nord de Dunăre. Patru aparate după unele surse, șapte după altele, avariate în spațiul aerian românesc au căzut în Bulgaria, sub tirul unor avioane de vînătoare care s-au distrat fugărind aeronavele muribunde. Șapte sau opt au aterizat în Turcia, altele în Cipru, cîteva au căzut în Mediterana, iar la Benghazi au izbutit să ajungă mai puțin decît jumătate din numărul celor plecate în raid. Iar din acestea, conform unei surse absolut sigure, numai 18 mai puteau să zboare. Cu prilejul acestui raid, România capturase primii 110 prizonieri aliați, care au fost instalați într-un lagăr din Carpații Meridionali, în fostele case de odihnă ale funcționarilor primăriilor din Brașov și Giurgiu, la Timișul de Jos. Și Yehouda Ashibar, și Arie Oreni, alias Josef Hanany și Giedeon Jakobson, au fost destinați aceleiași reședințe, extinsă între timp cu localul unei școli primare din imediata vecinătate. Înainte de a ajunge la Timișul de Jos, Yehouda Ashibar, alias Josef Hanany, a petrecut mai multe săptămîni cu piciorul în ghips la spitalul militar de zonă interioară nr. 415 din Sinaia, unde au fost și mai erau internați aviatorii americani răniți în raidul de la 1 august 1943.

Chiar dacă misiunea parașutiștilor din Mossad era strict secretă, ea nu a rămas necunoscută opiniei publice din momentul dat. La 2 octombrie 1943, serviciul român de presă și propagandă a difuzat tuturor redacțiilor bucureștene următorul comunicat: „În noaptea de 1 octombrie a.c., avioane inamice au zburat deasupra teritoriului țării, fără a arunca bombe, însă au lansat manifeste în județele Ilfov, Arad și Timiș-Torontal. Doi aviatori, scoborîți cu parașutele, au fost prinși: Iacebzel Giedeon, de 23 ani, locotenent aviator, și Kahane Josif, sublocotenent aviator radiotelegrafist. Asupra lor s-au găsit mari sume de bani românești și străini, precum și pachete de hrană și medicamente...". În continuare, populația civilă era avertizată să nu ofere adăpost parașutiștilor inamici, fiind detaliate și pedepsele pentru asemenea culpe. Bineînțeles, anunțul a fost inserat în majoritatea ziarelor timpului. După știința noastră, un singur organ de presă din străinătate a reluat informația transmisă de agenția Rador: ziarul turcesc *La République*, sub titlul *Manifeste lansate în România*. Cum am văzut, distorsiunile frecvente ale aparatelor de telegrafie din epocă au determinat divulgarea identității parașutiștilor într-o formă coruptă. Însă nu mai încape vreo îndoială că despre eroii noștri era vorba, nu despre altcineva.

La 16 noiembrie 1943, lagărul de prizonieri de la Timișul de Jos a fost anunțat telegrafic că i s-a repartizat un nou internat. La 18 noiembrie 1943, din ordinul maiorului Gheorghe Moruzzi, sergentul major M. Anghel și caporalul Nicolae Vasile s-au prezentat la secția de poliție judiciară din București, str. Sf. Ștefan nr. 47, pentru a asigura escorta locotenentului Giedeon Jakobson. A doua zi, maiorul Gheorghe Șerbănescu din secția de prizonieri a Ministerului Apărării Naționale a predat captivul escortei, cu acte în regulă. La 20 noiembrie 1943 locotenentul Giedeon Jakobson era internat în lagărul de la Timișul de Jos, după două ore de călătorie cu un tren personal. La 1 decembrie 1943, împreună cu căpitanul Clay V. Ferguson, locotenenții Hubert Womble și Carl H. Larson și alți șase subofițeri și sergenți

răniți, Josef Hanany a fost transferat la spitalul militar „Regina Maria" din Brașov, condus atunci de medicul locotenent-colonel Frantz Josif, iar după ce i s-a vindecat piciorul, desigur, s-a regăsit cu Giedeon Jakobson la Timiș. După fiecare, la cererea maiorului Gheorghe Moruzzi, au ajuns în lagăr și fișele lor personale. Ne-au trecut amîndouă pe sub priviri.

În primăvara lui 1944, autoritățile militare românești i-au restituit lui Josef Hanany un ceas de aur seria 117 481 cu lănțișor din acelaș metal, un alt lănțișor de aur, cu două medalioane, o agrafă de aur, un portțigaret de argint și un fluier. Întrucît asupra lui Giedeon Jakobson nu s-a găsit nici un alt obiect personal, cu excepția unui fluier, atît i s-a restituit: un fluier. La 20 aprilie 1944, cei doi prizonieri au semnat dovezile de luare în primire a bunurilor proprii, care au rămas în arhive și atestă și astăzi că statul român nu le-a rămas dator cu nimic. Însă, pînă la data aceea, cîte ceva s-a mai întîmplat, totuși, și în realitate, dar și în imaginația unor alți falsificatori de istorie.

Chiar din clipa cînd românii au capturat primii aviatori aliați, germanii au încercat în fel și chip să-și asigure dreptul interogării lor amănunțite, în lagărul de la Oberursel, în ținutul Taunus, nu departe de Frankfurt pe Main, specializat în anchete de acest gen și subordonat nemijlocit Luftwaffei. Românii nu au cedat presiunilor și, cu toate că mareșalul Ion Antonescu aprobase deplasarea temporară a unui număr de 10 prizonieri americani în Germania, în arhivele militare românești nu am izbutit să depistăm nici un document care să ateste că deplasarea în speță s-a realizat efectiv. Asta în ceea ce-i privește pe aviatorii capturați în raidul de la 1 august 1943. La 1 octombrie 1943, cînd locotenentul Giedeon Jakobson și sublocotenentul Josef Hanany, la Lipova, au sărit cu parașutele drept în brațele jandarmeriei române, s-a consumat o nouă tentativă a germanilor de a obține interogarea în beneficiul lor a captivilor. În anii războiului, conform mărturiei calificate a lui Eugen Cristescu, șeful Serviciului Special de Informații, România era împînzită cu agenți din 11 organizații secrete germane distincte și o întîmplare ca cea petrecută în Banat nu putea trece neobservată. În aceeași zi, maiorul Correns din Misiunea aeriană germană de la București a comunicat Statului Major al Aerului că șeful secției a II-a a Marelui Stat Major ar fi aprobat ca un ofițer german să-i ancheteze separat pe cei doi prizonieri. Ofițerul respectiv ar fi fost deja desemnat și dorea doar să știe cînd putea începe interogările. Întîi, maiorul Correns a fost asigurat că va primi un răspuns în ziua următoare, întrucît Giedeon Jakobson și Josef Hanany abia se aflau în drum de la Timișoara la București. Și răspunsul, într-adevăr, i-a parvenit maiorului Correns a doua zi, dar nu era cel așteptat. „După ce vor veni la București — comunica sec Statul Major al Aerului — prizonierii vor fi interogați de organele noastre și rezultatul se va comunica Misiunii aeriene germane". Cum am remarcat și cu un alt prilej, nu ar fi exclus ca răspunsul românilor să fi fost determinat tocmai de faptul că prizonierii capturați în uniforme britanice erau amîndoi evrei. Acesta fiind un motiv temeinic de a fi feriți de o anchetă nazistă.

Aceeași comisie care îi interogase pe aviatorii americani i-a interogat și pe Giedeon Jakobson și Josef Hanany. Ea a fost formată prin ordinul nr. 2425 din 6 august 1943 al Statului Major al Aerului, fiind compusă din comandorii aviatori Mihail Ștefănescu și Traian Piclea, locotenentul comandor Rudolf Malinovschi, căpitanii aviatori Constantin Coravu și Titus Ceaușu și alți ofițeri și specialiști civili din Comandamentul Forțelor Aeriene de Luptă și Direcția Superioară Aeronautică. Erau recomandate ferm „discuțiunile colocviale, fără a se da un aspect polițienesc întrebărilor puse". De asemenea, comisia a fost avertizată „să nu execute nici o presiune asupra aviatorilor" și nu avem nici un motiv să credem că Giedeon Jakobson și Josef Hanany ar fi avut parte de un alt tratament decît americanii capturați la 1 august 1943.

Din acest moment, survine însă în întreaga poveste un episod nu prea clar: autoritățile militare românești, într-un sfîrșit, au admis totuși ca Giedeon Jakobson să fie interogat la Oberursel, în Germania, și cauzele reale ale acestei concesii făcută de români aliaților lor de atunci nu sînt din cale afară de limpezi. Din acest punct de vedere, documentele nu ne spun prea multe. Dar transpare din ele adevărul că Giedeon Jakobson s-a arătat a fi deosebit de vorbăreț și o vanitate nepotrivită pentru un agent secret i-a jucat festa. Divulgînd și ce trebuia și ce nu trebuia despre organizarea serviciilor secrete britanice din Orientul Apropiat, ca și despre misiunile sale în cadrul acestor servicii, Giedeon Jakobson a dat de înțeles interlocutorilor săi că ar fi fost o captură de prim rang, din care o anchetă calificată ar fi scos mult mai multe decît au scos ofițerii români, preocupați cu precădere de soarta patriei lor și mai puțin de complicațiile subterane internaționale ale conflictului mondial în care România era antrenată împotriva voinței poporului ei. Deci, nu ar fi exclus ca limbuția exagerată a lui Giedeon Jakobson să-i fi determinat pe români să le îngăduie germanilor anchetarea suplimentară a prizonierului. Ne determină să afirmăm că așa au stat lucrurile, și nu altfel, și o întîmplare din vara lui 1944. Anume, din sutele de aviatori americani capturați de români după 4 aprilie 1944 și internați în cazarma Regimentului 6 Mihai Viteazul, numai patru au trezit în mod particular interesul germanilor, întrucît divulgaseră informații militare de o importanță excepțională. Nu știm exact ce au declarat sergenții Raymond W. Pocieha, James Trout și Joseph Marshall, însă este cert că locotenentul Gerard B. Elliot, pilot în escadrila 99, grupul 346, escadra aeriană 5, a afirmat imprudent și

fără acoperire în adevăr că americanii s-ar pregăti pentru războiul cu gaze. În epocă, o asemenea informație prezenta o gravitate firească, chiar dacă era debitată în glumă. Doi dintre acești prizonieri au fost predați germanilor la 18 iunie și au revenit în cazarma Regimentului 6 Mihai Viteazul la 20 iunie 1944. Nu au fost interogați la Oberursel, ci la un centru de investigații speciale de la Budapesta, unde au ajuns și de unde s-au întors pe calea aerului. Pornind de la această întîmplare, putem deduce, licit, că și Giedeon Jakobson a trăncănit în neștire. Numai că, în momentul capturării sale, centrul german de investigații speciale de la Budapesta încă nu exista.

Nefiind de acord în principiu cu predarea propriilor prizonieri, autoritățile militare românești s-au sustras presiunilor germane printr-o stratagemă. Au format o nouă comisie de ofițeri, care să se informeze la fața locului, în Germania, asupra metodelor și tehnicilor de interogare a prizonierilor aviatori aliați. Giedeon Jakobson a plecat împreună cu această comisie la Oberursel și a fost anchetat de germani în prezența ei. Și a revenit în România împreună cu ea. Plecarea la Oberursel poate fi datată imediat după 9 octombrie 1943, cînd s-a întocmit și darea de seamă cu privire la interogatoriile la care fusese supus de ofițerii români. Întoarcerea în România s-a consumat înainte de sfîrșitul aceleiași luni. Altfel spus, Giedeon Jakobson a stat în Germania aproximativ două săptămîni. Abia la 19 noiembrie 1943 a parvenit autorităților militare românești, de la Oberursel, și raportul amănunțit cu privire la rezultatele anchetei germane. Raportul era semnat, pentru conformitate, și de Manfred von Killinger, ministrul Germaniei la București, și nu conținea date suplimentare prea multe în raport cu darea de seamă a românilor, amintită mai sus. Era doar mai precis din punct de vedere terminologic.

Încorporat în R.A.F. în martie 1941, la Tel Aviv, Giedeon Jakobson traversase o perioadă de instrucție intensivă la Palestinnian Recruting Training Depot, de la Sarafand, la 6 km vest de Lydda. În septembrie 1942 se prezentase voluntar la cursurile de parașutism, efectuînd opt lansări la Paratroop Training Instruction School. În iarna anilor 1941–1942, revenind la Sarafand, urmase timp de șase luni un curs de selecționare a ofițerilor, intitulat Officers Cader Course. Apoi s-a reîntors la Paratroop Training Instruction School, pînă la misiunea în România. Într-adevăr, provenea dintr-o familie care se afla de trei generații în Palestina, se născuse la 1 iulie 1920, la Tel Aviv, și era necăsătorit. La București, Giedeon Jakobson afirmase că ar fi executat mai multe misiuni în spațiul aerian al Europei de sud-est și ofițerii români l-au crezut pe cuvînt. Asta a vrut el să declare. În schimb, la Oberursel, germanii capitalizaseră toate datele referitoare la incursiunile britanice în spațiul aerian al Europei și Giedeon Jakobson a sfîrșit prin a se încurca în propriile sale afirmații. La urma urmelor, a mărturisit că a fost capturat chiar la prima misiune. Dacă ar fi avut inspirația să încredințeze această confesiune, de la bun început, interlocutorilor săi de la București, probabil Giedeon Jakobson nu ar mai fi ajuns în Germania. Oricum, să reținem faptul că Giedeon Jakobson a fost unul dintre puținii evrei ai acestui pămînt care s-au plimbat prin Germania anului 1943 fără a i se fi clintit măcar un fir de păr. Întrucît i-a asigurat securitatea o gardă de ofițeri români. Pentru cine nu cunoaște istoria și moralitatea adevărată a poporului de la Dunăre și Carpați, faptul fiind aproape paradoxal.

La începutul anului 1944, Giedeon Jakobson s-a regăsit cu Josef Hanany în lagărul de la Timișul de Jos. Însă, din clipa aceasta, pe scena largă și tolerantă a literaturii de război scrisă după ureche, peste Janusz Pieckalkiewicz, apar alți doi protagoniști, și ei falsificatori calificați de istorie, la fel, poate nu dintr-un interes anume, ci din inconștiență. Și din inocență. Este vorba despre James Dugan și Carroll Stewart. Am parcurs cu destulă uimire cartea lor despre raidul american de la 1 august 1943, într-o versiune în limba franceză: *Operation „raz de marée" sur les pétroles de Ploesti*, Robert-Laffont, Paris, 1964. Conform asertiunilor lor, Giedeon Jakobson ar fi avansat peste noapte la gradul de căpitan, schimbîndu-și și prenumele în Marcus. De asemenea, James Dugan și Carroll Stewart transferă fractura de la piciorul lui Josef Hanany asupra piciorului îngăduitor al căpitanului Marcus Jakobson. Împotriva a ceea ce știm noi, americanii de la Timișul de Jos ar fi constatat că acest Marcus Jakobson nu avea nici o cunoștință despre aviație și despre R.A.F. Și de aici înainte totul devine poveste: căpitanul american Clay V. Ferguson ar fi găsit pe noptiera lui Marcus Jakobson fotografia propriei sale soții, rămasă printre actele lăsate la Benghazi; un alt aviator american și-ar fi recunoscut sora, în altă fotografie de pe noptiera lui Marcus Jakobson; acesta le-ar fi mărturisit că nu cunoscuse niciuna dintre cele două femei, însă fotografiile lor i-ar fi fost încredințate la Tokra, înainte de decolare, spre a le folosi la cîștigarea încrederii aviatorilor americani capturați la 1 august 1943, în cazul cînd i-ar fi întîlnit în vreun lagăr de prizonieri din România. Totodată, Marcus Jakobson și-ar fi declinat și adevărata identitate: în realitate, s-ar fi numit Lyova Gukovski, fiind originar din ținuturile răsăritene ale României, de unde ar fi emigrat în Palestina în urmă cu mai mulți ani. În rest, tribulațiile lui coincideau aproximativ cu cele declarate românilor de sosia sa, Giedeon Jakobson: angajarea ca voluntar în R.A.F., antrenamentul în cadrul trupelor de parașutiști britanice și lansarea în România, la miez de noapte, cu buzunarele pline de aur. Din documentele militare românești reiese limpede că Giedeon Jakobson a predat celor ce-l capturaseră tot aurul aflat asupra sa. În schimb, Marcus Jakobson,

Misiune în România

alias Lyova Gukovski, i-a încredințat pe americanii creduli din lagărul de la Timișul de Jos că, dimpotrivă, ar fi ascuns într-un loc foarte sigur tot tezaurul adus de la Tokra. În sfîrșit, în cartea lui James Dugan și Carroll Stewart sublocotenentul Josef Hanany dispare ca și cum n-ar fi fost. Ca să reapară, sub numele de Arieh Fishman, abia în zilele cînd captivitatea americanilor se apropia de sfîrșit. La 24 sau 25 august 1943, ca să bea o bere la celebrul restaurant bucureștean *Mon Jardin*, locotenentul John Dudley Palm va împrumuta de la Arieh Fishman un teanc de bancnote.

În străinătate, cartea lui James Dugan și Carroll Stewart s-a bucurat de audiență, a fost difuzată în cel puțin două ediții americane și în nenumărate traduceri europene și titlul ei figurează în orice bibliografie esențială a literaturii dedicate celui de-al doilea război mondial.

Dintre americanii doborîți în raidul de la 1 august 1943, locotenentul John Dudley Palm conta printre cei grav răniți: i-a fost amputat un picior și s-a zbătut luni în șir, între viață și moarte, în spitalul ploieștean Schuller. După 5 aprilie 1944, cînd orașul Ploiești a intrat din nou în atenția bombardierelor aliate, a fost transferat la spitalul din Păulești. Abia la 2 august s-a putut desprinde de patul suferințelor sale, fiind atît de slăbit încît Legația Elveției, care reprezenta interesele americane în România, la o sugestie a lui Charles Kolb, delegatul din București al Comitetului Internațional al Crucii Roșii de la Geneva, a propus repatrierea lui, via Ankara. Guvernul român a consimțit la acest act umanitar, însă cursul ulterior al evenimentelor a determinat repatrierea lui John Dudley Palm laolaltă cu alți compatrioți ai săi, la 2 septembrie 1944. În schimb, James Dugan și Carroll Stewart îl plimbă pe bietul locotenent prin saloanele regale ale timpului și îl transformă în favorit al reginei mamă Elena, atribuindu-i chiar și aventuri amoroase. Evident, în situația lui, John Dudley Palm era departe de a fi în putere să petreacă la *Mon Jardin*. Iar Josef Hanany, alias Arieh Fishman, nu avea cum să-l crediteze cu un teanc de bancnote, fiind lefter la data aceea, ca orice prizonier de război.

Dintr-un motiv cît se poate de simplu, scenele dintre căpitanul Clay V. Ferguson și Marcus Jakobson, alias Lyova Gukovski, alias Giedeon Jakobson, acreditat de Janusz Pieckalkiewicz sub numele Arie Oreni, nu puteau avea loc. Din motive necunoscute românilor, imediat după internarea ultimului lot de răniți vindecați la Timiș, între maiorul William Henry Yaeger și căpitanul Clay V. Ferguson, pe de o parte, și restul ofițerilor americani, pe de altă parte, a izbucnit un conflict violent, care i-a determinat pe cei doi să se mute în clădirea rezervată subofițerilor. Cu alte cuvinte, la data invocată de James Dugan și Carroll Stewart, între căpitanul Clay V. Ferguson și noptiera lui Marcus Jakobson se afla o barieră de sîrmă ghimpată. Sau, poate, chiar o distanță peste care este greu de crezut că s-ar fi putut recunoaște un personaj dintr-o mică fotografie așezată pe o noptieră. Într-o scrisoare adresată Ministerului Apărării Naționale, Clay V. Ferguson mărturisise că disputa în speță „nu se poate clarifica în România". La cererea lor, William Henry Yaeger și Clay V. Ferguson, urmați de sergenții James A. Brittain, Edmond T. Terry și Francis W. Doll, au fost transferați la București. Astfel, căpitanul Clay V. Ferguson nu a avut practic nici o șansă să se afle în relații cu Giedeon Jakobson. Și nici să-i asculte poveștile despre dubla identitate și aurul dosit de vigilența autorităților militare românești.

Un obstacol învins

VIAȚA marilor vedete suscită întotdeauna interesul publicului avid să cunoască amănunte despre cîntăreții preferați sau pur și simplu doar amator de cancan.

Dacă, de multe ori, perdeaua care acoperă cu discreție viața intimă a starurilor este ridicată de presă sau televiziune fără menajamente și fără încuviințarea celor vizați, se întîmplă, însă, ca actorii sau cîntăreții, de dragul reclamei sau fiindcă și-au conceput viața personală ca pe o piesă prezentată tuturor, să se înfățișeze ei înșiși publicului și nu în lumina cea mai favorabilă. Cu toate acestea, simpatia publicului, pentru unul sau altul este așa de mare și de constantă încît merge pînă la clemență și răsfăț. Johnny Hallyday se pregătea pentru a susține un mare spectacol la Zénith pe data de 30 octombrie. Chiar în seara spectacolului, a fost anunțat că acesta nu se va putea ține pînă ce cîntărețul nu achită restanțele de pensie alimentară pentru fiul său David, restanțe ce au început din momentul căsătoriei fostei sale soții, Sylvie Vartan. Se pare că, Johnny Hallyday a reușit să plătească suma respectivă, deoarece spectacolul la Zénith a avut loc, reunind șase mii de spectatori dezlănțuiți. În pofida stării de oboseală care l-a obligat chiar la spitalizare, cîntărețul a stîrnit din nou entuziasmul fanilor prezenți la spectacol printre care se numărau: Sheila, Jean-Paul Belmondo, Edie Mitchell, France Gall, Hugues Auffray și chiar Jack Lang, ministrul culturii.

Enrico Macias este un alt cîntăreț care se menține pe placul publicului de peste 20 de ani. Enrico Macias a cîntat și cîntă mereu dragostea, înțelegerea între popoare. Pentru toate acestea Enrico Macias a întrunit și sufragiile guvernului francez care i-a oferit Crucea Legiunii de onoare. La această festivitate au participat, miniștri, actori, ziariști, reporteri de radio și T.V., prieteni.

ELENA GRECESCU

Revenind la cartea lui Janusz Pieckalkiewicz, nu ar fi exclus ca Giedeon Jakobson sau Josef Hanany să fi intrat în legătură cu comunitatea evreiască din România, pentru că nu puțini medici evrei își practicau îndeletnicirea în spitalele militare ale țării. Asta pe de o parte. Pe de altă parte, între prizonierii americani capturați la 1 august 1943 se aflau și evrei. Locotenentul Milton Teitsar, sublocotenentul Wilmor Basett și plutonierul Harold Block erau numai trei dintre ei. Prin Convenția de la Geneva, românii se angajaseră să asigure tuturor captivilor și asistență spirituală. În virtutea acestui angajament, accesul confesorilor evrei în lagărul de prizonieri de la Timișul de Jos nu era prin nimic îngrădit. Înșiși prizonierii se bucurau de o remarcabilă libertate de mișcare, inexplicabilă prin prisma unor interpretări tendențioase ale participării românilor la al doilea război mondial. Totuși, cît au mai stat în România, lui Giedeon Jakobson și Josef Hanany nu le-au mai revenit alte roluri decît acelea de prizonieri de război. Și au fost eliberați laolaltă cu ceilalți captivi aliați, în zilele de 2 și 3 septembrie 1944, cînd s-au și îmbarcat în avioanele *Liberator* care au decolat de pe aerodromul Popești Leordeni spre Italia.

Tot ceea ce le trece în cont Janusz Pieckalkiewicz, în jurul datei de 23 august 1944 și după această dată, este pură ficțiune. Nu avem nici o cunoștință despre lansarea altor grupe de parașutiști din *Mossad* în România verii anului 1944 sau despre existența unor comitete sioniste de primire, care i-ar fi întîmpinat clandestin. Informația conform căreia la București, în aceeași vară, s-ar fi format un cartier general al organizației *Haganah*, de asemenea, se înscrie în aceeași categorie. Altfel spus, Josef Hanany și Giedeon Jakobson nu ar fi avut cu cine să coopereze în vîrtejul acelor evenimente dramatice. Este un produs al imaginației și relatarea conform căreia, după eliberarea dintr-o așa-zisă închisoare militară, cei doi agenți din *Mossad* și-ar fi procurat chiar la primul colț de stradă un aparat de radioemisie, pentru a chema în ajutor aviația americană din sudul Italiei. Din acest punct de vedere, Janusz Pieckalkiewicz atribuie abuziv fapte reale unor persoane care nu erau în măsură să le săvîrșească. Bombardamentul american asupra forțelor germane de sub comanda generalului Alfred Gerstenberg, efectuat la amiaza zilei de 26 august 1944, a fost solicitat încă din dimineața zilei de 23 august 1944, printr-o telegramă cifrată expediată de la București la Cairo, iar Giedeon Jakobson și Josef Hanany se aflau în totală imposibilitate de a avea vreo relație cu această poveste. Cei ce se hotărîseră să scoată România din alianța nefastă cu Germania nazistă nu și-au căutat colaboratori printre prizonierii internați în lagărul de la Timișul de Jos. În afară de asta, într-o acțiune aeriană de anvergura celei întreprinse de americani la amiaza zilei de 26 august 1944 nu s-ar fi angajat nimeni doar la un simplu apel prin radio. Nu întîmplător, la 25 august 1944, deci în ajunul raidului, prințul Bizu Cantacuzino, căpitan în aviația română, însoțit de un ofițer american dintre foștii prizonieri aliați — nu dintre cei de la Timișul de Jos, ci dintre cei capturați după 4 aprilie 1944 —, a zburat din România spre Bari, pentru a pune la dispoziția cartierului general al aviației strategice aliate din Mediterana o hartă amănunțită, conținînd ultimele date cu privire la dizlocarea trupelor germane în zona Băneasa-Otopeni.

Abia în noaptea de 24 spre 25 august 1944, americanii și britanicii capturați înainte de 4 aprilie au fost transferați de la Timișul de Jos la Pietroșița, pentru a nu suporta nici o agresiune din partea trupelor germane care eventual s-ar fi retras pe Valea Prahovei spre Ardeal. De la Pietroșița, maiorul James Beane și locotenentul Roy Johnson au izbutit să ajungă la București cu o mașină oprită nu prea ceremonios pe șosea. Întîmplător, în automobilul acela se afla medicul Dan Gerota, care i-a însoțit pe cei doi ofițeri americani pînă la Ministerul Apărării Naționale din București. Noul titular al ministerului în discuție, generalul Mihail Racoviță, a pus la dispoziția lui James Beane și Roy Johnson șase autocamioane ale armatei, care i-au transportat pe foștii prizonieri de la Pietroșița în Capitală. Astfel, Giedeon Jakobson și Josef Hanany nu au putut ajunge la București înainte de seara zilei de 26 august 1944, cînd bombardamentul american asupra trupelor germane de la Băneasa era un fapt împlinit. Și au zburat spre Italia alături de toți camarazii lor din captivitate, prin diligențele locotenent-comandorului Frank G. Wisner din S.O.E., cu avioane ale Flotei a 15-a aeriene americane.

Aceasta este povestea adevărată a agenților secreți israelieni Giedeon Jakobson și Josef Hanany, prezentați de Janusz Pieckalkiewicz drept Arie Oreni și Yehouda Ashibar. Fără nici o îndoială, este povestea unor oameni curajoși, care nu au ezitat să-și riște viața într-o misiune periculoasă. Corectînd fanteziile lui Janusz Pieckalkiweicz nu am intenționat să le umbrim meritele. Ei au eșuat în misiunea lor datorită unui complex de împrejurări asupra căruia nu au avut nici o putere. Poate acțiunea lor nu a fost suficient pregătită. Poate pilotul avionului din care au sărit în văzduhul României nu era destul de experimentat. Poate i-a păscut pur și simplu ghinionul. Însă modul în care Janusz Pieckalkiewicz retușează adevărul cu privire la misiunea agenților din *Mossad* ni se pare tipic pentru acele mentalități dispuse să considere istoria drept un simplu teren de fotbal destinat exclusiv confruntării dintre serviciile secrete și vajnicii lor spioni. Dacă istoria ar fi doar atît, despre Janusz Pieckalkiewicz s-ar vorbi cel puțin cît se vorbește despre Theodor Mommsen sau G.M. Travelyan. Și nu este cazul.

SOLUȚIILE PROBLEMELOR PUBLICATE ÎN CUPRINSUL ALMANAHULUI

Pag. 285 AGAVE:

ATRAGERE; SP; PREJUDECATA; LEMURI; OMET; AMARACIUNI; NUIA; UN; E; D; ARA; ALCAZAR; RATATE; ZIUA; ET; GE; OIERI; UMANISM; IB; PROVENIENTA; BATAUSI; FAR

Pag. 282 IMPRESII DE LA MARE:

PROMENADA; LITORAL; SS; AMARAT; APA; JAR; TURNEU; A; ITARI; RN; STA; AURIE; BOARE; RAT; RA; MARINAR; ARSURA; ITA; SERI; CUTER

Pag. 280 PROIECȚII:

LOCAL; BOLID; ACOMODABILI; TARA; ONORAT; URATOR; SIRA; RABOJ; CEC; I; A; IRADIA; A; LEI; I; LADA; AA; SORTATOR; STIMULI; ORA; CIT; TONOMAT; ANIN; GATITA

Pag. 269 UNUL PE LUNA:

INSTIINTARE; NOTE; REFLEX; DRUMEAG; TAP; IMPAS; ARABE; VAI; CURA; IR; IL; MARESALI; ZICALA; PRIM; IZOLA; PASTE; BAC; DA; R; AN; IT; CASA; ORT; LEGITIMATIE

Pag. 276 VÎNĂTOREȘTI:

ARAMA; PILLAT; RENOIR; NOIAN; TNA; ANOTIMP; EI; AX; VERA; V; M; CL; MERE; VI; INEDIT; Z; MIN; SATRA; LISITA; TEI; MISTRET; EU; DIANA; OLO; TRAGICA; OS; R; OAMENI; ALICI

Pag. 283 UN CAREU CU BANI:

SINCER: MIOP; OPAIT; BANCA; MORT; AURIT; ACVILA; AM; S; TRATE; SCARA; ILICITI; UN; UTI; IARNA; A; LI; TT; AERAT; T; PRIMI; EVA; INCUNUNA; UT; MA; CALITATE

Pag. 284 QUOD ERAT DEMONSTRANDUM...:

AMENINTARE; NEDORMITA; AMUTI; COTA; TOCATI; NAS; ORATANII; I; MAR; TITEI; INEDITA; CD; ED; RUINATA; UMANA; TEN; AMAGELI; RA

Pag. 272 ARUNCĂRI:

ARBITRI; LEST; ROASE; CRATER; BALAUR; AVARI; ATE; CIOCAN; N; LANSA; SH; SET; E; AA; STEA; LI; TA; RATAT; BE; ERMIT; SEMANA; CITARI; ANAT; MANUSI; ASI; L; U; GRAUNTE; CE; CREAT; CLASAT.

Pag. 277 CUVINTE POTRIVITE:

CAPODOPERA; AMABIL; CER; RIT; M; OLAT; INITIATIVA; CAMIN; APA; ARA; EU; SNV; TE; CARTE; I; U; VATRA; FA; REALA; CIUT; IDEE; STIMA.

SOLUȚIILE PROBLEMELOR DE GO

Răspunsuri **(foarte pe scurt, deoarece oricum problemele trebuie analizate pe tablă, cu toate variantele posibile — și sînt foarte multe aceste variante; în orice caz, problemele fiind culese din** GO Review, **numere din anul 1968, puteți fi siguri că soluțiile ce urmează sînt unice, deci oricare altă primă mutare nu atinge obiectivul propus, putînd fi contracarată cu succes de adversar):**

Problema 1: **alb D1, negru G1, a F1, n E2.**

Problema 2: **n C1, a E2, n E1.**

Problema 3: **n A2, a B4, n B8, a A1, n A3, a B3, n B1, a A2, n A6, a B6, n A5, a B7, n A7,**

Problema 4: **a F16, n E17, a H17, n G17, a H16, n G16, a G15, n H15, a G14, n H18, a J18, n G18, a J17.**

Problema 5: **n F18, a F17, n E17, a G18, n F16, a F19, n E14.**

Problema 6: **n B1, a C3, n C1 a E2, n C2, a D2, n E7.**

Un singur comentariu general: atenție, de cele mai multe ori nu numai prima mutare a soluției este esențială, ci mai multe, ceea ce mărește dificultatea rezolvării. Dar să nu uităm că într-o partidă reală, fiecare mutare este importantă, poate să aducă sau să piardă puncte, deci fiecare mutare trebuie gîndită cu aceeași atenție ca la rezolvarea unei probleme.

CALENDAR

IANUARIE

L	M	M	J	V	S	D
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

FEBRUARIE

L	M	M	J	V	S	D
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28		

MARTIE

L	M	M	J	V	S	D
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

APRILIE

L	M	M	J	V	S	D
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

MAI

L	M	M	J	V	S	D
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

IUNIE

L	M	M	J	V	S	D
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

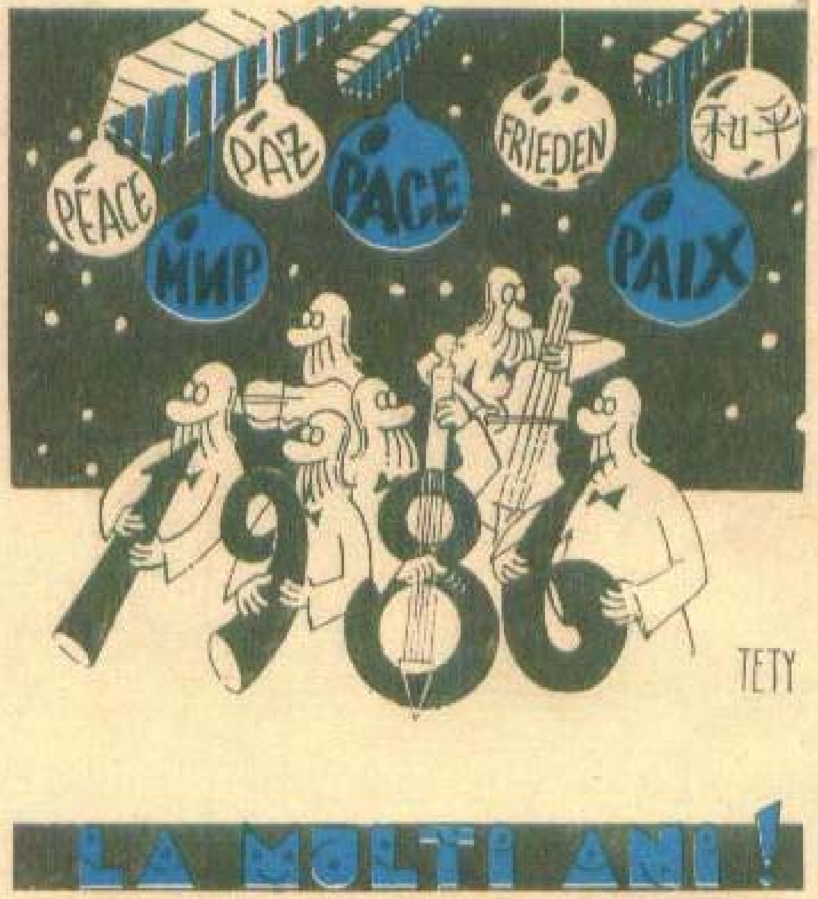

Desen de ȘTEFAN BOROȘ-Tety

IULIE

L	M	M	J	V	S	D
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

AUGUST

L	M	M	J	V	S	D
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

SEPTEMBRIE

L	M	M	J	V	S	D
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

OCTOMBRIE

L	M	M	J	V	S	D
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

NOIEMBRIE

L	M	M	J	V	S	D
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

DECEMBRIE

L	M	M	J	V	S	D
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

De realizarea Almanahului Flacăra s-au îngrijit:

NICOLAE ARSENIE, redactor șef-adjunct
GEORGE ARION, șef de secție
SORIN POSTOLACHE, secretariat-prezentare grafică și artistică
MIRCEA POPP și IULIAN COSTANDACHE, prezentare tehnică

Coperta I-a: Iarnă — fotografie de DUMITRU MAICAN
Coperta a IV-a: Flori — pictură de NICOLAE DRĂGUȘIN
Grafica: ECATERINA CHIRIȚĂ și MIRCEA STAN

Tiparul executat sub comanda nr. 50.452
la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
București — ROMÂNIA

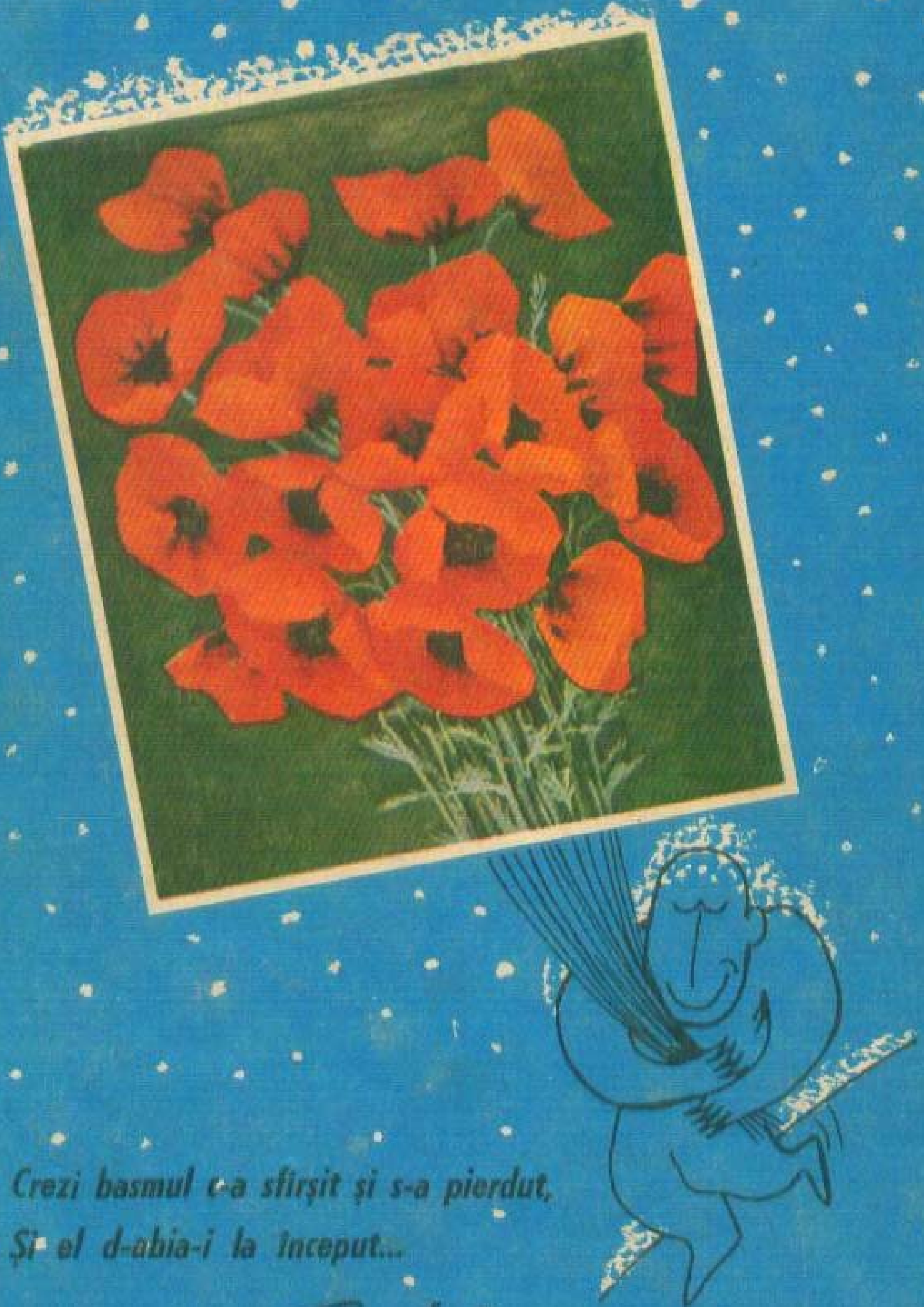

Crezi basmul c-a sfîrșit și s-a pierdut,
Și el d-abia-i la început...

Tudor Arghezi

Lei 30